

არსი

1425
2013

№2 (174) 18-31 იანვარი, 2013 წ. საგზაო-ანალიტიკური ჟურნალი ფასი 2 ლარი

**გაზაფხულიდან
ავღანეთში ISAF-ი
ბრძოლას წყვეტს?!**

**განვითხ თუ
საქონტრაქტო
სამსახური...**

**„ჯაშუსთა
საქმეების“
კვლევა**

**კინ-ს ავიაციის
ქობულეთში ეგზარკოლა**

**ბათუმური „პოლა“
აგზ-ის პრეზიდენტისთვის**

მეტი ხარისხი ყველა დეტალში

მოწევა სერიოზულ
ზიანს გაყენებთ თქვენ
და თქვენს ირგვლივ
მყოფთ

მოწევა სერიოზულ
ზიანს გაყენებთ თქვენ
და თქვენს ირგვლივ
მყოფთ

მოწევა სერიოზულ
ზიანს გაყენებთ თქვენ
და თქვენს ირგვლივ
მყოფთ

სარეკლამო კამპანია

კალმალდი კალმალდი კალმალდი კალმალდი 1899 წლიდან

მოწევა კლავს მოწევა იწვევს ფილტვის კიბოს

ახალგაზრდა პილოტების ხელშეწყობის პროგრამის შედეგად

იხრანის სამხედრო-საჰაერო ძალების აკადემიაში ახალი მფრინავების გაზომვების ცერემონიალი გაიმართა და ეს დღისშესანიშნავი მოვლენა ახალგაზრდა პილოტებმა საჩვენებელი სანახაობით დაამშვენეს.

მოუკლავ ბურ-შეჯამი „ხაჯირიში“ ავიამაზაში შედგა. პროგრამაში სასწავლო სროლა შედიოდა, მაგრამ ყველაზე შთაბეჭდილო სითურა მახუბის „ფოტოგრაფები“ იყო.

შედეგები განსაკუთრებით შედეგადიანი Boeing AH-64 Apache-ებს მოუხდა.

ჩინური სავაჭრო „ხომალდი“

ჩინეთის სამხედრო პოლიციის გენერალის პროგრამაში ერთი ცაში ფრენა არ შედის, თორემ ტალახსა და თოვლ-ქვაში თვით ნახტობა — გავიკვირდებით და, აუცილებლად!

აგერ ამის დამადასტურებელი კადრიც — სააგენტო „როიტერის“ ფოტოგრაფსონდრის ბეზნიერება პქონდა ჩინელი კურსანტების მორივ ვარჯიშს დასწრებოდა და სუპერალითი — „ხტომ სიფათი ქვაში“ დაეუქსირებინა.

ლოს-ანჯელისის პოლიცია „აგა, თოვას ვიგარავთ, თოვას...“

ლოს-ანჯელისის პოლიცია დრო-დრო წამოიწეებს ხოლმე აქციას, რომლის მიზანი მოსახლეობისგან უკანარი იარაღის შეგდებაა.

ღიახ, შეყვდა — მოერობა იმ მოქალაქეს, რომელიც საკუთარ ცეცხლსასროლ იარაღს ნებით ჩა-აბარებს, 200 დოლარამდე თანხას მიიღებს და თან არავინ დაუსვამს კითხვას, საიდან აქვს იარაღი.

აი, ამჯერადც შობის დღისას-წულის მერე დღეს ლოს-ანჯელისის პოლიციამ შორივი აქცია

წამოიწყო და მარტო 26 დეკემბრის მოქალაქეებისგან 420-მდე ერთეული ცეცხლსასროლი იარაღი შეი-ძინა. შაი შორის იყო პისტოლეტი, ბი, თოფები და თქვენ წარმოიდგო-ნეთ, შაშხანებიც კი.

ასეთ აქციებს მიზნადმდე-გვებიც ქევის, რომლებიც ირწუ-ნებიან, რომ იგი არაეფექტანია, რადგან როგორც წესი, აღმანები აბარებენ ტელ ან გაუეჭებულ ია-რადს, რომელსაც მანის ვერაფერ-ში გამოიყენებდნენ.

სრა-პვლანათის რიის ჯარით ქაჯულის ახლო

აღლანთში დღემდეა შემორ-ჩენილი საბჭოთა არმიის ვოფნის კვალი, რომელმაც გახულ საუ-კუნეში ათწლიანი საომარი მოქ-მედებების შემდეგ ეს ქვეყანა 1989 წელს დატოვა.

მა ჯოელ საეცტმა ქაბულის საბ-ლევს დღემდე შემორჩენილი საბ-ჭოთა სამხედრო ტექნიკის სასაფ-ლოთა მოინახულა და ფოტოებიც გადაუღო, რითაც კიდევ ერთხელ გააცოცხლა სრულიად უახრო და არაფრისმოძტანი ომის სურათები.

თალიზაგის პეთაურაპ პრინცი პარი პოვაკალ გერას პეაღარა

საღანგომ კაგაგარანი უგანგულად

ფრანგები არ ჩამორჩნენ ამერიკელებს და თავდაც შექმნეს შიამბეჭდვი გაბარიტების კატამარანი. 44 მეტრი სიგრძისა და 17,3 მეტრი სიგანის ზომადი L-CAT 44 ტვირთამწეობით (200 ტონა) მნიშვნელოვნად გაბნის თავის წინამორბედ სწრაფმავალ სადგანსტო კატარა-კატამარან EDAR-ს.

ამასთან, კატამარანის ბორტზე ეკიპაჟის ხანგრძლივი ყოფნისთვის გაცილებით უკეთესი პირობებია

და პროექტის ავტორთა გათვლებით ზომადის ავტონომიურობა K დღეს შეაღწენს.

L-CAT 44-ის გამოყენება შეიძლება პუმანიტარულ მისიებში, სადგანსტო და დიფერსიულ ოპერაციებში ზომადი 125 მეტრსანტესა და 12-კაციანი ეკიპაჟის იტევს, ზოლძლიერი ძრავის ხარჯზე სიჩქარე 21 კვანძს (დაახლოებით 40 კმ/სთში), ცურვის სიშორე კი 2000 მილი აღწევს.

აშშ-ის სამხედრო ფლოტში „ღაღუიანს“ როგორგანი ჩაანახვლაგენ

აშშ-ის სამხედრო ფლოტს, როგორც ჩანს, აღარც სრულებით და აღარც ნაწილობრივ სურს, რომ ბუნებრივ პიდროლოკატორებზე — ზღვის ძუძუმწოვრებზე იყოს დამოკიდებულება. არადა, დრო იყო, წყალქვეშ საძიებო მისიებში გაწვრივნილი დღეღიენები ბაპრინისა და ურავში სანიმუშოდ მსახურობდნენ.

ცხოველების უმადურესა ამოცანა სანდლო ნაღმების აღმარჩა და ადგილის სპეციალური ტრეკერებით „მონისენა“ იყო. ამას გარდა, სხვულზე ვიდრეკამერაბამაგურებულ დღეღიენებს ზღვის ფსკერზე სხვადასხვა ობიექტისა და საგნის მოსაძიებლად იყენებდნენ.

სამხედრო დანიშნულების დღეღიენაროში კალიფორნიის შტატის სანაპიროზე ერთ-ერთ სამხედროსანდლო ბაზაზე იყო მრეცობილი, თუცა ისეთი პირი უჩანს, 80-ზე მეტ დღეღიენს აშშ-ის შეიარაღებული ძალებიდან სულ მალე „დაითხოვენ“.

როგორც ირკვევა, „აქნისახე გახული“ ცხოველების ადგილს 4-მეტრიანი წყალქვეშა რობოტ-კატორბები დაიკაგებენ.

აღღანეთში სამხედრო სამსახურში მყოფი ბრიტანეთის პრინცი პარი გეღლერჩიანი ადღანეთი მყოფრის, გეღლერჩიანი ჰეგნათიანრის დეკინვის ობიექტი გახდა, რომელთან ექსკლუზიური ინტერვიუ გახეთმა „დღილი ტელეგრაფიმა“ გამოაქვეყნა.

მომარო გამოუგმარა ამბეგს, რომ დეკემბრის ბოლოს ჰიდმენდის პროფინციამი ბრიტანეთის პრინციმა სპეცოპერაციის დროს „თაღიბანის“ ერთ-ერთი საველე მეთაური მოკლა. მომარმა დიდი ბრიტანეთის ტახტის ერთ-ერთ მემკვიდრეს „მთერალი ტურა“ უწოდა.

„ბრიტანელი პრინცი ადღანეთში იმისთვის ჩამოვიდა, რომ მთერალმა უღანამაგული ადამიანები დაზოცოს. მას მოჯაგედებზე ნადირობა თავისი შეველმფრნით მოსწონს, მაგარამ ის კი არ იცის, რომ ადღანურ ლომებსა და არწივებზე ნადირობა არცთუ იოლია. როდის იყო ტურები ლომებზე ნადირობდნენ?“, — თუკა მომარმა და პრინციის დასახინებლად ამერიკულ ბაზაში მოჯაგედების თავდასხმის ბოლოდროინდელი ამბავიც გაიხსენა: „მამინ პრინცი ისე იყო დამფრთხალი, ადარ იცოდა, რომელ სოროში შეგებრალიყო“.

გაზაფხულიდან ავღანეთში ISAF-ი აღარ იბრძოლებს?!

გარკაე მოგაგა: „უკვე 2013 წლის გაზაფხულიდან ავღანეთში ძირითად საგარეო მოქმედებებში კოალიციის ჯარები მონაწილეობას აღარ მიიღებენ“

2014 წლის 11-13 იანვარი შეიძლება გადამწყვეტი გახდეს ავღანეთში უკვე მე-12 წელი მიმდინარე ანტიტერორისტული ომისა, რომელსაც ISAF მართავს. თვითნებების წინააღმდეგ.

სწორედ ამ დღეებში ვაშინგტონში ოფიციალური ვინაიტი მოიხდებოდა ავღანეთის პრეზიდენტმა ჰამიდ ყარზაიმ და აშშ-ის პრეზიდენტმა ბარაკ ობამამ მადლიერების მნიშვნელოვან შეთანხმებას.

სამდღიანი შეხვედრების შემდეგ პრეზიდენტმა ობამამ განაცხადა, უკვე 2013 წლის გაზაფხულიდან კოალიციის ჯარები დაასრულებენ ძირითადი საბრძოლო ოპერაციების შესრულებას, რაც იმას ნიშნავს, რომ ყველა ოპერაციას ავღანეთის შეიარაღებული ძალები ჩაატარებენ, ჩვენი სამხედროები კი მხოლოდ მათი წყობისა და მხარდაჭერის ფუნქციებს შეასრულებენ.

ეს შეთანხმება ძალზე მნიშვნელოვანია ISAF-ის ყველა წევრი ქვეყნისთვის და მათ შორის ჩვენიც, საქართვე-

ლოსთვის, რადგან ავღანეთის მისიამ არაერთი ტყვეილი მიაყენა ქართველ არმიასა და ჩვენს სამხედროებს.

19 დაღუპული და 93 დაჭრილი – ასეთია ოფიციალური მონაცემები ISAF-ში საქართველოს სამხედრო კონტინგენტის 2009 წლის შემოდგომიდან დღემდე მონაწილეობის პერიოდში. სამწუხაროდ, ეს არცთუ ისე მცირე საბრძოლო დანაკარგია, რაც გამოწვეულია ქართველი სამხედროების უშუალო მონაწილეობით საბრძოლო ოპერაციებში. ამასთან, საქართველოს სამხედრო კონტინგენტი დისლოცირებულია ქილქენდის პროვინციაში, რომელიც დღეს არა მარტო ავღანეთში, არამედ მოვლს პლანეტაზე უცხელეს წერტილად ითვლება. 2001 წლიდან ავღანეთში ISAF-ის ძალებიდან არანაკლებ 3250 სამხედროა დაღუპული, საიდანაც გველაზე მეტი – 918 სწორედ ქილქენდის პროვინციაზე მოიდა.

თუკვამრებულად, პირველი ქართუ-

ლი სამხედრო დანაყოფი, გაძლიერებული ასეული 173 კაციის შემადგენლობით, ISAF-ის შემადგენლობაში 2009 წლის შემოდგომაზე შევიდა. ისინი განთავსებული იყვნენ ქაბულის აეროპორტთან, საფრანგეთის სამხედრო კონტინგენტის შემადგენლობაში. დღემდე ასევე რომ გაგრძელდებოდა და არ გაგვეჩვენებინა დამატებითი ბატალიონები ქილქენდის პროვინციაში, შეიძლება მსხვილი არც გვეყოფილა, ამასთან, ვერც NATO-სა და ვერც ვაშინგტონში ვერავის მოუპოვებინებოდა ენა, ჩვენივე ესავედლება. სხვათა შორის, ზრდილატლანტიკური ალიანსის წევრი ქვეყნების უმეტესობა სწორედ ასე იქცევა, თავისი სამხედრო დანაყოფები ავღანეთის შედარებით მშვიდ პროვინციებში ჰყავთ გაგზავნილი, საიდანაც ისინი ბაზებიდან ცხვირს არ აყოფენ, ISAF-ის სარდლობის ბრძანებისა თუ თხოვნის მიუხედავად.

ასე რომ, ცოტა უფრო მოქნილი

როგორ აეზღაურებენ ავღანეთისთვის

კრწანისის სასწავლო ცენტრში და ავღანეთის არმიისთვის პარტიული პატივისცემის მიხედვით გაბატონებული ავღანეთში გაასარკონოსიან იმგონისა წაართმას ბავსს

რომ ყოფილიყო საქართველოს ხელისუფლების პოლიტიკა შეიძლება არც მუდამ დაეჯერა და არც სამხედრო — ავღანეთში ISAF-ის შემადგენლობაშიც ჩავეყვანებოდა მოწინააღმდეგე და ასეთ საპროლო დანაკარგსაც გადაურჩებოდა, მაგრამ ოფიციალური თბილისის პოლიტიკურმა პარამმა და დახვედრის წინაშე თავის მიწინააღმდეგეებს შედეგი მოუტოვებია.

ცოტა ხნის წინ საქართველოს თავდაცვის მინისტრმა ირაკლი ალასანიძემ განაცხადა, რომ 2014 წლის შემდეგ, როდესაც ავღანეთში ISAF-ის ოპერაცია დასრულდება, ქართული სამხედრო კონტინგენტი საპროლო მოქმედებებში მონაწილეობას აღარ მიიღებს და მხოლოდ ავღანელი სამხედროების გაწვევისას პროგრამაში იქნება ჩართული.

ავღანეთში აშშ-ისა და ავღანეთის პრეზიდენტების შეხვედრებზე მიღწეული შეთანხმება გველავის ძირფესვიანად ცვლის — თუკი უკვე განახლებულა ISAF-ის ძალები აღარ მიიღებს მონაწილეობას საპროლო ოპერაციებში, რაც თავად აშშ-ის პრეზიდენტმა გაახმოვანა, მაშინ ბუნებრივია, არც საქართველოს სამხედრო კონტინგენტის სამხედრო მოსამსახურეებს უნდა მოუწოდონ საპროლო ოპერაციებში ჩართვამ, რაც შეეკრება შეამცირებს საპროლო დანაკარგის აღებას.

თუმცა, არაფერ უნდა იფიქროს, რომ ავღანეთში მიეღწება გასაქონებად გადაიქცევა. შეიძლება ISAF-მა არ შეუტოვოს თაღობები, მაგრამ ეს უკანასკნელები ნამდვილად არ იტყვიან უარს კოალიციის ჯარების ბაზებზე თავდასხმებზე. მათ შორის ქართველ სამხედროებზეც. ასეთი თავდასხმების შემთხვევაში საპასუხო ცეცხლის გახსნა აუცილებელი ვახდება, რაც ფაქტობრივად ისევე საპროლო მოქმედებში ჩართვას ნიშნავს.

საკუთესო გამოსავალი სამხედრო კონტინგენტის ავღანეთიდან ეტაობრივად გამოყვანაა. ამას ევრაიერ შეაფასებს NATO-სგან მიმავალი გზიდან გადახვევად, რადგან ასეთი პროცესის დაწყებას თავად ამერიკელებიც აპირებენ, რომელიც ავღანეთში დღეისთვის 66 ათასი სამხედრო პეუსთ ვაშინგტონის ჯერ არ დაუსახლებაა ზუსტი თარიღი, თუ როდის დაიწება თავისი სამხედრო კონტინგენტის შემცირებას, თუმცა შეტანაკლებად ზუსტადაა ცნობილი, რომ ავღანეთში ISAF-ის ოპერაციის შემდეგ 6-დან 15 ათასამდე ამერიკელი დარჩება.

ირაკლი ალასანიძე

ავღანეთში, ISAF-ის ოპერაციაში ქართული სამხედრო კონტინგენტი 2009 წლის შემოღობიდან მონაწილეობს და ამ ხნის განმავლობაში ანტიპარტიზანულ საპროლო მოქმედებებში მონაწილეობა პლანეტის გველავზე ცხელ წერტილი — პილმენდის პროვინციაში საქართველოს შეიარაღებული ძალების თითქმის 5 ათასამდე სამხედრო მოსამსახურეშია.

თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს ავღანეთში გადასროლისწინა მომზადებას, ქართული სამხედროები იმედია, დარწმუნდნენ, როდესაც ავღანეთის მიწაზე იფრენდნენ იმ უნარ-ჩვევებს, რაც მათ საქართველოსა და გერმანიაში ამერიკელი საზღვაო ქვეითების ინსტრუქტორებისგან ისწავლეს.

გასული წლის დეკემბერში „არსენალი“ დაესწრო იმ ქართული ქვეითი ბატალიონების სპეციალური მომზადების ეტაპებს, რომლებმაც წელს გაზაფხულზე როტაციის პრინციპით ავღანეთში მყოფი ორი ქართული ბატალიონი უნდა ჩაანაცვლოს.

მე-4 ქვეითი ბრიგადის 42-ე ბატალიონის ერთ-ერთი ოცეულის მზადებას „არსენალი“ კრწანისის სასწავლო ცენტრის მიმდებარე ტერიტორიაზე შეესწრო. მე-4 ქვეითი ბრიგადის, სხვა ბრიგადებისგან განსხვავებით, აქამდე არც ერთხანს და არც ავღანეთში თავისი დანაყოფები

არ გაუგზავნიან, ამიტომაც 42-ე ქვეითი ბატალიონი პირველი იქნება მე-4 ბრიგადიდან, ვინც საზღვაოარეთ გაიგზავნება სპეციალური მიზნით.

რაც შეეხება 33-ე ბატალიონს, მას ერთი და ავღანეთში მოღობილი აქვს. „არსენალი“ ამ ბატალიონის ერთ-ერთი ასეულის მზადებას ალტეების პოლიგონზე (რომელსაც ოფიციალურად „სამხრეთ ვაზიანს“ უწოდებენ) აკეთებდნენ, სადაც ისინი საცეცხლე მომზადებას გადიოდნენ. ახალი წლის წინ ეს პოლიგონი საქართველოს თავდაცვის მინისტრმა ირაკლი ალასანიძემ დათვალიერა და ქართული ბატალიონების ISAF-ის მისიისთვის გადასროლისწინა მომზადებაში შეტანილი განსაკუთრებული წვლილისთვის აშშ-ის საზღვაო ქვეითების კორპუსის ორი ამერიკელი სერჟანტი მადლობით „გენერალი კეინტაქი“ დააჯილდოვა.

საქართველოში მომზადების დამთავრების შემდეგ ორივე ქართული ბატალიონის პირადი შემადგენლობა გერმანიაში ერთობლივ სპეციალურ მოსამზადებელ კურსს გაულის, რის შემდეგაც მზად იქნება ავღანეთში ნაზღაგრლიანი საპროლო მიღებისთვის.

„არსენალი“ იმედოვნებს, რომ ბატალიონების პირადი შემადგენლობის მომზადების დიუნე მაღალი იქნება, რაც მინიმუმამდე შეამცირებს შესაძლო საპროლო დანაკარგს.

42-ე ბატალიონის მებრძოლები კრწანისის სასწავლო ცენტრში წერტილების დროს

თვდაცვისა და უშიშროების საპარლამენტო კომიტეტის თავმჯდომარე ირაკლი სპინაშვილი: მიამანია, რომ საკონტრაქტო სამსახურით შეიარაღებული ძალების დაკომპლექტება უფრო ხარისხიანი იქნება, მაგრამ ასეთი ვარის შენახვას მეტი რესურსი დასჭირდება...

დრომდე; რის მიხედვით იზრდებოდა ან მცირდებოდა არმიამ სამსახურის მსურველთა რაოდენობა და რა პერიოდში რამდენმა ახალწვეულმა აარდა თავი სამსახურს.

სტატისტიკის თანახმად, 2012 წლის სამშომდგომო გაწვევის წვეამდღეობის ვორას სამხედრო მოსახურთაში შემოწმების შემდეგ ასეთი სურათი გამოიკვეთა: 32% — სამხედრო სამსახურისთვის ვარგისი იყო, 15% —

უმნიშვნელო შეხლედეა ჰქონდა, 34% — შეხლედეულად ვარგისი იყო, 9% — დროებით ვარგისი, ბოლო 4% სამხედრო სამსახურისთვის უვარგისი აღმოჩნდა.

მოზილობაციისა და სამხედრო სამსახურის გაწვევის კოორდინირების სამსახურის უფროსი **ზენა ხარაშიძე**:

— მას შემდეგ, რაც ვარში ვარისკაციის მდგომარეობა, პირადი და საყოფაცხოვრებო პიტივის პირობები გაუმჯობესდა, საგაღებულო სამსახურისთვის თავის არიდების შემოხვევები შემცირდა. მომდევნო წლებშიც იყო თავის არიდების ფაქტები, მაგრამ ამ საკითხზე მასალებს თეითმმართველი ერთეულების სამსახურები აგროვებდნენ და სამხედრო პოლიციას უგზავნიდნენ. ჰველა გაწვევაზე საშუალოდ თავის არიდების 10-15 შემოხვევა დაფიქსირდა.

ვარდამდე პერიოდში, საპარლამენტო არჩევნებამდე, გაწვევა შეუვრხდა, რადგან ქვეყანაში დამბულობა ვითარება იყო და მოქალაქეები ფრთხილობდნენ. თუმცა, ეს პერიოდი დასრულდა თუ არა, 2012 წლის სამშომდგომო გაწვევა უპრობლემოდ ვგვრტყდა.

— ახლა საგაღებულო სამხედრო სამსახურის ვაგუმებაზე საუბარი, თქვენი აზრით, როგორ შეიძლება ეს არამაზე აიხსოს?

— წვეამდღეობები სამხედრო სამსახურს მხოლოდ თვდაცვის სამინისტროში არ ვადიან, ვარკვეული კონტინგენტი შს სამინისტროსა და სასჯელაღსრულებითი უწყების ვასამხედროებულ დანაყოფებშიც მსახურობს. შესაძლოა,

ამ მიმართულებით ვაგუმების შეგულის და ამ ირო უწყებისგან მოიხიზნა ვგვრტყდეს. წვენ მოვისმინე თვდაცვის მინისტრის ვარცხადება, რომელიც საკონტრაქტო სამსახურზე ვადასვლის იდეაზე საუბრობს, მაგრამ ლეივსტიკისა და საინჟინრო ნაწილებისთვის შესაძლოა ვაგვევლითა მცირე რაოდენობა ვამოიყენონ და როგორც მინისტრმა აღიშნა, ეს ვტაპობრეად მოხდება. ეს უფრო თვდაცვის სამინისტროს ვადასაწვევია, მაგრამ კონცეფცია იმის მიხედვით უნდა შეიქმნას, თუ როგორ ნამოვაილებს ქვეყნა თავის ხედას თვდაცვისა და უშიშროების სფეროში.

— თქვენი სამსახურის სტატისტიკის მიხედვით, ბოლო წლების ვანმავლობაში ვაგვევლითა რაოდენობა ერთმანეთისგან ვანსხვევებულა. რა იყო ამის მიზევი?

— ერთი მხრე იხ, რომ თვდაპარველად ეს სახელმწიფოს მოთხონა იყო, რაც იმით აიხსნებოდა, რომ 2008 წლიდან თვდაცვის სამინისტრო საკონტრაქტო სამსახურზე ვადასვლის ვგვამდა და შესაბამისად, 2008 წლიდან წვეამდღეობებზე მოთხონამ ივლო. თუმცა, 2011-12 წლებისთვის მვევრობა ვაიზარდა, ნაცვლად იმისა, რომ ვაგვევა მოლიანად საკონტრაქტოზე ვადასვლიყო.

— იმ პერიოდში ვაიზარდა საგაღებულო სამსახურისთვის თავის არიდების მსურველთა რიცხვები.

— ამ პერიოდის შესახებ დეტალური ინფორმაცია სამხედრო პოლიციას ვქნება. მე მხოლოდ იმის თქმა შემიძლია, რომ მას შემდეგ, რაც საგაღებულო სამხედრო სამსახური 15 თვემდე

2004-2012 წლებში სხვადასხვა უწყებისთვის სასჯელაღსრულო სამხედრო სამსახურში ვაგვევლითა რაოდენობა

	2004		2005		2006		2007		2008		2009		2010		2011		2012	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
თვდაცვის სამინისტრო	4000	0	4500	0	4900	6400	0	0	1900	0	717	1400	1269	1204	3275	4891	2397	6772
შინაგან საქმის სამინისტრო	2800	1200	455	1370	900	900	1200	480	600	1200	1300	1500	1300	1350	1330	1400	1300	1450
უშიშროების სამინისტრო	0	200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
საზღვრის დაცვის დეპარტ.	0	550	0	1000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ოუსტიციის სამინისტრო	0	0	0	0	0	1400	1400	0	300	1200	1300	340	500	1300	600	1300	650	1300
სულ:	6800	1950	4955	2370	5800	8700	2600	480	2800	2400	3317	3240	3069	3854	5205	7591	4347	9522

2016 წელს ქართული არმია საკონტრაქტო სამსახურზე გადავა მოვლიანად?

გზარდეს, გარეგნულების პერიოდულია აირია. საგანგებო გარეგნულობაში ვადაინა, ხოლო სამშრომლომ ზამთრის თვეები მოიცვა. არადა, როგორც წესი, ამ დროს გარეგნულები არ ხვდებიან. ამან კი შემოაბამი პრობლემები შექმნიდა.

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ, სამხედრო გარეგნულების დროს, ეფორბოროს, რომ საგანგებო სამსახურისთვის თავის არიდების მომენტები გაზიარებულია, მაგრამ შეცდომა გარის რაიონის თეოიმპაროველობის სამსახურში, როგორც საგანგებო, ისე საკონტრაქტო სამსახურის მშურველია რაიონებში ამდენად დიდი იყო, რომ სამი დღის განმავლობაში რაიონი იღვა. არადა, ვვლამ იცოდა, რომ მოწინააღმდეგე გორში სამხედრო მოსამსახურეების სახლები დაწვა.

სამხედრო პოლიციის ინფორმაციით, 2009-2012 წლამდე უწყებაში უამრავი საქმე შევიდა. მოქალაქეები ცდილობდნენ, თავი აერიდებინათ საგანგებო სამხედრო სამსახურისთვის და ამას სხვადასხვა ფორმით გამოხატავდნენ. იყო შემთხვევები, რადეგან ჯარში დამკვიდრებული ზეწოლის შესახებ მუდმივად ვრცელდებოდა ინფორმაცია.

იყო შემთხვევა, რადეგან სამხედრო პოლიცია განიხილვდა წვედამდელის საქმეს, რომელმაც საგანგებო სამსახურისთვის თავის არიდების მიზნით ხელზე ადლებული წყალი გადაიხსნა. რეგიონებში განსაკუთრებით გასაიდუმლოებულია, მაგრამ კარგად მუშაობდა აპრობირებული „ნაციონ-

ბოზის ინსტიტუტი“, ქალაქებისა და სოფლის მუნიციპალიტეტებში გამგებლების ჩარევით ხშირი იყო სამსახურის გადაღება. ამ სამსახურის თანამშრომლის თქმით, რომელმაც უნაბობის გამხელა არ იხურვა, ახალწვეულებისგან წინააღმდეგობა ვვლახე მეტად 2009 წლიდან დაიწყო.

„2009 წლიდან სამხედრო ბაზებში ჯარისკაცებზე ზეწოლა გახშირდა. ამას ემატებოდა თეოიმკვლელობები. თითქმის ვეკლა ბაზიდან მოდიოდა ინფორმაცია, რომ იქ სამხედრო პოლიციის თანამშრომლები კონკრეტული დეკლებებით იფუნე შესულნი. მას შემდეგ, რაც თედეკეის მინისტრი ბაჩინა ახალაია გახდა, უმცროს მეთაურთა შემადგენლობაში ისეთი სერეანტები დააწინაურეს, რომელთა მიმართაც ადრე სამხედრო პოლიციაში სისხლის სამართლის საქმეები იყო აღძრული. შემდეგ ამ პირებს სასამართლოს მიერ დაკისრებული ჯარიმები ჩამოაწერეს და სამხედრო ნაწილებში დააბრუნეს. მათ ჯარისკაცებზე ზეწოლა ვვლებოდა, რადეგან მეთაურობა ცდილობდა, ისინი ტერორითა და წნხით ჰყოლოდათ ფორმაში. რეგიონების თეოიმპაროველობებიდან მუდმივად ვიღებდით ინფორმაციას, რომ თედეკეის მიერ დასახელებული რაიონების შემხება პრობლემატური იყო. გარეგნულობაში, ესეც იყო ერთ-ერთი მიზეზი, რომ არმა საკონტრაქტო სამსახურზე გადასულიყო, თუცა, ეს მცდელობა წარუმატებელი აღმოჩნდა. შემდეგ კი სამხედრო პოლიციას ურჩი წვედამდლების საქმის ინდეიდუალურად შესწავლა დაეკლა“...

ლადო კაკახიანი

talizi
თვის გაღანარბაის ხანარი

აბაქანის 27. ბაღ: 214515
www.talizi.ge

პროგრესი თანამედროვე საჰაერო გოგლაჟე

Cy-34-ების ორი ესპარტილი ჩამოყალიბდა, როგორცავე წარმოიშვა საჰაერო ღარბეჟიონთის აგვარაჟე

ძველით ახალ წელს საქართველოდან არცთუ ისე ახლოს, რუსული ტრადიციით, პურიტა და მარილი დახედნენ აეროდრომზე დაფრენილი საბრძოლო თვითმფრინავების ეკიპაჟებს.

ეს ინფორმაცია ჩვენთვის ნაკლებად მნიშვნელოვანი იქნებოდა, რომ არა ერთი მწარე რეალობა, — 2008 წლის აგვისტოს ომის დროს მოწინააღმდეგე ერთმანეთის მიყოლებით წერტილოვანი საჰაერო დარტყმებით აგვიფეთქა რამდენიმე რადიოლოკატორი, მათ შორის გორთან, შვეშებში, ასევე თბილისის ზღვასთან და სენაკში. ძალიან დიდი ალბათობაა, რომ შვეშებში და თბილისის ზღვასთან ქართული რადარების აფეთქება იმ თანამედროვე რუსული Cy-34-ის „ხინდის-ზეა“, რომლის „მებიც“ ახლა ისევე იგმარავენ, „კრძოდ, ეორონეჟში „ბალტიმორის“ აეროდრომზე, სადაც რუსეთის სამხედრო-საჰაერო ძალების 1-ლი განაკვეთის შე-7000 საჰაერო ბაზაა.

სწორედ „ბალტიმორის“ ბაზაში

აგვისტოს ომის „სნაიპერი“ რუსული გოგლაჟე „გამგარაჟე“ იწყებს

მოუწვევის სახეიმი შეხვედრა იქ ჩაფრენილ Cy-34-ების პილოტებს. „ბალტიმორში“ უახლოეს მომავალში Cy-34 ტიპის საფრენო ბომბდაამშენების ორი ესკადრია იქნება სრულ საბრძოლო მზადყოფნაში, რაც აუცილებ-

ჩაჟნი დონი: Cy-34-ის პროტოტიპი პირველად ჯერ კიდევ 1986 წელს გაფრინდა. იგი ცნობილი გამანადგურებელ Cy-27-ის დრმა მოდერნიზებული ვარიანტია და იმავე საბრძოლო დავალებების შესრულება ეკისრება, როგორც ამერიკულ F-15E Strike Eagle — ს. Cy-34-ის მაქსიმალური ასაფრენი მასა 45 ტონას შეადგენს და 8 ტონა საერთო მასის ბომბებისა და რაკეტების წაღება შეუძლია. ფრენის მაქსიმალური სიჩქარე 1900 კმ/სთ-მდეა (მინუსთან ახლოს 1400 კმ/სთ), ხოლო საბრძოლო მოქმედების რადიუსი 1100 კმ-ი. ამ რუსული ბომბდაამშენის სიმლიერე მის საბოლოო ფაზირებულანტენიან ლოკატორშია, რომელსაც 120 კმ-ის სიშორიდან შეუძლია მოწინააღმდეგის საფრენი აპარატების აღმოჩენა და ერთდროულად 4-სტენ მართვა და რაკეტების გაშვება. სახმელეთო მიზნების გასანადგურებლად ბომბდაამშენი იყენებს როგორც უმართავ, ისე მართავდ ბომბებსა და რაკეტებს.

შვეშებში
აფეთქებული
ქართული
რადიოლოკატორი
36მ-მ-ი

ლად გასათვალისწინებელია რუსეთის ახლო მეზობლებსთვის და მათ შორის საქართველოსთვისაც, რომელმაც ხუთი წლის წინ უკვე იწინაა ამ თანამედროვე რუსული ბომბდამშენის მტკიცე-ული წარმოდგინა „კუბა“.

ახე, კორიანეში Cy-34-ის გამოჩენა NATO-სთვისაც შემაშფოთებელი უნდა იყოს, რადგან რუსულ მასშტაბში გერაცულეული ინფორმაციის თანხმად, „აბლტომორის“ ბაზის მერინაგები უპირველესად ყურადღებას ბომბდამშენების პერვში სწავით გწვობის შეთადების დახუტვის დაუთობენ. არადა, Cy-34-ის ფრენის სიშორე 4000 კმ-ზე მეტია, პერვში სწავით ერთი გაწვობის ეს მარეწებელი 7 ათასს კმ-ს აღწევს, რაც სრულიად საკმარისია რუსეთიდან NATO-ს წევრ ნებისმიერ ფროპულ ქვეყანაზე მისაფრენად, თუცის საქმის გასაკეთებლად და უკან გამოსაბრუნებლადაც.

ის, რომ რუსულმა Cy-34-მა აგვისტოს ომში ააფეთქა ქართული რადიოლოკატორები, ოფიციალურად არ არის დამტკიცებული, თუმცა ინტერნეტში გერაცულეული ერთ-ერთი Cy-34-ის ფოტოსურათზე, კაბინის მარცხენა მხარეს მხატვრულია სამი ვარსკვლავი, რაც სამი სამიზნის განადგურებას უნდა ნიშნავდეს. ინტერნეტსაიტებში ბლოგერების ნაწილი თვლის, რომ ეს სამი ვარსკვლავი სწორედ სამი ქართული რადიოლოკატორის განადგურებას ნიშნავს.

თელია ამის დასაბუთებლად დადასტურება და მათ უმეტეს უარყოფა, თუმცა ფაქტია, რომ შვეშეში 36D6-M - ტიპის უკრანინიდან ნაწილი სამკოორდინატოანი რადიოლოკატორი სწორედ რუსული ბომბდამშენიდან გამოეზღუდა „საქერი-რადიოლოკატორის“ კლასის მართვადმა რაკეტამ აგვიფეთქა. 2007 წლის აგვისტოშიც სცადეს რუსებმა ამ ლოკატორის განადგურე-

აგვისტოს ომამდე 9 წლით ადრე ამ ტიპის ავტორის საშუალება მიეცა ფუკოეკში საერთაშორისო ავიაციის მოსურ გამოფენა MaxC-ზე დეტალურად დაეთვალეთებინა Cy-34-ის ერთ-ერთი მარველი საცვლი ნიმუში. თუმცა, როდესაც ვიდეოკამერით მილოტების კაბინაში ასვლა მოეინდომე, კიბეზე არ ამიშვეს

ბა, მაგრამ მაშინ რუსული Cy-24M-დან გამეებელი X-58Y ტიპის „საქერი-რადიოლოკატორი“ კლასის რაკეტა წითელგზანთან ჩამოვარდა.

შეორე რადიოლოკატორი, ოლიონდ სამოქალაქო დანიშნულების, თბილისის ზღვის ჩრდილოეთ ნაწილში სოფელ ლენინსთან, გორაზე აგვიფეთქეს (და არა მახათას მთაზე, როგორც დღემდე ბერის ჰკონია). რუსული ან-

ტიისადარი რაკეტის მიხანი ამ შემთხვევაშიც შეიძლება 36D6-M ტიპის სამხედრო რადიოლოკატორი გამხდარიყო, მაგრამ მისმა ოპერატორებმა მოასწრეს აპარატურის გამართვა და რაკეტა იქვე ახლოს მოშუშვე სამოქალაქო ლოკატორთან აფეთქდა.

თუკი ორვე შემთხვევაში ქართული რადარები მართლაც რუსულმა Cy-34-მა ააფეთქა, მაშინ შეიძლება ვუარაუდოთ, რომ ბომბდამშენებიდან გამეებულ იქნა „საქერი-რადიოლოკატორის“ კლასის

ქართული რადიოლოკატორი შეშეში და თბილისის ზღვაზე, საერთოდ, სწორედ ასეთი X-31M ტიპის „საქერი-რადიოლოკატორის“ კლასის რაკეტებით ააფეთქეს, რომლის გამეება Cy-34-ს საქსიმალური 110 კმ-ის სიშორიდან შეუძლია

X-31M ტიპის მართვადი რაკეტები და არა შედარებით მომეებელი X-58Y-ები. გარდა ანტისარადრო რაკეტების სროლისა, ერთი ან ორი Cy-34 (არადა, აგვისტოს ომის დროს სულ რამდენიმე ასეთი ბრძოლისუნარიანი ბომბდამშენი შეედა რუსეთის სამხედრო ავიაციას) შეიძლება გამოიყენებოდა როგორც რადიოელექტრონული ბრძოლის საშუალება, რომელსაც ქართული რადიოლოკატორები უნდა „ადაბრმავებინა“.

2012 წლის ბოლოს რუსეთის 26 ცალი Cy-34 შეედა. 2020 წლამდე დაგეგმილია სულ 140 ცალი Cy-34-ის შექმნა (ერთის ფასი ერთი მილიარდი რუბლია, რაც დაახლოებით 37 მლნ დოლარის ტოლია) და მათით მომეებელი Cy-24M-ები ჩაითაცვლება.

ირაკლი ალადაშვილი

„ლეგა“

სამკურნალო ბაერთიანება

სამსოკათოლოგია

- ერეკციის ხარისხის გაუმჯობესება
- სქესობრივი აქტის გახანგრძლივება
- ყველა ხახის სექსუალური დარღვევის მკურნალობა
- სექსუალური წარუმატებლობის მოდოინის შიშის მოხსნა

ხელმძღვანელი პროფესორი არნილ ბაქრაძე

მის: თაბუკაშვილის №19ა ☎ 890 32-21-21; 32-21-21, 72-59-39

www.league.ge

შრომლებსგან და იძულებული გახდა, მათთან თანამშრომლობას დასთანხმდებოდა“. მიხედ თქმით, 2008 წელს მაისა-ია ჩვენი იპერატორული თანამშრომლის გვერდით იყო და ჩვენი ნაწილების გადაღვლელების სქემებს რუსებს გადასცემდა.

პატრან მანსანი, პოლიტიკატი-მარი:

— NATO-ს სექსამსახურების აგენტობის შემდგომ, წმიდინეს „ჯამუშობა ოზანაობის პერიოდში“, რას ვუყურებო-და შიორე ნაწილი გაუგებარია, რადგან ისიერი ასხერი იყო, როგორც პირ-ველი. პატრონობისას ჩემ შიორ გამოცე-მულ წინაში, ჩემი ზღლით შედგენილი ნანკისის ხეობის სამხედრო რუკა დამი-დეს წინ და მიიხრეს, რომ ცხინვალის რუკა იყო, რომლითაც მე ვხელმძღვა-ნელიობდი. არადა, ომის პერიოდში სამ-ხედრო ექსპერტებმა მოუღადაპარაკო, რომ როგორმე გაგვერღვია რუსეთის საინფორმაციო ბლოკადა და მიგვეწვი-ლინ ხმა საერთაშორისო საზოგადოებრი-ობისთვის. სწორედ ამისთვის ვიყურებდი ამ რუკას. ჩემი წინა, რომელიც ინგლი-

არალი დამაღეს და ვასროლის იმტი-ცია მოახდინეს. მიიხრეს, ამის შემდეგ რე-აკციებს, რასაც გვერდითი შიორე გასიორი რეკლური იქნება და ამას შიორე გაქცევის მკდელობით გვაპირილილებო... მოვკ-ანართი ამიყურებს ამავე შიორების მქამე-სართულზე, სადაც სწამებელი ოთახი იყო. **ნამდვილად, არ ვიცი, რა თუ ასე-თი ოთახი არსებობდა, მაგრამ მანაზე წამების არაღებო...** ამის მერე მუღმდობა ხდებოდა ფსიქოლოგიური ზეწოლა (**მე-წერებინებდნენ სხვა აღმამის წამებს**), დაქითხვა, მოხრჩობის იმტიცია. ორ-მოცი დღე ვიყავი კარცერში არააღამი-ანურ პირობებში. რომ არა ჩემი მგობ-რები, შიორებმა იქიდან ცოცხალი ვერ გამოხსულიყავი. თავის ტვინის უმბისი ტრავმა მიიღე. მას შემდეგ ლაპარაკი მიჭარს, მუხისიერებამ კი პერიოდულად ჩაყრდნები მაქვს. ერთხელ გიონება წაწი-ლობორე გამეითმა და ვიღაცის სიტყვები მომესმა, მაისაია უკვე „ტრუბაო“...

იმ ვიოჯობითი ვოფინისა, ერთა-დერთი ნათელი წერტილი იყო ჟურნა-ლი „არსენალი“, რომელთანაც მე წლე-ბის განმკლებობაში ვიანამშრომლობდი.

„NATO-ს აგენტი“, „საგარეო ჯაშუში“ თუ პოლიტპატიმარი?

პოლიტპატიმრის სტატუსით გათავისუფლებული სამხედრო ექსპერტი ვახტანგ მაისაია, რომელიც ჯაშუშობის ბრალდებით იხიდა სასჯელს, მისი საქმიანობის გრფით „საიდუმლო“ მოხსნას მოითხოვს. რუსეთის საგრო-ბილიდან გათავისუფლებული სამხედრო ექსპერტი ამბობს, რომ მას არა რუსე-თის, არამედ NATO-ს სექსამსახურე-ბის ჯაშუშობას ედევნებდნენ. აგენტად შერაცხილ მაისაიას საქმეში წერია: „სიღიკეთობა NATO-ს სექსამსახურე-ბის აგენტი“.

„როდესაც საქმეს გრფი „მოთ-ხნება“, გაირკვეა, რომ მე რუსეთის ჯაშუშობის კი არა, NATO-ს სექსამ-სახურების ჯაშუშობას მბარლებდნენ. ამით საბოლოოდ ჩამოთხდებოდა ფრდა ამ ხელისუფლებას“, — აცხადებს გათავი-სუფლებული ვახტანგ მაისაია. მისი გა-თავისუფლება რომ პრეზიდენტისთვის სულერთი არ ვოფილა, მის სატელე-ვიზიო გამოსვლამ აშკარად იგანო-ბოდა. სააკაშვილის განცხადებით, მან „6-7 თაისი ვირო აიღო გრუ-ს თანა-

სურად უნდა გამოცემულიყო რუსეთ-საქართველოს ომამდე, ომის პერიოდში და მის შემდგომ პერიოდის სამხედრო ანალიზს ვუყურებოდა და ლინდონსა და ბრატისლავაში გამოცემის თაობაზე მოღადაპარაკებს ვგარსიხობდი ეს იქ-ნებოდა პასუხი რუსი ექსპერტების ე. წ. ანალიზზე. თუცა, საკმაოდ კრიტიკულ ანალიზში მიხილი სააკაშვილის ხელი-სუფლების არაკომპეტენტური ქმდე-ბებიც იყო აღწერილი. სწორედ ეს იყო ჩემი დაატამბრებისა და იმ ასხურდული ბრალდების წყენების საუფუჯლი. **მე ასევე გვაძამებელი ვერადება, როგორი ჩაყრდნა მქონდა შხს-ს სექსამსახურე-ბის თანამშრომლებს რუსეთ-საქართვე-ლის ომში და ამასვე კონკრეტული ფაქ-ტები მქონდა მოვანილი.**

— **შიორა დაკავებამდე იყო?**
— ვგანობობი, რომ კვლ-ისა და სიღ-ის თანამშრომლები მითვალთვა-ლებდნენ, მაგრამ ამ ბრალდებით და-კავებამ გამაგრა. დაკავების შემდეგ, **30-მდე კაცმა სასტიკად მცემდა და დახ-ვრების იმტიცია მომიწვეს. მოღუღლი კვლელან მიმაცნეს, თავზე გადატანილი**

სანამ პრესის შვიტანა არ აკრბაღეს, ჩემს საკანთან რაიკი იღდა და ეს ვერ-ნალი ხელიდან ხელში გადადიოდა. სან-დე ციხეს დატყუებდი, პატრონებმა მოხვეეს, „არსენალის“ ნომრები თუ გა-ქვს, დავეტიციყო.

— **რას აბორებო მომავალი?**
— არ ვაპირებ, ეს ვველავენი შერ-ჩეს წინა ხილსიუფლების, — ჩემს საქ-მეში ოფიციალურად იფიკირებებს NA-TO-ს სექსამსახურები. ის, რამიც ოფიციალურად მე ბრალი მუღმდობა, გახლავ NATO-ს სექსამსახურებთან თანამშრომლობა. საქმეში წერია, თთ-ქის სლოვაკეთის სამხედრო პირებსა გადმობობიერს, რომელთაც თურმე უ-თიერთობა მქონიანა რუსეთის ფედ-რაციის სადამტყურო სამსახურიან. **ეს უკანასკნელი — რუსეთის ფედრაცი-ის სადაზვერუო სამსახური“ საერთოდ არ არსებობს.** ფხს ანდა გრე დაწერაო, მაგრამ ოფულ ნაბიბზე არაკვალიფიცი-ურობას ავლენდნენ. ვაპირებ, ვველავე-რი დეტალურად მოვასწერო ნატოს გე-ნერალურ მდიანს.

აშშ-ში საბჭოთა კავშირის გზის
ანატოლი დობრინინი ამერიკულ
მხარეს ბათუმში დამზადებულ
კატარღას გადასცემს

ბათუმური „ვოლგა“ აშშ-ის პრეზიდენტისთვის

1940 წლის 17 აპრილს სკოის პორტიდან სოხუმისავე გზითა იმდენარ
ვლადიმერ გარბაჩოვის პრეზიდენტი ანატოლი დობრინინი გზისაღი
OCGA-25 „მასპარაზი“.

„სადაც ფორსის მხარეა საზღვაო ფაქტორებთან ურთიერთ
მოხერხება, მით უფრო, რომ მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა, მათათა და
სადაც უფრო მხარეა 2,5 სთ-ს მხარეა.“

სადაც ფორსი სოხომი „მასპარაზი“ მხარეა სოხომი მხარეა ფაქტორებთან
მხარეა მხარეა და მთავრის მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა
სადაც, მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა
1941 წლის ივნისში მხარეა, რომ მხარეა მხარეა მხარეა მხარეა

1946 წელს ქალაქ არსენის სა-
ვიაციო ქარხნა ინჟინერ გარბაჩოვის
კონსტრუქციის ხის კორპუსიანი, სახე-
ინო, ნახევრად გლისერი კატარღის
„კრილია სუეტოვ-1“-ის (KC-1) ავე-
ბას შეუდგა.

კატარღის კარგი მახასიათებლების
გამო შედეგში მისი წარმოება სოჭის
პორტის სახელისნოსა და ბათუმის
გემთსაშენ ქარხანას გადაეცა.

სწრაფსილიანი კატარღების შე-
ნეულობით ბათუმის გემთსაშენ ქარხ-
ნაში ძალზე მნიშვნელოვანი პერიოდი
დაიწყო, რომელმაც სწრაფის დიდი
წარმატება და ხარისხობის აღი-
არება მოუტანა.

ნახევრად გლისერი კატარღის
მომდგენო, გაუმჯობესებული პროექ-
ტი „კრილია სუეტოვ-2“ (KC-2) ინ-
ჟინერმა პაპემ მოაზიდა და ბათუმის
ქარხანა მას „პატრუქე-1“-ის (B-1)
სახელი უწევდა.

„პატრუქე-1“ ძალიან გამძლე ხე-
ლოვნური მასალის, არტილიტის (ფი-
სიო ვეფენიოლი აყვის ხის შიონი,
ქსოვილითა და ლითონის ბადით დამ-
ზადებული მასალა) კორპუსი ქონდა
და 6 კაცს იტევდა.

ნახევრად გლისერების ავეებით მი-
ღებულმა გამოცდილებამ ბათუმელ
გემთსაშენებლებს საშუალება მისცა,
1959 წლიდან აღუმინისკორპუსიან,

გლისერს სპეციალურად დაპრო-
ექტებული კორპუსი აქვს და პრეტელ
ფსტრზე გრძევი ან განივსაფეხურიანი
რეზანი უკეთდება.

ცურვის დროს წარმოქმნილი მიდ-
როდინამიკური ძალა გლისერის სიმ-
ძიმის ძალას კომპენსაციას უკეთებს
და წლიდან მის მნიშვნელოვან ამოწ-
ვას იწვევს, — ამ დროს მცურავი სა-
შუალებს წყლის ზედაპირზე თითქოს
მისრიალებს, ანუ გლისირებს.

ეს პრინციპი ფართოდ გამოიყენება
მცირეზომიანი მცურავ საშუალებებში
და წინარ ზედაში კარგ ეფექტს იძ-
ლევა, მაგრამ ღლივის დროს გლისე-
რი ტალღებისგან მღიერ დარტყმებს
იღებს და გამოყენებაც ვაინებულა.

ნახევრად გლისერს მჭერი წყალ-
ჯდომი აქვს, ნახევრად დაძირული
დაცურავს და ტალღების მამართავ
უფრო მდგრადია.

წყალქვეშაობითიან „ვოლგის“ ტიპის
კატარღების მნიშვნელობაზე გადასუ-
ლიყენენ.

კატამარანული გლიზერი OCGA-25: წყალწვევა — 49 ტ, სიჩქარე — 40,5 კმ/სთ, მგზავრტყვილობა — 125 კაცი

კატამარანული გლიზერის სალონი

პროექტი 1957 წელს ქალაქ გორკის ქარხანა „კრანსოე სორმოოში“ მომზადდა და მომდევნო წელს ქარხნის საცდელ საამქროში პირველი „ეოლგეტ“ აივო.

ოფიციალურად კატარდას სახეირო-სამსახურებრივი დანიშნულება ჰქონდა და მისი ექსპლუატაცია მდინარეებში, ტბებში, წყალსაცავებსა და ზღვის სანაპირო ზოლში იყო დაშვებული.

ბათუმთან ერთად „ეოლგებს“ ქალაქ გომელის (ბელიორუსია) გემთსაშენ-სარემონტო ქარხანა ავებს.

ასე წარმოიდგინა საბჭოთა მხატვარმა ბათუმური „ეოლგით“ პრეზიდენტ ნიქსონის გასეირნება

ბათუმელი გემთმშენებელი მირაზ ტანგვილი: „1972 წლის მისიში მოსკოვში აშშ-ის პრეზიდენტ რიჩარდ ნიქსონის ვიზიტი იცვლებოდა, რამდენიმე დღით ადრე აშშ-ში საბჭოთა ელჩმა ანატოლი დობრინინმა ამერიკის პრეზიდენტს შეატყობინა, რომ ბრეჯნევი ამერიკული ავტომობილების მოყვარული იყო და მისი კოლექციის რომელიმე ექსკლუზიური მოდელით შეეგება საბჭოთა ლიდერს დიდად გაახარება.“

ავტომობილი Cadillac Eldorado კუპე მართი სამ დღეში დამზადდა და შეიძებ დღეს ამერიკელმა სატრანსპორტო თეიმიზრინებმა მოსკოვში ჩაიტანა.

საბჭოთა მთავრობამ საპასუხოდ ნიქსონისთვის ღირებული და სამახსოვრო ნივთის წყება გადაწყვიტა და არჩევანი გაეკეთა ბათუმის გემთსაშენი ქარხნის „ეოლგის“ ტიპის კატარდაზე, რომელიც საუკეთესო მასალებით მოიპოვებდა. კატარდას ღია სალონი ჰქონდა და მუხლდელი სივრცის გამო რაიმე განსაკუთრებულის მოყვარება მთელი იყო. ბორტის შიდა მხარე

და იატაკი კავკასიური კაკლისა და ნაბლის ფირფიცრებით მოპირკეთდა. საფარბლები უმაღლესი ხარისხის თოთი დაკის ტყავით დამზადდა. განსაკუთრებით გამოირჩეოდა უკანა მთლიანი დივანი, რომელსაც ფაერონის ფორმა ჰქონდა და შუა ნაწილში ჩამონტაჟებული იყო კომპაქტური მაცივარი ხასხლებიხა თუ სადესერტო პროდუქტებისთვის. დივანის ორივე მხარეს ბორტში ჩაყენებული იყო გადმოსასხელი ბარ-მაგიდა ქურჭლის მარაგით. იატაკზე დაყენილი იყო კავკასიური შგლის ბეჭვის ვიზუელინი, რომელსაც 7-8 მეტრი დასჭირდა. მისი დამაშადებელი სპეციალისტის გადმოცემით ეცი, რომ ბეჭვის ფერისა და ფორმის თანხვედრისათვის საქართველოს მონადირეთა კავშირმა მას რამდენიმე ათეული შგლის ტყავი მაჰორა.

1974 წელს აშშ-ში ბრეჯნევის საპასუხო ვიზიტისას ვაშინგტონში საჩუქრის მიმღებებსა და მნახველებში განსაკუთრებული ფეგქტი ამ ვიზუელის მოუხდენია.

საჩუქრის გადამცემს ამერიკაში ქარხნის მამინდელი დირექტორი ენ-

კერ შლანსონა და ინციენრი ბორის კოლციე ესწრებოდნენ.

იმვე პერიოდში აშშ-ში კიდევ სეროული 10 კატარდა გაიჭაუნა, მაგრამ ამერიკელებს საბჭოთა ძრვევები და მოპირკეთება არ მოსწონდათ და მხოლოდ კორპუსები წყალქვეშ ფრთებით მოიხიზეს, თანაც ძალიან დიდი პარტის — 1 000 კატარდის შეტრანსპორტიდნენ, მაგრამ საბჭოთა მთავრობამ ვინადადებს არ დათანხმდა.

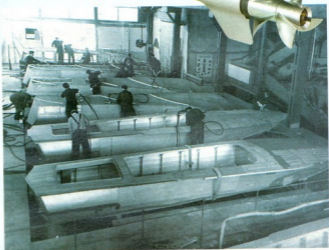
ბათუმში დამაშადებელი „ეოლგები“ შედგომს საჩუქრად გადაეცა აღმსაველი ფრობის კომუნისტური ქვეყნების, აზიის, აფრიკისა და ღდათინური ამერიკის მეგობრული სახელმწიფოების ლიდერებს, აგრეფედილი ბრიტანეთისა და იაპონიის პრეზიერ-მინისტრებს და ა.შ.

ლაიციერის ბაზრობაზე (გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკა), კელსინკოში ნეყვისა და კატარდების გამოყენაზე და სხვა პრესტიჟულ საერთაშორისო გამოყენებზე ბათუმური „ეოლგები“ ყოველითვის უმაღლეს შეფასებასა და ჯილდოებს იმსახურებდა.

შეღერი ძრავები კორპუსგარეთ გამოსულ სვეტში მოთავსებული რულექტორითა და წამწვანი ზრახნით ერთ ბლოკად იყო დამზადებული, როცა საბჭოთა ძრავებს ავტომობილების მსგავ-

გომელის ქარხანა სამდინარო „ვოლგებს“ (პ. 343) ამუშავებდა და ის ბათუმურთან შედარებით სივანეში ოდნე პატარა იყო.

ბათუმის ქარხნის „ვოლგების“ ერთ ნაწილს (პ. 343ME და პ. 343YK) საბჭოთა საზღვაო-სასაზღვრო ძალებში სარეიდო, პატარა სადარავო და სასამსახურო მიმოსვლის დანიშნულება ჰქონდა.

ბათუმელთა 1343-ე პროექტის კატარღები კი სპეციალური სამსახურის სასაზღვრო ქვედანაყოფების ვანკარგელებში იყო და უმაღლეს საბჭოთა პარტიულ და სამხედრო პირებს ემსახურებოდა.

ბათუმური „ვოლგები“ მაღალი ხაქმულუტაციო მახასიათებლების გამო საბჭოთა გემოსამხი წარმოების საფიზიო ბარათად იქცა და დიდი მოპულარობათაც სარგებლობდა.

კატარღებს მსოფლიოს მრავალი ქვეყანა და მათ შორის მამინდელი წამყვანი კაპიტალისტური სახელმწიფოების კომპანიები ყიდულობდნენ.

თედამირველად „ვოლგებზე“ გამოუჩენებელი იყო კარბურატორიანი ძრავები — 75-ცხ.ძალიანი M-53Φ (საავტომობილო Ga3-53-ის მოდიფიცირებული ვარიანტი) და 100-ცხ. ძალიანი M-652-Y.

საბჭოთა ძრავები მძიმე, გაბართული, არასაიმელო იყო და ბევრ საქვებს მოიხმარდა.

70-იანი წლების შუა პერიოდიდან ქარხანა კატარღებს შეღერი კომპანია Volvo-Penta-ს დინჯლის ძრავებით ამზადებდა.

ბათუმის გემოსამქარ ქარხანაში „ვოლგების“ დაზნადების პროცესი

სად გადაცემათა კოლოფი და კარბანული გადაცემა ჰქონდა.

სერიული კატარღები 106-ცხ. ძალიანი Volvo-Penta Aquamatic AQD32A/270D-ს, ზოლო სპეცდაკვეთის (სამთავრობო) კი — 130-ცხ. ძალიანი იმავე ფირმის ძრავებით იყო აღჭურვილი.

ამ ძრავებით მაღალ სიჩქარეს ავითარებდნენ და მოუზადებელი მომსახურე პერსონალის მიხეზით მაღალ სიჩქარეზე მანუირიებისას რამდენიმე კატარღა გადაბრუნდა, რასაც მსხვერპლი მოჰყვა. ამის შემდეგ ასეთ კატარღებს მხოლოდ სპეციალური დაცვის სამსახურები იღებდნენ.

თმშენ ჩანახატი

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

„ჯაუუთა საქეეხის“ კვლდაკვლ

დასასრული, დასწევის იხ.
„არხენალი“ №1, 2013წ.

ლეს, ხოლო „ენერჯის“ საქმის მონაწილენი გარეთ გადიან“.

ჯაუუთაი თუ სლისუფა-ბის მსხვერპლნი?

პრეზიდენტმა სააკაშვილმა 2012 წლის მიწურულს შორივი სკანდალური განცხადება გააკეთა: „მოდალატე, ჯამუშს რომ უშუებ, ეს არის სენი მტრებისთვის სენალი, რომ საქართველო დაუკველია და მიდიო ბოლომდე დაჯოჯენთ და გაანადგურეო ამას სხვა არაფერი ჰქეია. ეს ყველაფერი კი საქართველოს მიერ არჩეული პარლამენტის ხელით კოლუბა. 1920 წელს დამოუკიდებელი საქართველოს მოფრობამ რუსეთის ძლიო აკუნტები გამოუშვა და ის მოფრობა ერთ წელიწადში დაეხო“.

პრეზიდენტი მდგომარეობიდან გამოიყვანა იმ ფაქტმა, რომ საქართველოს პარლამენტის დადგენილება „პოლიტიკური ნიშით დაპატარებულ და პოლიტიკური ნიშით დგენილ პირთა თიბაზე“, ოპერცია „ენერჯის“ ფეგურანტებსაც შეეხო.

ამის შემდეგ პრეზიდენტმა სააკაშვილმა და საპარლამენტო „ნაციონალურმა“ უმცირესობამ დიდი განგამი ატეხა: საქართველოს მტრებსა და „რუსეთის ჯამუშებს“ ათვისებულებერი.

პრეზიდენტი უფრო შორს წვიოდა და 2008 წლის ავისტოს ომში დამარცხება ერთ-ერთ „ჯამუშს“ დააბრალო და უმბიშუს ბრალდება წაუყენა. სააკაშვილის განცხადებით „აგეოქიანამ პირდაპირ მისცა „ნაკოლი“, რის გამოც ფოთო უამრავი ადამიანი მოვიკ-

„ნაციონალების“ შემეოთება გასაკერი არც არის, რადგანაც ჯერ კიდევ 2010 წლის შემოდგომაზე, სასამართლომდე რვა თვისი ადრე, დაკვებულებს უკვე „რუსეთის ჯამუშებად“ მოიხსენიებდნენ.

სახელისუფლებო უმრავლესობის მამინდელი განცხადებით, მითი რუსეთის სექსამსახურების უბეცელობაზე ამ ე.წ. „სექციკურაციის“ შემდეგ დაიშსებრა. „ნაციონალების“ მამინდელი და ახლანდელი ლიდერი გოკა გაბაშვილი ერთ-ერთ ინტერვიუში ქართულ კონტრდასვერვას წარმატებას ულოცედა და აცხადებდა, ქართულმა სექსამსახურებმა უმნიშვნელოფრენხი ჯამუშური ქსელი გამოეულინაო. მამინდელი არ ახსედათ უდამამულოობის პრეზუმეცია! პრეზიდენტი და მისი „ნაციონალების“ გუნდი ვითომ მართლაც ქვეყნის ეროვნულ ინტერესებზე ზრუნენ თუ ვარდაეულია პასუხისმეველობისგან თავის დაპერენახზე ფეგორანტი?

მათი მმართველობის ცხრამდინი „ჯამუშომანიის“ გაანალიზების შემდეგ იკვეოთა საქართველოს სექსამსახურების ამ დანამაულებერიო ქმედებების რამდენიმე რეალური მიზანი: „ჯამუშების“ გამოფენა პიარისთვის, „ჯამუშობის“ ბრალდება დაკვებულების ბიზნესის ხელში ჩასაგდება და ბოლოს, ნებისთ თუ ურბელიო უცხო ქვეყნების სექსამსახურების ფარული ამოცანების შესრულება.

2010 წლის 29 ოქტომბერს კონტრდასვერვის დეპარტამენტის მიერ გავრცელებული ინფორმაციით დაკვებული 13 პირიდან ცხრა საქართველოს, ხოლო ოთხი რუსეთის ფედერაციის მოქალაქე იყო.

გასამართლებული: ბაკურ კილეური (გლობალიზაციის ინსტიტუტის დამფუძნებელი, ბიზნესმენი), რუსლან გალოგურე (ბიზნესმენი), არმენ გეგორქიანი (კომპანია „სეზიოლტის“ საქართველოს ფილიალის გენერალური დირექტორი), ასევე მისი შოადგილე რებენ შიკოიანი და ბიზნესმენი პეტრე დგენიშაძე ვითომდა გრუ-ს გადასცემდნენ საიდუმლო ინფორმაციას საქართველოს თავდაცვის სამინისტროსა და სხვადასხვა კომპანიას შორის დადებულ ხელშეკრულებებს საიდუმლო შესუდელებზე.

საქართველოს შეიარაღებული ძალების მფრინებები: ვიარსულე პლენიკოვი, გაბრიელ უსტალიშვილი, დავით მესხიძე, გელა კაკაბაძე, გონა დიასამიძე და ტარიელ ამამიძე ვითომდა გრუ-ს გადასცემდნენ საიდუმლო ინფორმაციას, რომელიც შეეხებოდა საქართველოს სამხედრო ჯოკაციის ეკიპაჟებისა და საფრენი საშუალებების ფრენების განრიგს, შეიარაღებული ძალების საბრძოლო მზადფენას, სამობილიზაციო რესურსებს და ა.შ.

უფარულ აბდულაევი (რადიოსპეკილისტად მოიხსენიებული) გრუ-ს აწვიოდა საიდუმლო ინფორმაციას სამ-

ხდრო კემპისის საშუალებებსა და რადიოსახმისებზე. ჯაშუშობის ბრალდებით დაკავებული რუსეთის მოქალაქე იური სრანილიკოვი კი გრუს შეკავშირედ დასახელდა.

ბრალდებულებიდან უსტალიშვილი-მა და ღერევიძიმძე ჯაშუშობა აღიარეს, რის შემდეგაც მათთან საპროცესო შეთანხმება გაფორმდა და ისინი მალევე გაათავისუფლეს.

დარბრუნება ჯაშუშობა არ აღიარეს და მათ სასამართლომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 314-ე მუხლით გათვალისწინებული თითქმის მაქსიმალური სასჯელი 11-14 წელი შეეფარდათ. მუხედვედ იმისა, რომ ბრალდების მხარემ ამ სხვადასხვა პროცესის, ეროვნებისა და მატერიალური მდგომარეობის მქონე პირთა „ჯაშუშობის“ მოტივაცია ვერ დაამტკიცა.

ოქტომბრის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ ერთ-ერთი „ჯაშუშის“ გაბრიელ უსტალიშვილის მიერ საჯაროდ გაკეთებული განცხადების შემდეგ დადასტურდა ეჭვი, რომ შს-ს მიერ „რუსეთის შვერავებად“ შერაცხილი პირებისთვის ბრალის დატყობილება არადასაჯერებელი იყო და მხოლოდ ფაბრიკური და ფსიქოლოგიური ზეწოლის შედეგად მიღებულ თვითდაზარებას უმყარებოდა.

როგორ და რატომ შეიძინა ოპორტიონი „ენვერო“?

„ენვერი“ რომ საქსპორტო პიარაკტივი იყო წაფუჭებული, თავიდანვე გახდა ცნობილი.

2010 წლის 29 ოქტომბერს სააგენტო „არიტერმა“ ანონიმურ წყაროზე დაჭრდნობით მიველ მსოფლიოში გააფრეცელა ინფორმაცია საქართველოს

პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი: „მოღალატეს, ჯაშუშს, რომ უშვებ, ეს არის ჩვენი მტრებისთვის სიგნალი“...

შს-ს მიერ რუსეთის ჯაშუშების დაცვაზე. დაკავებულებს ჯაშუშური ქსელის შექმნა და რუსეთის სპეცსამსახურებისთვის საიდუმლო ინფორმაციის მიწოდება ბრალდებოდათ. შემდეგ კი უკვე ქართულმა მასშტაბმა გააფრეცელა ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ საქართველოს შსს კონტრდაზვერვის დეპარტამენტმა რუსეთის საგარეო დაზვერვის სამსახურის ხასარფედლოდ მუშაობის ბრალდებით 13 პირი დააკავა. მათში ითქვა, რომ ისინი ცდილობდნენ ინფორმაციის მოპოვებას საქართველოს შსს-სა და თავდაცვის სამინისტროში შესრულებულ შესყიდვებზე, ძალიერანი სტრუქტურების მიაღწიონ სისხლის პირად მონაცემებზე და ა.შ.

შს-ს ინფორმაციით, მათ გამოავლინეს რუსეთის ფედერაციის თავდაცვის სამინისტროს გენერალური შტაბის მთავარ სადაზვერუო სამართავილისთან (გრუ) ფარულ კავშირში მყოფი ათეულობით პირი.

თავიდანვე ცხადი გახდა, რომ ეს „სენსაციური სპეცოპერაცია“ უპირვე-

ლესად უცხოურ მასშტაბზე იყო გათვლილი, ამიტომაც მაქროდა ინფორმაცია საქართველოს შსს-მ „არიტერს“ და არა „გამარჯვებული ხალხის ტელევიზიას“. თუმცა „ენვერის“ ჯერჯერობით უცნობმა „მოაფრამ რეჟისორმა“ „არუსთავი-2“-ს თავისი ფუნქცია მიუჩინა.

ამ ტელევიზიის ევრნალისტებმა და კონტრდაზვერვის თანამშრომლებმა ერთობლივად ნაცოფდებლარი ფილმი „ენვერი“ — საქართველოს სპეცსამსახურებზე ნამდვილი პაროლია მოაწიადეს.

ამ ფილმის „დოკუმენტური“ კადრებისთვის უკვე კარგა ხნით ადრე დაკავებულ „ჯაშუშებს“ ქუჩაში ხელმეორედ დაკავებდნენ და რაც მტკაფ საინტერესოა, ევრნალისტი უშუალოდ მონაწილეობდა(!) ამ პროცესში. სასაცილო იყო ისიც, რომ ფილმში „ჯაშუშების“ დასაკავებლად ოპერატორულ ავტომანქანებს კი არ იფუნდებდნენ, არამედ კონტრდაზვერვის დეპარტამენტის ერთ-ერთი ხელმძღვანელის სამსახურებზე უკანასკნელი მოდელის „აითიორტას“ ლიმუზინს, რომლის სახელმწიფო ნომერაც კადრებში კარგად ჩანდა.

ასე ასეირნებდნენ „რუსეთის ჯაშუშებს“ წინ და უკან და ფილმში კიდევ ერთხელ გახმოვნდა „ნაციონალური“ რეჟიშის საკრალური ოცნება მათი მმართველობის განსაკუთრებულობის შესახებ, როცა მსოფლიოს სპეცოპერაცია „ენვერით“ საქართველოს ისტორიაში ახალი ეტაპის დაწევა ამენეს. ვრაფერს იტყვი, მართლაც „მოკრძალებული“ განცხადებაა.

აივნების წართმევა

საინტერესოა, რომ კონტრდაზვერვის დეპარტამენტის თანამშრომლებმა კომპანია „ნიბა ინვესტის“ ხელმძღვანელი ბაკურ კოდურაძე ჯერ კიდევ

კადრები ტელევიზიიდან „ენვერი“

ქვეყნის მწარმოებელმა კომპანიამ შეიარაღების ბრალი ედებოდა ვითომდა გრუ-სივის სამხედრო ავიაციის ეკიპაჟებისა და საფრენ საშუალებათა ფრენების განხორციელების შეიარაღებული ძალების საპრობლეო მხადგოფრის, სამომხდინაციო რუსურსეებისა და სხვა საიდუმლო ინფორმაციის გამგდინებაში

2010 წლის 13 ივლისს დააკავეს „ქვერის“ გახმაურებამდე სამი თვით ადრე. გამუშობის ბრალდებით კილურაძის დაკავება ბევრს მამინეუ საეჭვოდ მოქიუნა.

დაკავებამდე ბაკურ კილურაძის გვარ-სახელში რამდენჯერმე გაიფდრა ქართულ მედიაში. თბილისში მტრო „ედელიზიან“ მშენებარე 40-სართულიან გრანდიოზულ საეჭვო ცენტრ „ნიბა-დელისს“, რომელსაც „ნიბა ინვესტი“ ამუშენბდა, სსრფედ კილურაძეს უკავშირებდნენ.

ცნობილია, რომ რუსლან გლოგრე ბათუმში მდებარე სასტუმრო „ო. გლოგრეს“ ტექნიკური მენეჯერი იყო. მისი დაბატონების შესახებ ინფორმაცია ოქტომბერში გვრცელდა, თუმცა კონკრეტული ბრალდება არ იყო ცნობილი. რუსლან გლოგრეს ბიზნესმენ ომარ გლოგრეს მძაა. თავად ომარ გლოგრე რამდენიმე წლის წინ გარდაიცვალა, ზოლო მისი ოჯახი რუსეთში ცხოვრობს.

გამუშობის ბრალდებით კიდევ ერთი დაკავებული, არმენ გვეორქიანი გლოგრების მუზობელი იყო. ის ადრე მოსკოვში ცხოვრობდა და მცირე

ზნის წინ გადმოიფდა საქართველოში. ასე რომ, არმენ გვეორქიანი ავეისტოს ომის დროს საერთოდ იმყოფებოდა თუ არა საქართველოში, ვეც ვასარკვევია. წუნეი პრითი ბიზნესის წარომევისთვის გამუშობის მუხლით გასამართლება სსრფედ „მშენებერი“ გამოსავალია: საქმეს გაასაიდუმლოებ, კანონიერ მგატარიონს მრავალწლიან პატიობობაში გაუმეებ, აბუნარი ეურნალისტები კითხვებს ვერ დასგამენ, ადუკატებსაც პირი ეუნებათ „ამოკრილი“ და სხვისი ბიზნესი მგერჩა ხაზეთი! აი, მათი ფილოზოფია!

306 ივზა „მეპირის“ უპასე?

„ქვერის“ ატრობებში და მუხსრულულებში საქართველოს პრეზიდენტის მადლობა და უმადლესი სახელმწიფო ჯიდლოები დაიმსახურებს. ბევრმა ვადაზე ადრე მადალი სამხედრო წოდებასაც გამოკრა ხელი.

მაშინ ეს ოპერაცია ხელისუფლებამ და მასთან დაახლოებულმა ექსპერტებში რუსეთის სპეცსამსახურების „მოფერი მონისტრის“ – გრუს-დამპრეტებად შეიფესეს. ისიც კი თქვა, რომ რუსეთის სამხედრო დაზვერვა უკვე იმ-

დნად დასუსტდა, რომ მუშობა ქართული სპეცსამსახურებისგან უნდა იხწყელოს.

ფდღში გამგდინდა ქართული კონტრმზვერვების წარმატების საიდუმლო. საქართველოს შსს-ს კონტრდაზვერვის დეპარტამენტის ინფორმაციით ამ ოპერაციის ფარგლებში თურმე კონტრდაზვერვის დეპარტამენტმა გრუს-სანერგა აგენტები „ქვერი“ – საბჭოთა არმიის ყოფელი ოფიცერი, რომლმაც რუსული სამხედრო დაზვერვის წიდა მოიპოვა და მათ სტრუქტურაში მგეუმინოდ მუშობა დაიწყო.

გამუშობა საქმისობისთვის მს გადასცეს სპეციალური აპარატურა და კომპიუტერული პროგრამა, რომლითაც საიდუმლო ინფორმაციის დამიორეუ ხეზბოდა. მან ეს აპარატურა და კომპიუტერული პროგრამა კონტრდაზვერვის დეპარტამენტს გადასცა, რის შემდგომაც მათი მუშობის სპეციაფიკის შესწვლა გახდა შესაძლებელი.

ქართულ მასმედიაში დასახელდომ პირის გვარიც, ვინც სავარაოდ ფხვედრინდ „ქვერის“ უკან იფდა.

მართლაც როგორ დაბამენებულ ერთ დროს უმადლესი გრუ – ორბაკი აგენტები მფუგაზენთა ინფორმაცი

გამოიტანეთ, ოპერატიული კომიტეტი გაუმოფრეთ, მათი ჯამშუები გამოგულნიეთ და სამაგალითოდ დაესაჯეთ!

ფინალ, ჩაუქო კონტრმზვერავები! მართლაც რომ ჯამშუმობის უმაღლესი პილორტაკია, სიმარათლებთან ოდნავ ახლოს რომ იდგეს!

უნ თხვირა ამ ოპერაციით? კონკრეტულმა პირებმა: იმათ ვინც ვიდლოები და წრლებები მიიღეს, იმათ ვინც ბიზნესმენებს ბიზნესი წართვის და საბრძოლო გამოცდილების მქონე საქართველოს შეიარაღებული ძალების მფრინავები მრავალი წლით სამკრობილში გამოკეტეს!

მათი ინტერესების სრული თანხედრა ვეაფიქრებინებს, რომ ეს ოპერაცია თბილისში კი არ დაიგეგმა, არამედ უფრო ჩრდილოეთით, ოვლიან მოსკოვში. ამ სპეცოპერაციის" შედეგებით თუ ეიმსჯელებოთ, „ჯერო" ჩვენი კონტრდაზვერვის შვეზავნილი აგენტო კი არა, არამედ ჩვენს სპეცსამსახურებში რუსეთის გრუ-ს ჩანერგილი ჯამშუები იყო.

საიდან გველის რეალური საფრთხე?

ჯამშუმობის ბრალდებით მფრინავები, ექსპერტებისა და ფორგრაფების

დაკავება იმ შემთხვევას ჰგავს, როდესაც თვალის ასახვევად „პელურებს ზარბაზნებს ესერაიან", ხოლო ამ დროს კი საიდუმლო ინფორმაციის გადნების რეალური არხები შეუფერხებლად მოქმედებს.

უცხო ქვეყნების სპეცსამსახურები უპირველესად იმ საჯარო მოხელეებზე ნადირობენ, რომელთაც უშუალო შეხება აქვთ ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებთან. უპირველესად ეს სწორედ სპეცსამსახურებს ეჭება.

ბოლო წლების მოვლენები ადასტურებს, რომ ჩვენი სპეცსამსახურების შეფუქსა ან არ იცოდნენ მონინალმდუგის მიერ მცდარ კვალზე დაჯინების, რეალური აგენტის შესანიღბად მკომპრომეტირებული „ფაქტებისა" თუ „დოკუმენტების" შექმნის და ამ გზით უღანაშაულო, პატრიოტი და პროფესიონალი კადრების განვითარლების სპეცოპერაციების ამბავი, ან შვენებულად მოქმედებდნენ ჩვენი ქვეყნის ინტერესების საზიანოდ.

ეს ჩვენი მოსაზრებაა. თუ ვინმე ფიქრობს, რომ „ქვერის" ფეგურანტები მართლაც ჯამშუმები არიან, ამ შემთხვევაში მათი დანაშაულის დამამტკიცებელი უფრო მყარი მტკიცებულებები უნდა წარმოადგინონ.

P.S. გასაკვირია, რომ ქვეყნის მთლიან საკანონმდებლო დეპარტამენტებზე ზედისუფლებასა „ჯამშუმებთან" დაკავშირებით აზრთა სხვადასხვაობაა.

შინაგან საქმეთა მინისტრი ირაკლი ღარიბაშვილი პარლამენტის მიერ მიღებულ კანონს ნაქარვეად მიღებულ გადაწყვეტილებად მიიჩნევს. მინისტრმა რამდენჯერმე გამოთქვა შემოთოება საშობი დანაშაულების, მათ შორის „ჯამშუმების" გათვითუფლების შესახებ მისი თქმით, „კანონპროექტზე მისი და საქართველოს პროზიდენტის პოზიციები უმთხვევა, რადგან კუმანურობის სახელით ციხიდან ნარკორეალიზატორებია და ჯამშუმების გამოშეება დაუშეებულა".

საზოგადოებისთვის ნამდვილად საინტერესოა პარლამენტის მიერ პოლიტპატიმრებად აღიარებული პირებიდან, რომელი მიანია ბატონ მინისტრის ჯამშუმად?

ბასიკ ალადაშვილი

ექსპერტი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში, უშიშროების ვადამდგარი პოლკოვნიკი

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

ყველა თაობის საყვარელი ბაზატი 1934 წლიდან

კავკასიური მოვლენები

2013 წელს აზერბაიჯანული სექტრალმდებლები თურქეთთან და ევზახეთთან ერთობლივ სწავლებას ჩატარებენ

აზერბაიჯანი

● 26 დეკემბერს აზერბაიჯანელმა სამხედრო ინჟინრებმა საჰაერო თავდაცვის ახალი კომპლექსი წარმოადგინეს, რომელიც მოტომოსროლულ ქვედანაყოფს საჰაერო შტრეკებისგან დაიცავს. მისი გამოყენება შეიძლება დაბალ სიმაღლეზე მფრენ საჰაერო და ასევე სახმელეთო სამხსენების წინააღმდეგ. კომპლექსი ჯეჟმანკოშკურაზე დამატებული 14,5 მმ-იანი ორი ტრეიამფრეკვისა და სახენიტო-სარაკლო კომპლექსი **Стрела-1**-ისგან შედგება. კოშკარა 360°-ით ბრუნავს, ხოლო ცეცხლის გახსნა ტრეიამფრეკვების ვერტიკალურ სიბრტყეში მაქსიმალური 75°-იანი და **Стрела-1**-ის კი — 80°-იანი კუთხეებით შეუძლიათ.

● აზერბაიჯანის თავდაცვის სამინისტროს მონაცემებით ცეცხლის შექვევების რეჟიმის დარღვევის შემთხვევები 2012 წელს წინა წელთან შედარებით 2-ჯერ გაიზარდა. განვილოდ წელს აღიკვეთა სომხების მხრიდან 40 საღებვერო-დივერსიული ხასიათის მოქმედება, რასაც 16 აზერბაიჯანელი და 36 სომხი სამხედრო შეეწირა.

● 4 იანვარს ცნობილი გახდა, რომ მარტში აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე აზერბაიჯან-თურქეთის ერთობლივი სამხედრო სწავლება ჩატარდება. სწავლებაზე აზერბაიჯანი მოტომოსროლული ბატალიონით, ხოლო თურქეთი კი ასეულით იქნება წარმოდგენილი.

● 7 იანვარს ღამით დამუქხანის

რაიონში განთავსებული სამხედრო ნაწილის პოსტზე 2012 ოქტომბერში გაწყველი ჯარისკაცი გარდაცვლილი იპოვეს. გარდაცვლილი ჯარისკაცის დედამ ერთ-ერთი გაზეთისთვის მიცემულ ინტერვიუში განაცხადა, რომ მისი შვილი ცემით მოკლეს და შესაბამისი ფორებიც წარმოადგინა. სამხედრო პროკურატურაში სისხლის სამართლის საქმე აღიძრა და გამოძიება დაიწყო.

● ევზახის რაიონში დიდილოცირებულ ერთ-ერთ სამხედრო ნაწილში ჯარისკაცმა ტაბელური იარაღის შემთხვევითი გახროლით თანამებრძოლი თავში მისხედ დაჭრა.

● „აზერბაიჯანის საჰაერო თავდაცვის ჯარები სრულად აკონსტიტუდინ ქვეყნის და მათ შორის ოკუპირებული

ვარაზლის რეგიონის საჰაერო სერვისი“, — განაცხადა აზერბაიჯანის არმიის მადლანინოსანმა ოფიცერმა. მის თქმით, არმია საბრძოლო მდგომარეობაშია, რეგისტრირებას უკეთებს ყარაბაღში უპილოტო აპარატების ფრენებს და ნებისმიერი აკრძალული ფრენის აღკვეთის ძალა შესწევს.

● 9 იანვარს ცნობილი გახდა, რომ აზერბაიჯანის, თურქეთისა და ევზახეთის საექვანისშულების ქვედანაყოფები ერთობლივ სწავლება **Anadolu**-ს ჩატარებენ და შესაბამის შემორანდუმს უახლეს ხანში მოქმედება ხელა.

სომხეთი

● 29 დეკემბერს ხელი მოქმედა შეთანხმებას რუსულ კომპანია **АФМ-Серверс**-თან უპილოტო **Птеро-5Е**-ს ოთხი კომპლექტის შესენის თაობაზე უპილოტოს სომხეთის საფანგებო სტრუქტურების სამინისტრო გამოიყენებს სომხეთმა უპილოტოები მორე რუსულ კომპანია **Аэרוкон**-საც შეუკვეთა.

● 31 დეკემბერს ახალი წლისა და შობის დღესასწაულებთან დაკავშირებით სომხეთის პრეზიდენტი და შეიარაღებული ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი სერგ სარგსიანი შეეწინავე თავდაცვით პოზიციებს ესტუმრა სრულიად სომხეთა კათალიკოსის გარგინ II-ისა და თავდაცვის მინისტრ სვირან ოგანიანის თანხლებით სახელმწიფო მეთავარი დააკვირდა პოსტებზე საბრძოლო მორიგვობის ორგანიზაციას,

სატიერთო ავტომობილი KAMAZ-53501

მიწოდება

ალექსანდრე ანტუბას, რადიო-დაზვერვის
ბის გარეცხვის ელოდება.

ოკუპირებული ცხინვალის რეგიონი

● ცხინვალის რეგიონის ე. წ. თავდაცვითი უწყების შოკალაობის დროებითმა შემსრულებელმა, გენერალ-ლეიტენანტმა იბრაჰიმ გასეევმა 2012 წლის მთავარ მიღწევად შეიარაღებული ძალების რიცხვნობის შენარჩუნება დაასახელა.

თვითდაზვერვის შარაბალი

● „სტეფანავერტის აეროპორტიდან ახალი წლის დასაწყისში ტექნიკური ფრენები შესრულდება“, – განაცხადა 2 იანვარს თვითდაზვერვის რესპუბლიკის პრემიერ-მინისტრმა არა არუთინიანმა. მისვე თემით, ტექნიკური ფრენები 3-4 თვე გაგრძელდება და მას სამზავრო რეისები მოჰყვება. აეროპორტიდან თავდაპირველად სტეფანავერტი-ჯეჯე-ის-სტეფანავერტის რეისები შესრულდება და საბოლოოდ საერთაშორისო ფრენებიც გამოჩატვული არ არის.

● 2012 წელს აზერბაიჯანმა ცეცხლის შეწყვეტის რეჟიმში 14 ათასჯერ დააღრღავა. ეს ინფორმაცია თვითდაზვერვის რესპუბლიკის თავდაცვითი უწყების პრესსამსახურმა გაავრცელა. ინფორმაციაში ნათქვამი იყო, რომ მონიჭებულ პოზიციებზე შეიფარა აგრძელებულმა ქვედანაყოფებმა ცეცხლსაბრუნო იარაღი დაახლოებით 69-ათასჯერ გაიხროლეს. ასეთი აქტობების მიუხედავად, ვარაზლის არმია ცეცხლის შეწყვეტის რეჟიმს ინარჩუნებდა და შეტების ზაზამი სიტუაციას სრულად აკონტროლებდა.

თეზურ ჩანაწერი

8 იანვარს როკის გვირაბის ჩრდილო პორტალიან ზევი ჩამოწვა

გაესაუბრა გვირაბიკაცებს და დღესასწაულები მოულოცა.

● 2012 წელს გვირაბის რუსული 102-ე რუსული სამხედრო ბაზის მოტომსროლელი ქვედანაყოფების სნაიპერებმა შეიარაღებაში 9 მმ-იანი სპეციალური სნაიპერული შაშხანა BCC Винторез-ი მიიღეს.

● რუსულმა 102-ე სამხედრო ბაზამ გასულ წელს დაახლოებით 40-მდე ახალი ავტომობილი KamAZ-53501-ით (6X6) შეიყვინო, რომლებსაც რუსი სამხედროები იყენებენ საარტაღორისო სისტემების გასაწვეად, პირადი შენადგენლობის გადასაყვანად და ტვირთის გადასაზიდვად. ავტომობილები ალკურვილია საბორტე საინფორმაციო ინტეგრირებული მართვის სისტემით. 2013 წელს ახალი ტექნიკითა და შეიარაღებით ბაზის ალკურვი ისევ გაგრძელდება.

კოფლიჩხოს რეგიონი ოკუპირებული აფხაზეთი

● 2013 წლის სექტემბერისთვის აფხაზეთის ბიუჯეტი შემოსავლებში 5 მლრდ 29 მლნ რუბლი (165 მლნ დოლარი) და ზარალებში 5 მლრდ 364 მლნ რუბლი (176 მლნ დოლარი) იქნება. რუსეთიდან სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისთვის გამოყოფილი თანხა 1 მლრდ 940 მლნ (რუბლს 64 მლნ დოლარს) შეადგენს. თავდაცვისთვის გამოყოფილი თანხა 283 მლნ (9,3 მლნ დოლარი) რუბლია. 30 სექტემბერს 1992-93 წლების ომში გამარჯვების აღსანიშნულ ღონისძიებებზე 40 მლნ რუბლი (1 მლნ 300 ათასი დოლარი) დაიხარჯება. ბიუჯეტისთვის ვერჯერობით ზედი მონერალი არა აქვს

ჩრდილოეთი კავკასია

● მიმდინარე წლის დასაწყისში საბრძოლო მორიგეობაზე დადგება ახალი რადიოლოკაციური სადგური ქალაქ არმავირის (კრასნოდარის მხარე) მახლობლად. სადგური სამხრეთ მიმართულებებზე საჰაერო და კოსმოსურ სივრცეებს გააკონტროლებს.

● 8 იანვარს დაახლოებით 8 სთ-ზე როკის გვირაბის ჩრდილო პორტალიან ზევი ჩამოწვა და რუსული მოტომსროლელი ქვედანაყოფის დამზავრ ნაგებობები დააზიანა. პირადი შენადგენლობაში დამაჯებლები არ არიან და იხინი ცხინვალის რეგიონში არაინ გადაშეყვინდნენ.

სტეფანავერტის აეროპორტი ფრენებისთვის მზად არის

თბოვნიჭორები

თანამედროვე ჯარისკაცის აღჭურვილობაში იარაღისა და ტექნოლოგიის გარდა ათამდე სხვადასხვა მარწყობილობა შედის, რომელიც მას საბრძოლო მოქმედებებსა და გადაჩვენებაში უზრუნველყოფს. დღეს კავშირის, სანავიგაციო და დამის ხელის საშუალებებთან ერთად თბოენერჯიკის ჯარისკაცის ამუნიციის უცვლელი ატრიბუტია.

ეს მარწყობილობა ერთნაირი ეფექტურობით გამოიყენება როგორც შეტყობის, ასევე თავდაცვითი ოპერაციებში

და ადამიანის თვალისთვის უხილველი სიბურთავი გამოსხვევებს ხილულ სურათად აქცევს.

ცხელსასროლი იარაღის შემდეგ, თბოენერჯიკის ჯარისკაცის აღჭურვილობის ყველაზე საჭირო ატრიბუტია, მაგრამ სამხედრო მუხრით მისი გამოყენება არც ისე დიდი ხნის წინ დაიწყო.

1781 წელს გერმანიაში დაბადებულმა ფიზიკოსმა ულიამ გერშელმა (მთელი სიცოცხლე მან დიდ ბრიტანეთში გაატარა) პლანეტა ურანი აღმოაჩინა,

მაგრამ კაცობრიობას თავი არა მხოლოდ ამ აღმოჩენით დაამახსოვრა.

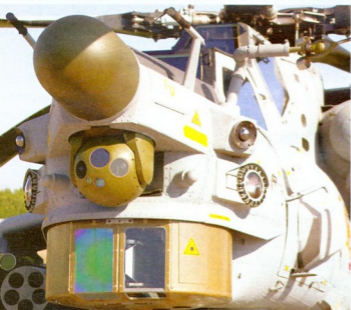
1800 წელს შინის პრინცმა სინათლის სხივის გატარებით წარმოქმნილ 7-ფერადან სპექტრზე (ცისარტყვლას ფერები) ტემპერატურის გაზომვისას მან აღმოაჩინა, რომ ყოველ ფერს საკუთარი ტემპერატურა აქონდა. შემდეგ თერმომეტრი წითელი ფერის მიღმა დაღო და აღმოჩნდა, რომ აქ ტემპერატურა ფეხლზე მაღალი იყო.

გერმელი პირველი იყო, ვინც ადამიანის თვალისთვის უხილავი — ინფრარითული (წითელი ფერის მიღმა) ნიშნებს) სინათლე აღმოაჩინა.

შამის აღმოჩენის საფუძველზე 1840 წელს სერ ჯონ გერშელმა სპეციალური მარწყობილობა, რომელსაც მან ფაბრიკატიფი უწოდა, ინფრარითული გამოსხივების პირველი სურათი მიიღო. ფაქტობრივად ეს მხოლოდ ერთი მოქმედი პირველი თბოენერჯიკი იყო.

XX საუკუნის დასაწყისში შეცნობურება გერმანიის გამოგონების გადმოგონებებსა დაიწყო და 1914 წელს ბრიტანელმა რონალდ პარკერმა საკუთარი კონსტრუქციის თბოენერჯიკი შექმნა. საკმაოდ გაბარიტული მარწყობილობის გამოყენება საუკუნო და სამეზურეო გე-

ტანკების გარდა თბოენერჯიკი თანამედროვე სამხედრო დამრტემელი შევლამფრენების აუცილებელი ატრიბუტია, რომლის გარეშე დამის ოპერაციებს ნატარება შეუძლებელია. რუსულ M1-28H-ზე ორი თბოენერჯიკი ერთ „ბურთში“ სისტემა TO3C-521-ა მოთავსებული და მას მჭირდება იყენება, ხოლო მეორე TOP-1 ქვეშის თვისა დაჯერებული და შეიარაღების ოპერატორის განკარგულებაშია

მეზუე ღამით აისხრებენ ადმოსაჩენად ივტემბობდა.

სითბური — ივეგი ინფრარაიული გამოსხივების მთავარი წყარო სითბოა. ნებისმიერი ობიექტი, რომლის ტემპერატურაც აბსოლუტურ ნულს (273,15°C — მინიმალური ტემპერატურა, რომელიც სამყაროში შეიძლება სხეულს ჰქონდეს) აღემატება, ინფრარაიული გამოსხივების წყაროა. ამ ობიექტებსაც კი, რომლებიც წყნ ძალზე ცივი გვევლიან (მაგალითად, ვინულის მასა) საკუთარი ინფრარაიული გამოსხივება აქვს.

ღამის ზღვის მოწყობილობებისგან განსხვავებით თბოიზორებით სამხედროები შედარებით გვიან, მკორე მსოფლიო ომის შემდეგ დაინტერესდნენ. ომის პერიოდში ამ მოწყობილობათ მხოლოდ გერმანელები დაინტერესდნენ. თუმცა, ექსპერიმენტებისა და რამდენიმე პროტოტიპის შექმნის იქით საკმე არ წახსულა.

შეადრებით კომპაქტური და ხარისხიანი გამოსახულების მქონე სითბური (ინფრარაიული) კამერები 60-იან წლებში შეიქმნა და ტექნიკური შესაძლებლობებისა თუ შექმნის პრაქტიკულიანი გამოიმდინარე, თბოიზორები თანამედროვე იანამედროვე ინფრარაიული კამერები შე-4 თაობას მიეკუთვნება.

თბოიზორები პირველად ტანკებზე დაიდება. სამხინე კომპლექსებში ინტეგრირებული ეს მოწყობილობა ღამითა და დაბალი ხილვადობისას ტანკების საბრძოლო შესაძლებლობებს ერთიორად ზრდის, ხოლო გამოცდილ ოპერატორს წვეულებრივ ამინდში სამხინის ამოჩინა 8 კმ-მდე შეუძლია.

დღის საათებში მზით გაზორებული დედამიწა ღამით ციფდება. ამის გამო დედამიწე ორჯერ ე. წ. ორგანიული ეფექტი წარმოიქმნება, როცა სათვალთვალო ერთიანი ტემპერატურის გამო ობიექტი ფონს ჰამება. მოზადებულ ოპერატორს ეს ფენომენი დიდ სირთულეს არ უქმნის, თუმცა ამ მოვლენის სრული ნეიტრალიზება შეუძლებელია.

ჯეომანტეკეკაზე თბოიზორების დაყენების უარყოფითი მხარეც ჰქონდა.

ღამის ბრიოლების ეფექტურობის ზრდასთან ერთად, მიწინააღმდეგის თბოიზორებისგან ტანკების „დაცვის“ საჭიროება გაწნდა.

თბოიზორი, ანუ ინფრარაიული კამერა, მის დეტექტორზე მოხვედრილ სითბოს ზომავს და სითბური გამოსხივებისას არსებულ ტემპერატურულ სხვაობას მკაფაო სურათად აქცევს. ნებისმიერი ტიპის თბოიზორის გამოყენების შედარებით თბილი ზონები ეკრანზე უფრო ნათელ ფერებში ჩანს, ვიდრე ცივი.

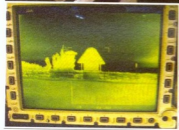
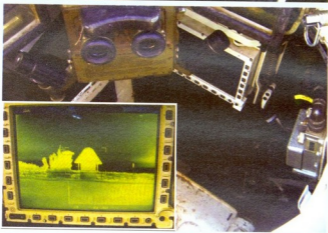
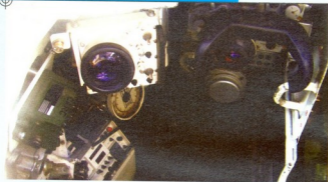
ღამის ზღვის მოწყობილობებისგან განსხვავებით, თბოიზორების გამოყენება აბსოლუტურ სინინელებში, დღისით და ღამით, ნებისმიერ მეტეოპირობებში ერთიანი ეფექტურობით შეიძლება, როცა ქარიან-წვიმიან და ნისლიან ამინდში ღამის ზღვის მოწყობილობა პრაქტიკულად გამოუსადეგარია, რადგან გამოსახულება მახინედება.

თბოიზორის მთავარი კომპონენტი — გერმანიუმისგან (ეს ძეირად დიურბული ლითონი სითბური გამოსხივე-

ბის შესანიშნავი გამტარია) დაზნადებული ობიექტია. მისგან მიღებული ენერჯის ფოკუსირებას ოპტიკური ელემენტები სპეციალურ დეტექტორზე ახდენენ, რომელიც ინფორმაციას ელექტრონულ ბლოკს გადასცემს. ეს უკანასკნელი მას გარდაჭრის და ადამიანის თვალისთვის აღსაქმელ სურათად აქცევს.

მაღალი ღირებულების მიუხედავად, თბოიზორების გამოყენება ცეცხლსასროლ იარაღზეც დაიწვეს. ამერიკელმა Hughes-მა კვიეთებისთვის თბოიზორული მოწყობილობები დააშნადა. 1,7 კგ წონის მოწყობილობა მიწინააღმდეგებს 800 მ-ზე აფეისრებს. მსხილკალიბრიათ ტევიამფრევევის ან სნიპერული შანშანის ვარიანტი კი 3 კგ-მდე იწონის და 1200 მ-ზე მოქმედებს

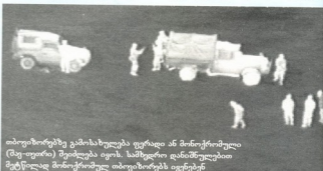
თოფიზორი სამიზნის აღმოჩენას სითბოთი ახდენს. ტანკის შემთხვევაში კი ამის „ხელის შეწყობა“ ფაქტორი მრავლადაა — გამონადირის გარდა, ძრავის მუშაობა თავად ტანკის კორპუსის ელემენტებსაც აცხელებს, რაც ცივ ამინდში ან ღამით სითბურ დაბაზონში ტანკს უფრო შესაძრევს ხდის.

ძრავის შემდეგ ტანკის ევლდაზე ცხელი ნაწილი მისი შეიარაღებაა. 3-4 გასროლა როგორც ღელას, ასევე ფოკუსის შიდა მოცულობას აცხელებს.

მცირე ტემპერატურული ფონი შეიარაღების დამიზნების, კომპიუტრის ბრუნვისას, სტაბილიზატორის მუშაობის დროსაც წარმოიქმნება, თუმცა, გახურებულ ძრავასთან შედარებით, შავი მნიშვნელობები მინიმალურია. მაგრამ ღამით 2-2,5 კმ-მდე სამიზნის აღმოსაჩენად საესეხით საკმარისია.

საგულისხმოა ის გარემოებაც, რომ თოფიზორით ტანკის აღმოჩენას ხელს მისი სავალი ნაწილიც უწყობს. მო-

რაობისას ხახუნის გამო მუხლებების ტრაქები, საყრდენი საგორავების რეზინით დაფარული ნაწილები და ამორტინატორები ხურდება. ყოველივე ის, რაც ჩვეულებრივ პირობებში ტანკის მობილურობას და სიციცხლისუნარიანობას განაპირობებს (მაგალითად, ძლიერი ძრავა), მოწინააღმდეგის თოფიზორის მის აღმოჩენას უადვილებს.

თოფიზორებზე გამოსახლებულ ფერადი ან მონოქრომული (შავ-თეთრი) შეილებები იქონს. სამხედრო დანიშნულებით მეტწილად მონოქრომულ თოფიზორებს იყენებენ

თოფიზორები კარგულ ტანკებსაც აქვს. 2007 წლის ბოლოს დაწყებული მოდერნიზაციის პროგრამით საქართველოს შეიარაღებული ძალების T-72Sim1-ები თანამედროვე მანქანობლობით აღიჭურვა. ახალი რადიოსადგურების, GPS-ისა და ცეცხლის მართვის სისტემებთან ერთად ტანკმა ორი თოფიზორიც მიიღეს. ერთი მძლავრ მუქნიკოსის, ხოლო კი — შემხნე-ოპერატორის განკარგულებაშია. მისი გამოყენებით ღამით სამიზნის აღმოჩენა 8 კმ-ზე შეიძლება. ამავე თოფიზორის გამოსახლება ტანკის შეიარაღის თვჯედი რიტალურ დისპლენზე აისახება

ნებისმიერი ტიპის ტანკს თუ ქვეითია საბრძოლო მანქანას სითბური გამოსხვების საკუთარი, ინდეფიუალური სპექტრი აქვს. ამიტომაც ღამის ბრძოლებში „მჯობრული ცეცხლის“ აღბათობის შესამცივრებლად, შემხნე-ოპერატორები ინტენსიურ მომზადებას გადიან და მოწინააღმდეგის ჯეჟმანტექნიკის გამოსხვების სპექტრებს სწელოებენ.

ინფრარეფიული თოფიზორები (მე-2 თაობა) ამერიკელებმა პირველად გამოიყენეს M1 Abrams-ის ტიპის ტანკების სამიზნე კომპლექსებში. ამ სისტემებმა 1991 წელს ოპერაცია „უღბანოს ქარიშხალში“ ფაქტობრივად გადამწევეტი როლი ითამაშეს.

დანიკარგის შესამცივრებლად ამერიკული ჯეჟმანსატანკო ძალები ძირითად ღამით მოქმედებდნენ. ასეთ პირობებში თოფიზორების გამოყენება ამერიკელებს უდიდეს უპირატეობას აძლევდა. დანიამდელებით ცნობილია, რომ მოწინააღმდეგის ინფრარეფიული სამუფლებებისგან „დასაცავად“, სანგრებში დამალულ ტანკებს, ერაყელებმა ძრავებს უთამაშდნენ და გარეშოს ანალოგიური ტემპერატურის გამო, ჯეჟმანტექნიკის აღმოჩენა შეუძლებე-

რუსულ T-90MC-ზე მეტიზინე-
ოპერატორის უნიფერსალურ სამიზნეს
Cochin-Y-ს ფრანგული მე-2 თაობის
თერმული კამერა აქვს

ლი ხდებოდა, მაგრამ „უნიმანის“
ეფექტი პირველად გასროლისთანავე
ქრებოდა. წარმოქმნილი ტემპერატურ-
ული ნახტომი კი ამერიკელებს მიწი-
ნააღმდეგის პოზიციების ადგილსამყო-
ფელზე მიუთითებდა.

ღამის პირობებში ჯგუშტრეკციის
მასშტაბური გამოყენებისას ამერიკე-
ლები სერიოზულ პრობლემებს წაწე-
ყნენ. საკუთარი ტანკებიდან სროლი-
სას და დამწვარი ერაფული ტრეკციის
ცეცხლიდან წარმოქმნილი სინათლე
„აბრამსების“ თოფიზორებს „აბრამ-
ვებდა“. ზედმეტი შეუქის დროს შემზი-
ნე-ოპერატორებს მოქმედება უკორ-
დათ იყო სხვა სირთულეებიც.

არასაკმარისი გამოცდილების გა-
მო 2,5-3 კმ-ზე ამერიკელ ეკიპაჟებს
თოფიზორებით საკუთარი და მიწი-
ნააღმდეგის ტრეკციის ერთმანეთისგან
გარჩევა უჭირდათ.

ყო შემთხვევები, როდესაც წინ
მიმავალ საკუთარ ტანკში ჭურვის ან
PTG-ს ეუმბარის მოხვედრას „აბრამ-
სის“ მუზინე-ოპერატორები თოფიზორ-
ის ეკრანებზე მიწინააღმდეგის ტან-
კებით გახსნილი ცეცხლის ნათებად
აღიქვამდნენ და საპასუხო ცეცხლს
ხსნიდნენ.

ამერიკული მონაცემებით ამერი-
კულმა ჯგუშანსატანკო ძალებმა ღამის
ბრძოლაში გახსნილი „მეფორული“
ცეცხლის გამო 3 ტანკი და 4 ქვეითთა
საბრძოლო მანქანა დაკარგეს.

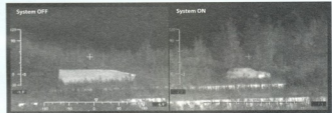
სსრკ-ში ტანკებზე თოფიზორების
დაწვრება შედარებით გვიან დაიწვეს.
მხოლოდ 80-იან წლებში მოზრზდა
ნულფრან თაობის სატანკო თოფიზორ
Посobie-1-ის შექმნა. მალევე მას გა-
უუმჯობესებელი Посobie-2 და Ата-
ва-2 მოჰყვა. ეს უკანასკნელი Т-80-ის
ეველა მოდიფიკაციას უნდა მიეღო,
მაგრამ სსრკ-ის დაშლით Атава-2-ის
წარმოება მიზერულ მოცულობამდე

დაეცა და მხოლოდ 90-იანი წლების
დასაწყისში მოზრზდა Т-80УМ-ისა და
სამუთაურო Т-80УК-ის აღჭურვა.
შემდგომ წლებში რუსეთში თოფი-

ზორული ტექნოლოგიებზე ინვესტირე-
რება არ განვითარებულა. უაღტრნა-
ტრეობის გამო ახალ Т-90-ებზეც მოძ-
ველებული „აგუა-2“-ის ტიპის თოფი-
ზორებია დაყენებული.

მგომარეობის გამოსასწორებლად
რუსებმა ვერობას მიამურეს. 2008
წელს „როსობორონიენტსპორტმა“ ფრან-
გულ „ატლესთან“ Catherine-FC-ის
ტიპის 130 თერმული კამერა და მათი
წარმოების ლიცენზია შეიძინა. შეტენილ
ყო ლიცენზიით წარმოებულ თერმულ
კამერებს ბელარუსაში დამზადებულ
ЗССА-ს ტიპის თოფიზორებში ამონტა-
ჟებრ და შემდეგ დასრულებული სახით
Т-90А-სა და Т-90С-ის ტიპის ტანკებზე
აყენებენ. ЗССА-ს ადამიანის დიფიქი-
რებს 6 კმ-ზე, ხოლო ტანკის კი 10 კმ-
ზე შეუძლია.

ალექსანდრე ავსთიპი

ბრიტანული BAE Systems-ი ჯგუშანტრეკციის შინიღების საინტერესო მიმარ-
თულებაზე მუშაობს. ახალი ტექნოლოგია სახელად Adaptive-ი ინფრანოთიფი
სისტემების ეკრანებიდან გაჭირობას და გარემოსთან შეტამებას უზრუნველყოფს.
ამასთან, ტანკი თბურ ეკლს ისე იცვლის, რომ მიწინააღმდეგის თოფიზორზე
სატერითო ატრომიბილს ან ზუღაც მისიგან გაზურებულ კლდეს ემსგავსება.

Adaptive-ის ტიპის ტექნოლოგიებს, საუფქვლად ემეკეთება პანელები უდვს.
ისინი სპეციალური მასალიზგან არის დამზადებული და ზომით მხოლოდ რამ-
დენიმე სანტიმეტრია, მაგრამ ტემპერატურის ცვლილება ძალიან სწრაფად შე-
უძლია. ერთი ტანკის დასაფარად, დაახლოებით ათასი ასეთი ტემპერატურული
პანელია საჭირო.

საგარეო
დაცვის
სამსახური

საგარეო
დაცვის
სამსახური

CB90

136 ჩინელი ჯარისკაცების აბჯარი ლითონის რამდენიმე ფურცლისგან (8X6სმ) იყო აწყობილი. ტყავის ღვედებით გადაბმულ ფირფიტებს ტყავის პერანგზე აკერებდნენ. დაახლოებით ახ. წ. 221 წელს ჩინეთის რამდენიმე სამეფო გაერთიანდა და ამით საფუძველი ჩაეყარა ქვეყნის გაძლიერებასა და აყვავებას.

137 აბრეშუმის პერანგი მეომარს ისრუბისგან იცავდა. ამიტომაც ბევრი ჩინელი ჯარისკაცი აბჯრის ქვეშ აბრეშუმის პერანგს იცვამდა. თუ ისარი აბჯარში გააღწევდა, ტანში ისე ხვდებოდა, რომ აბრეშუმის პერანგი არ იხეოდა. პერანგს ფრთხილად ამოსწევდნენ და ჭრილობიდან ისარს იღებდნენ.

▼ ჩინეთის დიდი კედლის მცველი ჯარისკაცები (დაახლ. ახ. წ. 200)

138

არბალეტები პირველად ჩინეთში გამოიგენეს. ის უფრო ძლიერი იარაღი იყო, ვიდრე ჩინეთის ჩრდილოეთით მცხოვრები მომთაბარე ტომების მშვილდები. ამიტომაც არბალეტებით იმ ჯარისკაცებს აიარალებდნენ, რომლებიც ჩრდილოეთის საზღვართან ციხესიმაგრეებს იცავდნენ. არბალეტი შედგებოდა ხის ტარზე დამაგრებული მოკლე მშვილდისაგან, რომელიც ჩახმახის მეშვეობით მუშაობდა.

139

ჩინელი ქვეითები ხისტარიანი შუბებით იბრძოდნენ. შუბის სიგრძე ორი მეტრი იყო. თავი ნაჯახის ან დანისმაგვარი, ან დაკბილული ჰქონდა. ასეთი შუბით ქვეითი მარჯვედ მანევრირებდა და მტრის ფარისგან თავს იცავდა.

140

ჩინელების კავალერია მძიმედ იყო აღჭურვილი. საზღვრისპირა რეგიონებს მხედრობა იცავდა და მომთაბარე ტომებს იგერიებდა. მებრძოლებს თავს რკინის მუზარადები უფარავდათ, ტანს — აბჯარი და ხის ფარებითა და ხისტარიანი შუბებით იყვნენ შეიარაღებული.

კითხვები

1. რომელ წელს გაერთიანდა ჩინეთი?
2. რას იცვამდნენ ჩინელი ჯარისკაცები ისრებისგან თევდასაცავად?
3. მომთაბარე ტომები ჩინეთის ჩრდილოეთით ცხოვრობდნენ თუ სამხრეთით?

თამარაძე
-მხატვარი
1 ს.ბ.წ. 2212
კახიძე

141

ახ. წ. 410 წელს რომის დაცემას ბნელი საუკუნეები მოჰყვა. ბარბაროსებმა დასავლეთ რომის იმპერია დაიპყრეს და უძველესი კულტურა და ცოდნა დაიკარგა. აღმოსავლეთ რომის იმპერიამ კი მართალია ბარბაროსებს ძალაუფლება და მიწები დაუთმო, მაგრამ გადარჩა და ბიზანტიის იმპერია ჩამოყალიბდა. ბიზანტიელებმა განაგრძეს რომაული სტილის იარაღისა და აბჯრის გამოყენება.

142

ინგლისური კავალერია მსუბუქად იყო შეიარაღებული. დაახლოებით ახ. წ. 450 წელს ბრიტანეთში გერმანული ტომები შეიჭრნენ და დაახლოებით 700 წელს ისინი კუნძულის დიდ ნაწილს მართავენ. აბჯარს მხოლოდ მდიდარი ინგლისელები ატარებდნენ. უმეტესობა ბრძოლაში მხოლოდ შუბითა და ხმლით მიდიოდა, ხელთ მრგვალი ფარები ჰქონდათ და თავზე კი მუზარადები ჰქურათ.

143

ბერსერკრები ტანს ცხოველის ტყავით იცავდნენ. ვიკინგ მეთრებს ბერსერკრებს („დათვის პერანგს“ ნიშნავს) იმიტომ უწოდებდნენ, რომ ბრძოლის ველზე დათვის ან მგლის ტყავით შემოსილი გადიოდნენ.

◀ დათვისტყავიანი ბერსერკრი შეტევაზე გადადის. ის მძვინვარე და სასტიკი იყო.

144

საბრძოლო ნაჯახი მრისხანე იარაღი იყო. სკანდინავიელი ხალხები იყენებდნენ საბრძოლო ნაჯახს, რომლის ტარი დაახლოებით 2 მეტრი იყო, პირის სიგანე კი 30 სანტიმეტრი. მას ორივე ხელით იქნევდნენ. გამოცდილი მებრძოლი ცხენსა და მხედარს ერთი მოქნივით კვეთდა.

◀ პატრული „ოფას მიწაყრილიან“, რომელიც მერსიის მეფე ოფამ უელსთან საზღვრის გასწვრივ ახ. წ. 784 წელს გააკეთებინა.

კითხვები

1. რომელ მუომარს ეცვა ცხოველის ტყეი?
2. ეინ გაიმარჯვა ლუწველდის ბრძოლაში?
3. ეინ ააშენა მიწაყრილი ინგლისსა და უელსს შორის?

ზონა მსმე ე. იფ
-ენაშვილამს ზ. ვამუშვილი
:იპსლეო

◀ ვიკინგები საბრძოლო ნაჯახებით ებრძვიან ინგლისელებს.

145

მძიმედ აღჭურვილი კავალერია ბრძოლის ველს მართავდა. ახ. წ. 955 წელს გერმანელი რაინდების მცირერიცხოვანმა ჯარმა ლუწველდის ბრძოლაში უნგრელთა მრავალრიცხოვანი მხედრობა გაანადგურა. აბჯარასხმული და შუბებითა და ხმლებით შეიარაღებული გერმანელი რაინდები კარგი მებრძოლები იყვნენ.

იპროვიზირებული ჯავახანბეჩიკა

ელადიერ მღებრიშვილის
დაჯავშნული Renault-ი (1915 წ.)

XX საუკუნის დასაწყისში ნიქიტრმა გამოიგონებლბმა ავტომობილებში მრავალმხრივი საბრძოლო შესაძლებლობები დაინახეს და კომერციული ავტომობილების შახის საფუძველზე დაჯავშნული მანქანებიც დამზადეს.

მამინდელი ავტომანქნელები ფირმებიდან პოპულარობით სარგებლობდა გერმანული Benz-ის, Bussing-ის, Daimler-ისა და Ehrhardt-ის, ბრიტანული Austin-ის, Rolls-Royce-სა და Leyland-ის, იტალიური Isotta Fraschini-ს, Ansaldo-ს, Lancia-სა და Fiat-ის, ფრანგული Renault-ისა და Berliet-ის, ამერიკული Pierce-Arrow-ისა და White-ის, აგრეთვე ზოგიერთი სხვა ფირმის სხვადასხვა ტვირთამქნიების საავტომობილო შახი.

დამზადების ტექნოლოგიაც რთული არ იყო — საავტომობილო შახსზე 2-10 მმ-მდე სისქის ფოლადის ჯავშნის ან რკინის ფურცლებისგან მოლონობით შეკრული კორპუსი მაგრდებოდა.

ყოი მქორე გზაც, როცა წინასწარ დამზადებული ლითონის კარკასი შახსზე იდგმებოდა და შემდგომ ჯავშნა-ფურცლებით იმოსებოდა.

შეიარაღება წველებერე 7,92 მმ-იანი Maxim MG08-ის, ან 8 მმ-იანი Hotchkiss M1914-ის, ან 7,71 მმ-იანი Vickers-ის 1-3 ტყვიამფრეკვეისგან შედგებოდა, ხოლო პირველი მსოფლიო ომის დროს ფრანგებმა ჯავშნავტომობილზე 37 მმ-იანი ქვეშები SA-18 M1916 მოსინჯეს.

ავტომობილების დაჯავშნით მტწნილად სახელოსნოები, ვარაყები, სარკინიგზო დეპოები იყო დაკავებული, ხოლო ზოგიერთი გამოიგონებელი ამი-

სათვის საკუთარ ეზოსაც კი იყენებდა. ამიტომაც იმ პერიოდის ჯავშანმანქანები ფაქტობრეად თეიანაკეთ-იმპროვიზებულ ნიმუშებს წარმოადგენდა.

კუსტარულად დამზადებულ ტექნიკას კი აკლდა საიმედოობა, არ იყო ეკონომიური, არ უვარგოდა გამეულობა და რემონტსაც სწირად საჭიროებდა.

20-იან წლებში ქარხნები დაჯავშნულ მანქანებს ჯერ ისეე მცირე რაოდენობით ამზადებდნენ. ამ დროს კი ბრიტანეთის იმპერიას მსოფლიოს მრავალ

ვალ რაიონში ადგილობრივი მოსახლეობის გამოხელათა აღსაკვეთად საპოლიციო ჯავშანმანქანები დასჭარდა. რადგან ასეთი ტყწნიკა საკმაოდ თვირიდრდა, ამიტომ ჩინეთში მყოფმა ბრიტანელმა სამხედროებმა კომერციული ავტომობილების დაჯავშნა გადწყვეტიეს და კონტრაქტი გააფორმეს პონკანგის ვრეე Whampoa Dock-თან.

შეკვეთა შესრულდა და ფირმა DenNIS-ის დაჯავშნული სატვირთო ავტომობილი ტყვიამფრეკვეიანი კოშკრითა და კორპუსში გამოჭრილი ამბრახურებიო, ფაქტობრივად, სამხედრო ჯავშანმანქანა იყო.

ჩინეთის ქალაქებში საპროტესტო გამოსვლების ტალღა იმდენად გაიზარდა, რომ ბრიტანელებმა 1926-27 წლებში პონკანგის ვრეეს კიდევ ექვსი სატვირთო Ford TT-ს შახი (4X2) დააკვეთნინეს.

ვევლა მანქანის კორპუსზე სოკოსმაგვარი სადამკვირებლო ხეუი იყო

ზარკვის სატრაქტორო
ქარხნის ჯავშანტრაქტორი
XT3-16 (1941 წ.)

დადგმული ტყვიამფრქვევით, ხოლო ჯარისკაცებს კორპუსის ბორტებიდან საყურებელი 5 ღრერი და საცეცხლე 4 ამბრაზურა ჰქონდათ.

ამ პერიოდში იმავე მიზნით ინგლისელი სამხედროებისთვის მანქანები ასევე დაიჯავშნა ვვიეტკეში, ინდოეთსა და იორდანიაში.

1939 წელს დამტკიცდა ბრიტანული დაჯავშნული ბორბლებიანი ტექნიკის კლასიფიკაცია, სადაც ცალკე ჯგუფში იმპროვიზებული ჯავშანავტომობილები გაერთიანდნენ. 1941 წლის ზაფხულში გერმანიის არმიის შეტყვის შედეგად წითელმა არმიამ ჯავშანტექნიკის დიდი დანაკარგი განიცადა.

ზაფხულ-შემოდგომაზე აღფაში მოექცა ქალაქი ოდეზა და თუდაციკის გასაძლიერებლად ადგილობრივმა საწარმოებმა დაჯავშნული ტრაქტორის შექმნის დავალება მიიღეს.

დასაჯავშნად შეხლევა ტრაქტორი CT3-5 შეირჩა და ჯავშანფურცლების ნაკლებობის პირობებში ზოგიერთი ტრაქტორი კომბინირებული „ჯავშნით“ (ფოლადის ორ ფურცელს შორის მოთავსებული სქელი ფიციარი) შეიშოვა.

ოდეზელთა „ტანკს“ კომუნარც პეორნ და შეიარაღება ერთი-ორი 7,62 მმ-იანი DT-ს, ან ერთი 12,7 მმ-იანი DAK-ს ტყვიამფრქვევისგან შედგებო-

დნესტრისპირელთა დაჯავშნული სატვირთო ავტომობილი KrAZ-ი (1992 წ.)

და, ზოგიერთი კი 45 მმ-იანი სატანკო, ან 76 მმ-იანი სამთო ქვეშეხით, ან სულაც ქვეშეხის შულაყით იყო აღჭურვილი.

1941 წლის 20 სექტემბერს ხაარტილერიო მზარდაქურის ვარემო ოდეზელთა 20 „ტანკმა“ ანიუბული ფარუბითა და სირუჩების ხმით რუსინელთა პოზიციებს შეუტია და მოწინააღმდეგის უაჟიციავი შეძლო.

ამ შეტყვის შემდეგ ჯავშანტრაქტორმა სახელად На Исныт-ი (НИ-1) მიიღო და ბლოკადის პირობებში ოდეზელებმა 55 „ტანკის“ დამზადება მოახერხეს.

1941 წლის ზაფხულში წითელი არმიის სატანკო პარკის შესავსებად საბჭოთა ზელმძღვანელობამ დაჯავშნული ტრაქტორის წარმოების დიდი გვგმები დასახა.

ცხრფალში დაჯავშნული ტრაქტორი

დაჯვლებ ხარჭვის სტრაქტორი ქარხნას ვადეცა და სხვადსხვა მოდულის მუხლუხა ტრაქტორის გამოცდის შემდეგ არჩეიანი CT3-3-ზე გავუდა. გაქლივრდა ტრაქტორის შასი, კაბინის ადგილზე 10-25 მმ-იანი ფოლადის ფურცლებით შეკრული ჯავშანჯიხური დიდიგა, ხოლო შუიარადებაში 45 მმ-იანი სტანკო ქვეშები და 7,62 მმ-იანი ტყვიამურქვეი დიქ გამოიფქეს.

ხარჭველებმა სულ 100-მდე ჯავშანტრაქტორი XT3-16-ის დამზადება მოასწრეს, მაგრამ დადღი სიქქარის, მაღალი ხილუვრის, სულტი დაჯუშმის და ურჯად დამაგრებული ქვეშების გამო ის არაუფუქტურ საბრძოლო საშუალება დარჩა.

თიონაჯიო ჯავშანტექნიკის ახალი ბუმი პოსტსაჭუთა პერიოდის კონფლიქტებს უკავშირდება.

1992 წლის დასაწყისში დნსტრის-პირეთში ქალაქ ტრასპოლის ქარხნეში „აბიბორსა“ და „ელექტრომამში“, ქალაქ რიბნიცის მეტალურჯიულ ქარხანაში რამდენიმე სტკიერთი ავტომობილი და მუხლუხა საშხდრო-საინფირი მინქანა დაიჯუშნა.

მცურავი მუხლუხა ჯავშანტრანსპორტიორ ნიცი-ის კორპუსის წინა ნაწილი ჯავშნით შუიმოსა და გჯურდებში კარები გამოიჭრა, რომ შიე მსხდომებს (იტყდა 75 ადამიანს) აუცილებლობის შემთხვევაში ჯავშანტრანსპორტიორის სწრაფად დარქვების საშუალება ჰქონოდათ.

დაიჯუშნა ხაინთირო მუხლუხა მანქანები: ГМ3 (ნალმგადამლობი), ИМР (დაბრკოლებათა გამხსნელი მანქანა) და БАТ (გზაგამჭრელი) და კორპუსზე საყიაციო ტყვიამურქვეები დიდეს.

„კრახისა“ და „კამახის“ ტაბის სტკიერთი ავტომობილები ფოლადის ფურცლებით დაიფარა და კორპუსში რამდენიმე ადგილზე საიოფურები გამოიჭრა.

საბრძოლო სულსკეფთებისთვის დნსტრისპირელებმა ჯავშანმანქანებს „აერორა“, „კრაიგი“ და „მედვედი“ შეარქვეს.

თიონაჯიო ჯავშანტექნიკის გარეშე არც საქართულოს ტერიტორიაზე მიმდინარე ომებმა წაიარა.

1991-92 წლებში ცხრფალის ავტო-სარემონტო ქარხანაში ადგილობრივი ძალებით მუხლუხა ДТ-75 დაიჯუშნა და ტყვიამურქვეითაც შეიარაღეს. ჯავშანტრაქტორის ქართულმა მებრძოლებმა სახედად „ურჩული“ შეარქვეს და მისი საშხდრო დიბრულება მეტად უმნიშვნელი ოყო.

აფხაზეთის ომის დროს ჯგერქანქონ აფხაზეტმა სამრწველო ტრაქტორი Т-100-ს წინა მხრიდან ფოლადის ფურცელი მიადღეს და ამბარხურა გამოჭრეს, საიდანაც 7,62 მმ-იანი ПКТ-ს ტაბის ტყვიამურქვეიდან ისროდნენ.

70-იანი წლების დასაწყისში სამხრეთ როდუხიში ვროპელი კოლონისტებსა და ადგილობრივი ხელი-სუფლების წინააღმდეგ პარტიზანული ომი ვაიშალა.

პარტიზანებთან ბრძოლებში ნაღმებმა საშთირობო ძალებს ბერი ხორთულე შეუქმნა და მაშინ ვარნდა ისეთი სახელები, როგორიცაა ჯავშანმანქანებისთვის V-ური ფსკრის გავუება, სმისის ცენტრის აწევა, კუმულაციური ჰურეებისგან დამცევი ბადეების დაჯუნება და სხე.

როდუხიელთა მიღწევები სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკაში კიდევ უფრო განავითარა და იმპროვიზირებული დაჯუშნული ავტომობილების დამზადება სერიულ წარმოებაზე გადაიქანა.

სამხრეთაფრიკული სანაროები Land Rover-ის, Bedford-ის, Nissan-ის, ISUZU-ს, Mercedes-Benz-ის, Unimog-ის, Samil-ისა და სხვა ფირმების საავტომობილო შასის საფუძველზე ამზადებდნენ დაჯუშნულ საპატრულო და სტკიერთი ავტომობილებს, ავტობუსებს, ბუნზინშიდებს, ცხრწიხდებს, ავტოსარემონტო სახელოსნოებს, ხანიტრული-საყიაციო ავტომობილებს და ა.შ.

ადგილობრივი ტრადიციის შესაბამისად თითოეული ასეთი ნიმუში ქვევა-

ხორავტელთა ჯავშანტრაქტორი Strasko შეიარაღებული იყო 12,7 მმ-იანი ტყვიამურქვეით, ან 20 მმ-იანი ავტომატური ქვეშებით, ან 82 მმ-იანი უკუკოვრებო ქვეშებით და ჯავშანკორპუსში 6 მებრძოლს იტყდა

ლიბიის სამოქალაქო ომის ბრძოლაში თვითნაკეთი ჯავშანბრძანა

მშ-იანი M53, ამერიკელი 12,7 მმ-იანი M2 Browning-ი, საბჭოთა 12,7 მმ-იანი ДШК და HCB, 14,5 მმ-იანი КНБ, თევზოსაფრთხი 20 მმ-იანი საზენიტო ქვეშები M75 და 82 მმ-იანი უკუ-უკორობო ქვეშები M60A, 120 მმ-იანი ნაღმსატყორცი და სხვ.

ხორვატებმა წერილსერიული წარმოების ორგანიზებაც კი შეძლეს. მაგალითად, კონსულ კორნელის Inkobrod-ის ვერცხე სამხიანი ავტომობილების (6X4) ბაზაზე 14 ჯავშანტანსპორტიორი Majson-ი აიწყო, ხოლო ქალაქ რივკას ქარხანა „ტორპედომ“ ბორბლებიანი, შეიარაღებული 17 ჯავშანტრაქტორი Strasko ააგო.

თეთნაკეთი ჯავშანტექნიკა ზელონის ოსტატობა-გამოცდილებებზე დამოკიდებული და ქარხანაში დამზადებულს მანსაიათებლით ჩამორჩება. ამის მოუხედავად, XXI საუკუნეშიც კი ამა თუ იმ ომში იმპროვიზირებული ჯავშანტექნიკა მაინც გამოიყენება. თუნდაც ლიბიისა თუ სირიის სამოქალაქო ომები ამის თვალსაჩინო მაგალითია.

თეთნაკეთი

ნაში გავრცელებული ცხველების სახელს იღებდა და არმიის შეიარაღებაში გამოიყენებოდა: Buffel-ი, Bulldog-ი, Rhino, Hippo, Zebra, Kudu, Puma, Kwevel-ი, Bosvark-ი და მრავალი სხვა.

საკმაოდ მასშტაბურად მიმდინარებოდა თვითნაკეთი ჯავშანტექნიკის დამზადება ხორვატიაში დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლის წლებში.

1991 წლის 25 თნისს ხორვატიის პარლამენტმა სუვერენიტეტისა და დამოუკიდებლობის დეკლარაცია მიიღო, ხოლო იღისში კი თევზოსაფრთხის სახალხო არმია ცენტრალური ზღისუფლების ადგილას შექცადა და ხორვატიაში შემავალი სერბსკაცია კრანას ოქისს სამხედრო ფორმირებათა მხარდაჭერით საბრძოლო მოქმედება წამოიწყო.

ომისთვის თადარივი ხორვატებს დაჭერილი ჰქონდათ და იარაღის მიწოდებაზე საერთაშორისო ემპაროს პირობებში ეროვნული პოლიციისა თუ გვარდიის ქვედანაყოფებისთვის თვითნაკეთი ჯავშანტექნიკის დიდი რაოდენობით ამზადებდნენ.

1991 წლის მაისიდან დეკემბრამდე ხორვატთა ფორმირებებმა დაახლოებით 250 იმპროვიზებული ჯავშანტექნიკის ერთეული მიიღეს.

ხორვატიის 22 ქალაქის ქარხანა, მცირე საწარმო თუ სახელსწი ავტობუსების, მსუბუქი და სატვირთო ავტომობილების, ტრაქტორების, ბუღალზერების, ტრაილერების, ტროლეობუსების, ტრამეისა და რკინიგზის ვაგონების დაჯერმანზე იყო გადასული. ამისთვის კი იყენებდნენ ფოლადის სხვადასხვა სისქის ფურცლებსა და მუსერს, ქეიშიან ტომრებს, ბეტონს, რეზინას, ზეტყესა და ა.შ.

ზოგიერთი თვითნაკეთი ნიმუში

კორპუსის გვერდების რაციონალური დაზრის კუთხითა შეიარაღებითა და დამზადების ხარისხით ქარხნულ ჯავშანტექნიკას არაერთი ჩამორჩებოდა.

ბაზად იყენებდნენ Scammel-ის, Magirus-ის, Unimog-ის, Mercedes-Benz-ის, Land-Rover-ის, Zastava-ს, Tatra-ს და სხვა ფორმების ორ და სამხიდიან შასის, უმეტესად კი ქალაქ მარიბორის საავტომობილო ქარხნის (TAM) სხვადასხვა ტვირთაწყოების შასის.

თვითნაკეთი ჯავშანტექნიკის დანიშნულება იყო სამხედროებისა და სამოქალაქო პირების გადაგვანა, დაჭერილთა ევაკუაცია, საპატრულო სამსახური და საცეცხლე მხარდაჭერა.

შრავალფეროვანი იყო შეიარაღებაც: ტყვიამფრქვევები (თევზოსაფრთხი 7,62 მმ-იანი Zastava M84 და 7,9

სირიის სამოქალაქო ომში უკვე თანამედროვე ტექნოლოგიებს იყენებენ (2012 წ.)

ავიაფილ

„ენტერპრაიზი“ განკითხვის დღე

მრავალმიზნობრივი ატომური ავიამზიდი „ენტერპრაიზი“ (CVN-65 Enterprise) თავიდანვე აშშ-ის სამხედრო-სახლგაო ძალების დამტკიცებულ ძალად ითვლებოდა და ფლოტის შემაჯგუფლობაში 1961 წლის 25 ნოემბერს ჩაირიცხა. ეს იყო მსოფლიოში პირველი წყალზედა საბრძოლო ხომალდი, რომელსაც შიგნით ენერგეტიკული დანადგარი ატომური ჰქონდა.

„ენტერპრაიზი“ თავისი სახელი მეორე მსოფლიო ომის ლეგენდარულ „მტომარე მოწვევებელ“ წოდებული ავიამზიდისგან მემკვიდრეობით მიიღო და პირველი ე. წ. საგრანტიო ცურვა 1962 წლის 12 იანვარს შეასრულა, რომლის დროსაც გამოვიდა მთლი სერია გაიარა ახალი ტიპის საბრძოლო ხომალდების — ატომბუნების შესაძლებლობათა დასადგენად.

გარდა ამისა, ცურვის დროს დაშუშადა ავიამზიდის გემბანიდან გამანადგურებელ F-4H Phantom II-ის გამოყენების ამოცანები. ამ ტიპის თვითმფრინავები იყო შეიარაღებული ავიამზიდზე განთავსებული სამხედრო-სახლგაო ძალების 102-ე ავიაციადრიალი (VF-102).

ცურვის დასასრულს „ენტერპრაიზი“ კუნძულ კუბანზე გუანტანამოს სამხედრო-სახლგაო ბაზაში შევიდა.

ცურვის შედეგმა აჩვენა, რომ წყალ-

ზედა სამხედრო ხომალდისთვის ატომური ენერგოდანადგარის ოდისი ხორცმუსხმამ გაამართლა. ატომბუნების საბრძოლო შესაძლებლობებმა აშერიკელ სამხედრო-სახლგაო სპეციალისტთა მოლოდინს გადააჭარბა.

ამ ხომალდის მიმართ ინტერესი იმდენად დიდი გამოდგა, რომ „ენტერპრაიზის“ მშობლიურ ნორფოლკის სამხედრო-სახლგაო ბაზაში დაბრუნებიდან რამდენიმე დღეში ძალიან რჩენის სამხედრო და სამოქალაქო მოხელეთა მიწვევა კავალკადა და მათ შორის პრეზიდენტი ჯონ კენედი ბაზას ესტუმრა.

ავიაფილში ვიტანამოს ოფი

1965 წლის ოქტომბერ-ნოემბერში „ენტერპრაიზი“ აშშ-ის სამხედრო-სახლგაო ძალების წინარი ოკეანის მე-7 ფლოტის შემაჯგუფლობაში შევიდა და ვიეტნამის ნაპირებისკენ დაიძრა, სადაც 2 დეკემბერს საბრძოლო ნათლობა მიიღო.

იმ დღეს „ენტერპრაიზის“ ავიაციის თვითმფრინავებმა 125, ხოლო მეორე დღეს კიდევ 165 საბრძოლო გაიფრენა შეასრულეს. „ვიეტკონგოლებს“ და ჩრდილოვიეტნამელებს რამდენიმე ასეული ტონა ბომბი დააყარეს და მნიშვნელოვანი ზიანიც მიაყენეს.

ვიეტნამის სანაპიროსთან სამსახურისას „ენტერპრაიზიდან“ სულ 13020

საბრძოლო გაიფრენა შესრულდა, რის შედეგადაც ატომბუნების ავიაციამ მონინააღმდეგის ტერიტორიაზე დაახლოებით 9000 ტ სხვადასხვა ეფექტადი საშუალება ჩამოყარა.

1966 წლის 21 თვისს ატომბუნების სამშობლოში, სამხედრო-სახლგაო ბაზა ალემბაში (კალიფორნია) დაბრუნდა, დოკში მცირე რემონტის ჩასატარებლად დადგა და თავდაცვითი შიგნით — სახეივანო-სარაკეტო კომპლექს Sea Sparrow-ს გამშვები ორი საბრძოლო დანადგარი Mk 25 დაემატა.

ვიეტნამის ომის პერიოდში ავიამზიდები ამერიკული ფლოტის უნიკალურ საშუალებად იქცა, რომელსაც შეეძლო, არა მარტო დამოუკიდებლად გადაეყვინა ამოცანათა ფართო სპექტრი, არამედ სტრატეგიული ხასიათის მისიაც შეესრულებინა. ამიტომ ვიეტნამის ომში წინარი ოკეანის სამხედრო-დასაცემო აკვადრობაში მუდმივად იმყოფებოდა მე-7 ფლოტის 77-ე ოპერატიული შენაერთი, რომელიც 1-5 ავიამზიდს, 3 კრესტის, 15 ფრეგატს და საუსკადრო ნაღმოსანს, რამდენიმე ასეულ ციურ ხომალდსა და დამხმარე გემს აერთიანებდა.

ამერიკის ფლოტს ვიეტნამელები ზღვიდან დიდ საფრთხეს არ უქმნიდნენ და ამის მიუხედავად, ავიამზიდების დაცვა ყველა მოთხოვნის გათვალისწინებით იყო ორგანიზებული.

კრისერები, ფრეკატები და სა-
ესკადრო ნაღმოსხები ახლო დაცვას
უზრუნველყოფდნენ. შორეული რადი-
ოლოკაციური აღმოჩენის თვითმფრი-
ნაგები 24 სი-ს დაფრინავენდნენ, ხოლო
გამანადგურებლები პაერში მორიგობ-
დნენ ან ძვისიური აფრენის რეჟიმში იმ-
ყოფებოდნენ.

წყალქვეშა ნავებისგან დაცვა სა-
განგებოდ შექმნილ სახრბოალო საბ-
ებო-დამრტყმელ ჯგუფსა და საბაზო-
საპატრული ავიაციის ესკადრილიას
ქიწრდა დაეალებული.

ვიეტნამის საზღირბოს ამერიკული
ავიამზიდები საშუალოდ 108-136 დღე
რჩებოდნენ, ხაიდანაც ხომადლები 6-11
დღე ინტენსიურ სამუხრო მოქმედ-
ბებში მონაწილეობდნენ და ერთი დღე
პირადი შემაჯგურლოსის დასტებებსა
თუ ავიატექნიკის შეკუფებაზე იყო გამო-
ყოფილი.

შედგე ხომადლე რეზერვში რჩებო-
და (საბრბოლო მოქმედებათა რაიონში
თუ 3 ავიამზიდი იმყოფებოდა) ან სამ-
ხედრო მოქმედებებს ისე აგრძელებდა.

ავიამზიდი ავიაცია დამბულ ვითა-
რებამში მოქმედებდა და დანაკარგებ
წიშენელოფანი (ხოგი მონაცემით 10-
11 თვითმფრინავი დღეში) იყო, ამბრომ
ამერიკული სარდლობის ყურადღების
ცენტრში ჩამოედებული, ან ტექნიკური
გაუმართაობით აჟარიაგანციდელი ეკი-
პაეების გადარჩენის საკითხი შწვეფდ
დადებ.

ჯერ კიდევ ომის დასაწყისში ჩამო-
ვალბოდა ძებნისა და გადარჩენის სა-
განგებო სამსახური, რომელსაც სა-
თვეში კონტრადმიბრალ რიდი ჩაუდგა.
ორგანიზაციულად იგი ორი საბიებო-
სამაშველო ჯგუფისგან შედგებოდა,
რომლებშიც თვითმფრინავები, შეკულ-
მფრენები და წყალზღვა ხომადლები
შედოდნენ.

ამ სამსახურმა ეკიპაეების მოძებ-
ნა-გადარჩენისა შწიშენელოფანი წელი-
ლი შეიტანა, მაგრამ მათ მოქმედებებ-
ში მანცი იყო უარყოფითი მომენტები.
კრბოდ, არსებობდა უკაცრესი ბრბა-
ნება, რომელიც საბიებო-სამაშველო
თვითმფრინავებისა თუ შეკულმფრენ-
ების ეკიპაეებს უკრბალედა ოპერაციის
ნატარებას იმ შემთხვევაში, თუ მონინა-
აღმდეგე ჩამოედებული მფრინავის სი-
ახლოებს ხაფანგს აშხადებდა.

ერთ-ერთი ასეთი შემთხვევა 1966
წლის 2 იანვარს მოხდა, როცა საბიებო-
სამაშველო ჯგუფმა „კრეტარბი-
ზის“ ავიაფრთის მოიერიშე თვითმფრი-
ნავის A-4 Skyhawk-ის ჩამოედებული
მფრინავი აღმოაჩინა.

მფრინავი ჩრდილო ვიეტნამის სიღ-
რბეში, თვითმფრინავის მინაზე ჩამო-
ვარდნის ადგილიდან 1,5 კმ-ში ღია
ადგილზე ისეა და ორივე ფეხში მბიქედ
იყო დაჭრილი.

მამკვლებმა მდგომარეობა შეაფა-
სეს და გადარჩენაზე ზელი აიღეს, რად-
გან ცრბაი, მოწინააღმდეგეს ხაფანგი
ქიწრდა მწწწობილი და მფრინავს სარ-
ყურად იფრენებდა. ამ მფრინავის შემ-
დგომი ბედი დღემდე გაურკვეველია.

აბრბბაპალი ციხეზოია

1969 წლის იანვარში აბროური ავი-
ამზიდი „კრეტარბიზი“ სამსახური-
სათვის ვიეტნამის ნაბრებისკენ მი-
ემარბებოდა და ჰავის კონტულების
რაიონში ხომადდს დაგვებილი საბ-
რბოლო შხადყოფნის ყოველწილური
შემწწება უნდა გაველო.

14 იანვარს ჰავის კონტულების სი-
ახლოებს მონილეულდნ დაახლოებით
70 მილში ერთ-ერთი გამანადგურებლ-
ბომბდამშენის F-4J Phantom II-ის გა-
საფრენად მომზადებისას ფრთის ქვეშ

მოთავსებული 127 მმ-იანი საბრბოლო
რაკეტის Mk 32 Zuni-ის საბრბოლო ნა-
წილი აფეთქდა.

გამობიების დღეინდა, რომ აფეთ-
ქება გამოიწვედა გაფრენის შხადების
პროცესში მყოფმა მორე თვითმფრინ-
ავმა, რომლის ძრავის ჰავლის ქვეშ
რაკეტის საბრბოლო ნაწილი დიდხანს
იმყოფებოდა და გადახურდა.

აფეთქების ავიამზიდის კბოლო ძლი-
ერი ხანძარი მოსცა, რომელმაც თავის
მხრე საავიაციო ბომბებისა და უმარ-
თავი რაკეტების აფეთქებების ხერია გა-
მოიწვედა.

კომისიის მონაცემებითა და თვით-
მხილეელთა მონათხრობით სულ რა-
დღე 20 წუთში აბრომავლის ასაფრენ
გუმბანზე 18 ძლიერი აფეთქება აღინიშ-
ნა და მათ შორის რვა 227 კგ-იანი ავი-
აბომბმა გამოიწვეა.

პირველად აფეთქდა მარჯვენა ბორ-
ტის მდგომი გამანადგურებელ-ბომ-
ბდამშენის F-4J Phantom II-ის საბ-
რბოლო მარავი და ხანძრის მძლავრი
კრბაც განდა. ცოტა ხნის შემდეგ აენ-

2012 წლის ნოემბერში
თვითმფრინავებმა ავიამზიდის
გუმბანიდან ბოლო საბრბოლო
ფრენები შეასრულეს

აღიშნულ „ენტერპრაიზის“ გვიპაეს ზანძრის ჩაქრობაში საეკადრო ნაღობსანი DD-876 Rogers-ი კმაირება

ტერპრაიზის“ ასაფრენი გემბანის იმვე რაიონში კიდევ ერთი მძლავრი აფეთქების ხმა გაიხმა, რომლის მიზეზიც რამდენიმე მთავრითვე A-7 Corsair II-ის საბრძოლო მარაგის ერთობლივი დეტონაცია იყო.

აფეთქდა 500-გირანქანი ავიამობები, ZU1-ის ტიპის უპრათვი რაკეტები და 20 მმ-იანი საავიაციო ქვეშების 400 ჭურვზე შერტი.

კაპლის გასაფხვრად და შექმნილი მდგომარეობის საშუალო ხიფურიდან უკუ დასახანად ზომადის შეთარსა ავიამილი ქარის სწინააღმდეგოდ შეაბრუნა.

ავიამილის საავირო რაზმები მაშინვე შეუდგნენ ზანძრის ჩაქრობას. მიუხედავად ამისა, ცეცხლი გემბანზე მდგომ „ფინტომებს“ მიუახლოვდა, რომლებიც Sparrow-ს ტიპის „საერია-საუკის“ კლასის მართვადი რაკეტებით 500-გირანქანის ავიამობებითა და ZU1-ის ტიპის უპრათვი რაკეტებით იყენებდნენ.

საქვლეს მტანსრეთა თვგანწირგამაც არ უშველა და ცეცხლი ჯერ ერთ „ფინტომს“, შემდეგ კი — მეორეს მოვლი.

ზომადის პირადმა შემადგენლობამ ძლიერ მოასწრო ზანძარიან ბრძოლის დამატებითი საშუალებების გამართვა, როცა ასაფრენი გემბანის მარცხენა ბორცვზე ახალი ძლიერი აფეთქება მოხდა. ამჯერად აფეთქდა იქ მდგომი ორი გამანადგურებელ-ბომბდამწრის საბრძოლო მარაგი და იქვე მდგომი რადიოელექტრონიული ბრძოლის თვითმფრინველ A-3 Skywarrior-ის საჭრევი ავრები.

აფეთქებამ „ფინტომები“ თითქმის

მილიანად განადგურა და დაიღუპა პრაქტიკულად ყველა, ვინც კი მარცხენა ბორცვზე ზანძრის ჩაქრობას ცდილობდა, ხოლო მუხლავურთა მნიშვნელოვანი ნაწილი მძიმედ დამკვდა.

რამდენიმე ხნის შემდეგ ზანძრის ალი ანგარზე გადავიდა, სადაც 3 ხი ვეულაფურს ანადგურებდა. ერთი სიტყვით „ენტერპრაიზზე“ ვრჯოჩეთი ტრიალებდა.

ცეცხლოდებულ ავიამილის დასახმარებლად ხარაეტრო-საეკადრო ნაღობსანი DDG-22 Benjamin Stoddert-ი და საეკადრო ნაღობსანი DD-876 Rogers-ი მიუახლოვდა.

ორვე ზომადის მუხლავურებმა ტრობით წყლის ჭკელი ატომშკელის აღმოდებული გემბანისცენ მიმართეს და ერთობლივი ძალისხმევით ზანძარი კი ჩააქრეს, მაგრამ ავიამილი მნიშვნელოვანად დაზიანდა.

„ენტერპრაიზის“ გვიპაემა ივაგაცა, გმორება გამოიხნა და ზანძარიან ბრძოლის მამინაც არ წვეტდა, როცა ერთიმორვე მიყოლებული აფეთქებებს ახალ-ახალი მსხვერპლი მოსცეცდა.

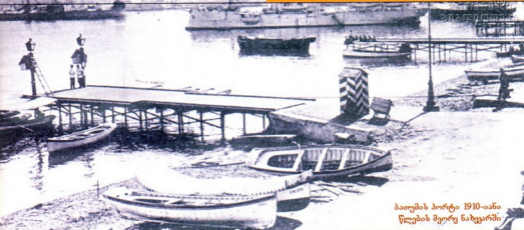
საგამომიებო კომისიის წევრმა კომანდირმა პაროლდ მაუნტმა ავიამილის გვიპაეის მოქმედებები შეაფასა და აღნიშნა: „ჩემი აზრით, საგემბანო რაზმების პირადმა შემადგენლობამ გამომიხნა უმაკვალითო გმორება. ისინი უშომრად ებრძოდნენ ზანძარს და როცა მორიგი აფეთქება ცეცხლდა რაზმის ხანჯვარს, დაღუპულების ადგილს სხვეში იკვებდნენ. მათ ხელთ ჭკინდათ არცთო ვეშქტური ცეცხლქმრები მიწყოლილობით, რომლითაც წყლისა და ქაუის მისხვრებას მხოლოდ L8-3,0 მ-ზე ახერხებდნენ. ისინი მაინც წინ მი-

იწვედნენ და აკეთებდნენ ვეულაფურს, რაც კი შესაძლებელი იყო“.

ავიამილის დაეგუნულ ასაფრენ გემბანზე, რომელიც 500-გირანქანი ავიამობების აფეთქებებზეა გათვლილი, საბრძოლო მასალების დეტონაციით სამი უზარმაზარი ნახლუმი ნაწარალი გაჩნდა. ერთ-ერთმა ატომშკელის ბორცვის უდიდესი ნაწილი და ორი გემბანი მოიკეცა, ხოლო მარჯვენა ბორცვზე 4,5 მ დიამეტრის ხანჯვრები დარჩა. ასევე მნიშვნელოვანად დაზიანდა ზომადის შიდა ნაწილიც. მილიანობაში კი კატასტროფას 28 კაცი შეწირა და 343 მძიმედ დამკვდა. დამკვებულები საეკადრო ნაღობსნების გვიპაეთდანაც იყვნენ. მილიანად განადგურდა საბრძოლო მზადყოფინასა და აფრენის მომლოდინე 15 თვითმფრინავი. ზანძრისა და აფეთქებებისაგან განადგურებულ სხვადასხვა აღჭურვილობასა და საბრძოლო საშუალებებზე ლაპარაკიც არ ღირს. ზარალი მილიონობით დოლარით შეფასდა. ამასთან, ჩავარდა ეივტანამის ნაპირებთან სამსახური.

ზომადის შეკვება ჰერლ-პარბორის ბაზაში ექვსი კვირა გავტყულდა და 1969 წლის 5 მარტს ავიამილი „ენტერპრაიზი“ ზღვაში კვლევ გეგმიდ ხუთდღიანი გამოცდის ჩასაბრებლად. ამის შემდეგ ზომადი ისევ ეივტანამისცნ, ტრეკინის წერტილ საბრძოლო დაფუბათია შესასრულებლად გაიგზავნა.

P. S. 2012 წლის 4 ნოემბრის ავიამიზმა „ენტერპრაიზმა“ ბოლო რვათვიანი ცურვა დაასრულა და იმვე წლის 1-ელ დეკემბრის ამერიკის ფლორის ვუტრანი ზომადი საჩხედრო-სახვავო ძალების შემადგენლობიდან მოიხსნა.

ბათუმის პორტი 1910-იანი წლების მეორე ნახევარში

ბოლშევიკური რუსეთის ღივიკსიული ომი სქარტველოს პოკბაზუი

1918-20 წლებში ბოლშევიკებთან მებრძოლი გენერალ ანტონ დენიკინის სამხრეთ რუსეთის შეიარაღებული ძალები და ყირიმში გენერალ პეტრე ვრანგელის არმია ბათუმის პორტიდან მნიშვნელოვან დახმარებას იღებდა.

ანტონტის ქვეყნები ბათუმის გავლით ანტიბოლშევიკურ ძალებს რუსეთში უზაუნდნენ იარაღს, ტექნიკას, საბრძოლო მასალას, სანავს, კვების პროდუქტებს და ა.შ.

საქართველოში მოქმედი რუსული ბოლშევიკური აგენტურა კი ადგილობრივ თანამოაზრეებთან ერთად ბათუმისა და ფოთის პორტებში საბოტაჟისა თუ დეკრისების ორგანიზებით იყო დაკავებული.

ბათუმის ბოლშევიკურმა ორგანიზაციამ პირველი დივრსიული აქტი 1920 წლის 7 თებერვალს პორტში დატვირთვაზე მდგარ სამგზავრო-სატვირთო გემ „კოზრადენიკი“ განახორციელა.

გემს ნოფოროსისკო გენერალ დენიკინის არმიისთვის 11 ათასი ფუთი დინამიტი უნდა გაეტანა და აფეთქება იმ დროს მოხდა, როცა 3500 ფუთი უკვე დატვირთული იყო.

აფეთქების ორგანიზებაში მონაწილე ხუთ ბათუმელ ბოლშევიკს კვიატიდან ერთი ცეცხლდარწმე ქმარბოდა.

ასაფეთქებული მწიფობილობა ქა-

ლების ტვალეტში ამოქმედდა და გვერდით მდებარე მე-2 კლასის მგზავროს კაიუტები დაზიანა, რასაც 4 კაცის სიცოცხლე შეჭირა და 12-ზე მეტი კი დაიჭრა.

ჩანს აფეთქება დიდი ძალის არ იყო და მას დინამიტის დეტონაცია არ მოყვა, თორმე მისი შედეგები ბევრად მსიმე იქნებოდა.

დივრსიის მიუხედავად, „კოზრადენიკი“ ხდგამი მოგვიანებით მაინც გავიდა და რეისიც შესრულა.

1920 წლის მარტში წითელმა მე-8 და მე-9 არმიებმა ნოფოროსისკის მმართველებთან შეტყვა განუთარგეს და გენერალ დენიკინის ძალები შევიწროვეს.

ნოფოროსისკის ზღვით ტრეებდა მშვიდობიანი მოსახლეობა, მოხალისეთა არმიის წაწლები და ყველა, ვასკ ბოლშევიკური ძაღადობიგან თავის გადარბნა სურდა. იმუდროვლად, გემზეც დიდძალი იარაღი და საბრძოლო მასალა იტვირთობდა.

25 მარტს ფოთიდან დაახლეობით 6,5 მილის სიმორეზე ქართულმა სამატრელო კატრლამ ქვექების სროლით ნოფოროსისკიდან გამოსული სამგზავრო-სატვირთო „კოზრადენიკი“ და ბუქსირზე ჩამბული სატვირთო გემი „კაზაკი“ დააკაფა და ფოთში შესულა უბრძანა. ოფიციალური ქართული

ვერსიით კი ფოთში ნოფოროსისკიდან გამოსული და მოხალისეთა ჯარით დატვირთული გემები — „კოზრადენიკი“, „კივივი“, „დონევი“ და „კაზაკი“ თავად შემოვიდნენ.

27 მარტს ღამის 2 სო-ზე „კაზაკი-ზე“ ავიდა მწენეების (ასე ვახდნენ იმ პირებს, ვინც ანტიბოლშევიკურ ფოთ არმიებში სამსახურს გაუბოდა და წითლებს, ანუ ბოლშევიკებს ქმარბოდა) რეკაციანი ბანდა ქართველი ბოლშევიკის, კუხალეიშვილის მუთავრობით და კაპიტანს სოქისცენ წასვლა მოსთხოვეს.

კვიპაივი ბრძანებას დაემორჩილა, მაგრამ პორტის გასასვლელთან „კაზაკი“ მჭუნე მოხვდა და ცურვა შექვევტა.

შორე დღეს ინგლისური ნაღმოსან Caradoc-ის დახმარებით „კაზაკი“ შეწყინიდან მოიხსნა და უკან ფოთში შემობრუნდა.

გემის კაპიტანი ეჭვოდა, რომ გატაცებამი შეწახეების დახმარებას კვიპათის წვერები უწვედნენ, მაგრამ რატომღაც არავინ დაუკვებიათ.

რა იყო „კაზაკის“ გატაცების მიზეზი?

ამის შესახებ არაფერია ცნობილი, თუმცა ფოთში პრეტანეთის ვიცე-კონსული აღნიშნვდა, რომ გემი ზალხით

„აზოვი-ჩერნომორსკოე
პარახოდინოე ობშესტვოს“
სამზავერო-სატვირთო გემი
„ჯორჯიენიე“

იყო გადავსებული და „ფიჭობდა, რომ სომხებისათვის განკუთვნილი შეიარაღებაც იყო“.

იარაღი და ამუნიცია ნოვოროსიისკიდან შემოსულ გემებზე ნამდვილად იყო, რადგან 28 მარტს „ჯორჯიენიეზე“ 15 ქართველი სამხედრო ჯიდა და კაპიტანის გემზე დატვირთული იარაღის გადმოცემა მოხსობოდა.

2 აპრელს კი ფოთის გარნიზონის უფროსის ბრძანებით „ჯორჯიენიეზე“ 76 ყუთ ბიკფორჯის ზონარის სამხედრო სამინისტროსათვის რეკვიზიცია ჩაუტარდა ტყვიების შახტებში გამოყენების მიზნით.

საქართველოს მთავრობის განკარგულებით 1920 წლის 9 აპრილიდან „კახაკი“ ვხათა დეპარტამენტის განკარგულებაში გადაეცა და „ქერანის“ სახელით გემის მეთაურობა დაიტვირთა სიხარულიძემ ჩაიბარა.

მორიგი დღეებისა ბოლშევიკებმა ისევ ბათუმის პორტში დაგვიშეს, საიდნაც ნავთობამომსხმელ „სევეტს“ ყირიმში გერერალ ვრანგელისთვის 2 ათასი ტონა საწვავი უნდა გადაეტანა.

1920 წლის 17 ივნისს, ტანკების გასვლამდე ცოტა ხნის ადრე, დიდის 6 სი-ზე პორტზე ძლიერი აფეთქების ხმა გაისმა და ორი კაცი დაიჭრა. მუხანგრებმა ცეცხლის ჩაქრობა ვერ

„შეძლეს“, ხოლო ეკიპაჟი ამ დროს ნაპირზე შამპანურისა და კონიაკის გადმოტვირთოთ იყო დაკავებული.

არსებობდა ხანძრის საწვავზე გადასვლის დიდი საფრთხე, რაც პორტისა და ქალაქისთვის კატასტროფის ტოლფასი იყო.

შემწილი ვითარებაში ინგლისელმა მუხლგაურებმა იმარჯვეს და იქვე მყოფმა ბრიტანულმა სამხედრო ზომადმა „სევეტი“ ბუქსირზე წაიბა, პორტის გარეთ გაიყვანა, სადაც ნახევრად ჩაძირული ტანკერი კიდევ ორი ეკრა იწყობდა. საქართველოს ზღისსუფელმა „სევეტის“ წვლიდან აძლიებით დაინტერესებული იყო, მაგრამ არ დასცალდა.

შემდგომში გაირკვა, რომ აფეთქება ნავსადგურის მუშაკებს ბარანჩიკმა მოაწყო, რომელიც დეალების შესარულელებად ტანკრზე სამუშაოდ სპეციალურად შეგზავნა.

საქართველოს პორტებში მდგომარეობა კიდევ უფრო გაროულდა 1920 წლის ნოემბერში, როცა წითელმა არმიამ ყირიმში ვრანგელის ჯარების დამარცხების ანტიბოლშევიკური ძალები წვლში გატეხა.

ეკიპაჟიში შემოჭრილმა მე-11 არმიამ კი აზერბაიჯანსა და სომხეთში ეროვნული მთავრობები დააშო და ზღისსუფელაში კომუნისტები მოიყვანა. ეს მოვლენები ფოთისა და ბათუმის

პორტებში მყოფი რუსული ცეცხლმკვეთი ეკიპაჟებისთვის გააქრობდა. რუსი მუხლგაურები თვითნებოდნენ, პორტების ადმინისტრაციას არ ემორჩილებოდნენ, მითხოვდნენ სამკოთა რუსეთის პორტებში თავსუფალი ცერვის უფლებას და ბოლოს იმდენად გათავხედდნენ, რომ გაბედეს და 17 ნოემბერს გემებზე წითელი ბაირაღები აღმართეს.

22 დეკემბერს საქართველოში ბოლშევიკური რუსეთის წარმომადგენელმა საგარეო საქმეთა სამინისტროს საქართველოს პორტებში გაჩერებული გემების დაბრუნება მოსთხოვა. არადა, ეს გემები შეეფის რუსეთის კრემო საზღვაო კომპანიების საკუთრება იყო.

იმ დროისთვის ფოთის ნავსადგურში 3, ხოლო ბათუმში კი 23 რუსული გემი იდგა და მათ შორის 4-ზე ქართული, 4-ზე ბერძნული, 1-ზე ინგლისური დროშა იყო აღმართული. სხვები უდროშოდ იდგნენ.

რუსული გემების კაპიტნებს ზღწერილი ჰქონდათ დამერილი, რომ უნებართვოდ ზღვაში არ გაედიოდნენ და ამის მიუხედავად, ყველ ზღსაგარედ მომენტში პორტიდან გაპარვას მაინც ცდილობდნენ.

სუსტ და მცირერიცხოვან ქართულ ფლორილას საწაპირო ზოლში ნაოწრობის კონტროლისა თუ პორტებში წესრიგის შენარჩუნების ძალა არ შესწევდა და ინგლისური და ფრანგული ზომადლები შევლიდნენ.

20 აგვისტოს ბათუმში ნოვოროსიისკიდან ვაჭარ მე მარტოების კეთილი ძრავიანი შუნა „ზეინაბა“ შემოვიდა. რუს მუხლგაურებს ბათუმში დიხანის დაჩენა მოუხდათ და 1-ელ ნოემბერს პორტის ადმინისტრაციასთან შეუთანხმებლად „ზეინაბა“ რიფდიან მოხსნეს და კურსი ნოვოროსიისკისკენ აიღეს.

ბათუმში მყოფი ფრანგული საესკადრო ნაღონებები Algerien-ი და Sakalave (არაბე Arabes-ს სურათს მიეკუთვნებოდა) ზღვაში გასასკელად ემზადებოდნენ, როცა ეს ამბავი შეატყობინეს.

Sakalave-ს მეთაურმა შშუნის უკან დაბრუნების ბრძანება მიიღო და ბათუმთან 5 მილში კიდევ წამოწყა. ფრანგული ზომადების ბრძანებებს რუსული ეკიპაჟი არ დაემორჩილა და საარტილერიო ცეცხლითაც დაისაჯა.

„ზეინაბა“ ცეცხლი მოედო და დაიწვა, ხოლო ეკიპაჟმა თავს მამველი კანჯითი უშველა. რუსეთმა ეს შემთხვევა რუსი მე-

ღვაურების წინააღმდეგ მოწვიობდა პროფკავშირს შუაგულს.

შტაგის რამ მოხდა ფოთის პორტშიც. 1920 წლის 10 სექტემბერს სატვირთო ორთქლმავალმა „პრინციპმა“ ფოთში ფუდოსიდან 30 ათასი ფუთი ტყის შიტანა. 29 დეკემბერს კაპიტანმა ნიკოლოზ ტატოშმა პორტიდან გემი უჩებართოდ გაიყვანა, მაგრამ ფრანგი მუხლღვაურები იქაც სიმაღლეზე აღმოჩნდნენ და „პრინციპი“ უკან პორტში მიაბრუნეს. ამ შემთხვევის გამო გზათა დეპარტამენტში (ფოთის პორტი ამ ორგანიზაციის დაქვემდებარებაში იყო) გაჩნდა ეჭვი, რომ რუს მუხლღვაურებს ნავსადგურის უფროსი, I რანგის კაპიტანი ალექსანდრე ჭიჭუაძე ჭმარებოდა. გამოსებით ჭიჭუაძეს განხრახ ბოროტმოქმედება არ დაუშტკიცდა, მაგრამ დაუდევრობისა და მიღებული გადაწყვეტილების აუსრულებლობის მიზეზით თანამდებობიდან გაათავისუფლეს.

შემდგომში შტაგის შემთხვევებისგან თავდასაცავად გზათა დეპარტამენტმა გემების მანქანებიდან ნაწილების მოხსნა და ეკიპაჟებიდან 2-3 კაცის გარდა დანარჩენების ჩამოყვრა მოითხოვა.

ბევრად მოშიშტა საბოტაჟმა 1921 წლის დასაწყისში, როცა ხაზღვაო რეფორმის მიითუბით ბათუმში ეკიპაჟებმა

საქართველოს მთავრობა ემიგრაციაში სამგზავრო გემმა Ferencz Jozsef Kiraly-მ წაიყვანა, შემდგომში Carnaro-ს სახელით დაეცურა

რუსული გემები მიატოვეს და ნაპირზე გადღვიდნენ. იმ ეკიპაჟებში, სადაც ბოლშევიკებს ნაკლები გოჯუნა ჰქონდა, რეკომის მხარდამჭერებს გემების შექანისშეტი მწუბობრიდან გამოჰგუჯადია ამის შედეგი იყო, რომ საბუქიჩორ ორთქლმავალმა „ტკურიდამ“ ბათუმიდან გასელა ევრ მოახერხა.

1921 წლის მარტში, ბათუმში მე-11 არმიის შემოსულის წინ, მოსახლეო-

ბისა და სამხედროების ევაკუაციაში ფრანგულ სამხედრო ხომალდებთან ერთად რუსული გემებიდან მხოლოდ ორი — სატვირთო-სამგზავრო „მარია“ და სატრანსპორტო „ვესტა“ მონაწილეობდნენ. საქართველოს მთავრობა კი ემიგრაციაში იტალიურმა სამგზავრო გემმა Ferencz Jozsef Kiraly-მა წაიყვანა.

თენგიზ ჩაჩანიძე

1920 წლის მარტი — ნოვოროსიისკის პორტიდან მოხალისეთა არმიისა და სამოქალაქო მოსახლეობის ევაკუაცია

ნაპოლეონ ბონაპარტი

1769-1821

პრონოლოგია

- 1769 დაიბადა 15 აგვისტოს აი-აზოში, კორსიკაზე.
- 1793 თავი ისახელა ტულონის აღდგამი.
- 1795 პარიზში რივალისტთა ამბოხება ჩაახშო „კარტეის შეტრეფით“.
- 1796-97 იტალიურ კამპანიაში ავსტრიელები დაამარცხა.
- 1798 ეგვიპტეში შეიჭრა.
- 1799 გადატრიალებით ძალაუფლება იგდო ხელი და საფრანგეთის კონსული გახდა.
- 1800 მარტენოში ავსტრიელები დაამარცხა.
- 1804 იმპერატორის გვირგვინი დაიდგა.
- 1805 ულმში და აუსტერლიცთან ავსტრიელები და რუსები დაამარცხა.
- 1806 იენასთან პრუსიელები დაამარცხა.
- 1807 ფრიდლანდთან რუსებს სძლია, ამით კონტინენტი გაფო. პორტუგალია დაიპყრო და ესპანურ-ფრანგულ ომს ჩაუყარა საფუძველი.
- 1812 რუსეთში შეიჭრა. გაიმარჯვა ბოროდინოსთან. დიდი არმია შეკცრმა ზამთარში დაამარცხა.
- 1813 ლაიფციცთან გაერთიანებული ძალები სძლია.
- 1814 გადადგა. კუნძულ ელბაზე გადაასახლეს.
- 1815 საფრანგეთში დაბრუნდა. ვატერლოოსთან დამარცხდა. წმინდა ელენეს კუნძულზე გადაასახლეს.
- 1821 გარდაიცვალა 5 მაისს.

ნაადრევი დაბრუნება

1795 წელს რივალისტები აჯანყდნენ და კონტინტი შეიჭრნენ. ამბოხებულებთან ვასწორება ნაპოლეონს დააკისრეს, მან ისინი „კარტეის შეტრეფით“ — ერთადერთი საარტილერიო ბაღაით დაიფრინა და რუსებელიცა გადაარჩინა.

გაწეული სამსახურისათვის იტალიაში ფრანგული ჯარის სარდლობა უბოძეს. ნაპოლეონის სამხედრო ნიჭმა ჯარისკაცები ისე აღაფრთოვანა, რომ გამარჯვება გამარჯვებულზე იხებია სარდლისი სამეფოსა და ავსტრიელებთან ბრძოლაში როგორც ლიდერში, ასევე კაპიტლიონში, არკოდასა და რევილი-სი.

იტალიისა და ავსტრიის ჯარების

სარდლობისა ნაპოლეონი მიხედა, რომ საფრანგეთი სკამად სუსტი იყო საიძილად, სრულყოფილი იქნა მცხებარე დიდ ბრიტანეთს შესპარვლები.

სამეფოროდ, ეგვიპტეში შეიჭრა, რათა ბრიტანეთისთვის სავაჭრო გზა გადაეჭრა ინდოეთთან. ვარდა ამისა, პირამიდებთან ბრძოლაში 1798 წლის ივლისში მამლუქები დაამარცხა. თუმცა, ზედ აგვისტოს ფრანგული ფლოტი ნილოსთან ბრძოლაში ნელსინმა გაიანადგურა. ამის შემდეგ ნაპოლეონმა სირიაში შეჭრა სცადა, მაგრამ აქის აღება ვერ მოახერხა. მან ჯარი მატრეუ და საფრანგეთს მიაშურა. მართალია, 1799 წელს იტალიაში ფრანგული არმია დამარცხდა, მისი რუპტაცია მაინც არ შელახულა და 9 ნოემბერს

ნაპოლეონ ბონაპარტის სარკოფაგი ინვალიდთა სასახლეში

1805 წლის ნოემბერში აუსტერიციის ბრძოლაში ნაპოლეონმა რუსეთ-ავსტრიის გაერთიანებულ ჯარებზე ბრწყინვალე გამარჯვებას მიაღწია

ძულ ეღბაზე გადაასახლეს. 1815 წლის 1-ელ მარტს ტევიზიდან თავი დაიხსნა და საფრანგეთში დაბრუნდა. საფრანგეთის ჯარი მის შესაპრობად გაგზავნეს, მაგრამ ჯარისკაცები მის მხარეზე გადავიდნენ. ნაპოლეონმა პარიზი დაიბრუნა, მაგრამ ასი დღის შემდეგ უელინგტონმა და ბლუხერმა გატყველონის ბრძოლაში სიღვის კორსიკელს წინადა ელენეს კუნძულზე გადასახლებულმა დარჩენილი სიცოცხლე სახელის აღდგენაზე ზრუნეს მოახდომა. გარდაიცვალა 1821 წლის 5 მაისს, 51 წლისა. მისი ცხედარი 1840 წელს საფრანგეთში, პარიზში გადაასვენეს, სადაც ინვალიდების სასახლეში ულამაზეს კუბოში ჩაასვენეს.

გამარჯვების უძღვარი

- 1793 წლის აგვისტოში სამეფო-სამხედრო ძალებმა ტულონი აიღეს, რომელიც შემდეგ საფრანგეთის რევოლუციურმა ძალებმა მოაქციეს ალყაში. მართალია, ზიმერს დამოუკმა, მაგრამ ნაპოლეონმა ხერხს უსარგებლა, როდესაც მისმა წინამორბედმა დატოვალმა სარდალმა ბრძოლის ველი დატოვა. ბრიტანული ფლოტისთვის გახსნილმა გამოსვლამ ცეცხლმა ინვალიდების აიძულა, ნეუსედოში დაეტოვებინათ ნაპოლეონს გმირად შერაცხეს და ბრიგადის გენერლად დაინიშნეს.
- ლიდისთან ბრძოლისას 1796 წელს ნაპოლეონს პირადად გაუძღვა ხიმტლები შფარალებულ ჯარს აუსტრიული არაიერგაოს წინააღმდეგ, ნაპოლეონს სიყვარულით „პატარა კაპრალი“ შერაცხეს.
- 1800 წელს მარენოს ბრძოლაში ნაპოლეონის ბეგად უფრო მრავალრიცხოვანი მტერთან მოუწია შეხვედრა. ერთი შუქვდით დამარცხებულმა უკან ითხო მძლავი დაიხია. უკანასკნელ მომენტში მამულე ჯარაც გამოჩნდა და ნაპოლეონმა ისევ გამარჯვა.

- 1805 წელს აუსტერიციისთან ბრძოლისას ნაპოლეონის 68000-იანმა ჯარმა ავსტრიულ-რუსულ 90000-იან არმიას სძლია, როდესაც მარშალმა მიკლა ხულტმა ცენტრში შეღწევა და მოკავშირეთა ჯარის ორად გაყოფა მოახერხა.
- ბოროდინოსთან ბრძოლაში 1812 წელს ნაპოლეონმა უარი განაცხადა იმპერიული გვარდიის 20000 მებრძოლისა და 10000-კაციანი ახალი ჯარის ბრძოლაში შეყვანაზე, რითაც რუსების იმის საშუალება მისცა, რომ მოსკოვიდან უკანდახეული ფრანგებისთვის ზიანი მიეყენებინათ.
- ძღვევამოსად ჰერცოგ უელინგტონის ვადმოცემით, გატყველონ ბრძოლა „მართლაც ნაოცარი სანახაობა იყო — ეს იყო თანამართა უსასტიკესი მეტოქეობა“. სჯარაუდოდ, ნაპოლეონი უკუქველად მოიყვება, დღით დასწყევლი ბრძოლა შეაღწევდომ რომ არ გადაეღო ნიადაგის შფარების მოლოდინში, სადაც კეჟელურია უნდა გაეშალა. შუადღემულ პრუსიელთა ლაშქარმა ფელდმარშალ გუბასოდ ლე-პერტეტ ფონ ბლიუხერის სარდლობით ბრძოლის ყველაზე მისვლა მისასწოვა და გამარჯვების ხასწორიც ანგლიციელთა მხარეზე გადაიხარა.

გადატრიალების შემდეგობით საფრანგეთს კონსულის პოსტი დაიკავა. 1800 წელს მარტელოსთან აუსტრიელების გაჭირვებით დამარცხების შემდეგ, მან საფრანგეთის კონსტიტუცია წაასწორა და „სამოღამო კონსულად“ დაინიშნა თავი. მან ე. წ. ნაპოლეონის კოდექსი შემოიღო და 1804 წელს იმპერატორის გვირგვინი დაიდგა.

მეტარზიანი მშვიდობიანობის შემდეგ ბრიტანეთმა ომი განაახლა ნაპოლეონთან და 1805 წელს ტრაფალგარის ბრძოლაში მისი ფლოტი ჩაძირა. მაგრამ ნაპოლეონმა იცოდა, რომ ომს ხმელეთზე მოივებდა. აღმოსავლეთით ბრწყინვალე ლაშქრობისას მან გერმანია და პოლონეთი დალაშქრა. ტილიტის ზავით რუსეთის მეფე ალექსანდრე II-სთან ერთად ვეროიბის ბლოკირება მოახდინა, ბრიტანულ ზომილდებს ვეროიბის ყველა პორტი ჩაუკეტა. 1807 წელს ესპანეთის ტახტზე თავისი ძმა დასვა და პორტუგალია დაიპყრო, რამაც პირველს ნახეარკუნძულზე ომი გამოიწვია. ესპანეთი იმხანად ბრიტანეთის მოკავშირე იყო. შოშველ ექსპედიციის ომი განაღდა, რამდენიმე უელინგტონის მიერ ესპანეთიდან ფრანგული ჯარების განდევნით დასრულდა.

ამასობაში კი ნაპოლეონს მემკვიდრის შექმნის სურვილი უფრო გაუძლიერდა, ამიტომ თავის კრეოლ მუკლავის ფრუფინას გაეყარა, რომელსაც ბავშვის გაჩენის ასაკი უკვე ადარ ჰქონდა, და ცოლად ავსტრიის იმპერატორის ქალიშვილი ლეოპოლია დასაქვდა. საფრანგეთისა და ავსტრიის იმპერიების დაახლოებით შემოინებულმა რუსეთის მეფემ ბრიტანეთთან ურთიერთობის მოგვარება გადაწყვიტა. ნაპოლეონმა კი ვეროიბის ბლოკადის გასაძლიერებლად 1812 წელს რუსეთში შეჭრა განიზრახა. მისი არმია აღმოსავლეთით დაიძრა და ბოროდინოსთან რუსები დამარცხდა, თუმცა მოსკოვზე ივრითი ამარ გამოვდგა, რადგან დაცლილი ქალაქი რუსებს უკვე გადაქწიათ უსახსროდ დარჩენილი დღის არმია რუსულ ზამთარს მოუზმადებელი შუქვდა, ვერ გაუძლიო და ბევრი ჯარისკაცი სიცოცხლე იმსხვერპლა.

ასი დღე

ნაპოლეონის მთელი ვეროიბა აუხედრდა. 1813 წლის ოქტომბერში მისი ლაიფიცების ბრძოლაში სძლია. პარიზის ნახეარკუნძულზეც უკვე უელინგტონი გადადიოდა, ამიტომ ნაპოლეონს გადადგომის მეტი აღარაფერი დარჩენიდა. მომდევნო წელს ის კუნ-

მოამზადა

ლევან იმანარიძემ

საგაზაო ავიაცია

საგაზაო
ავიაცია

გაერბლება. დასწავის იხ.
„არსტალი“ N17-26, 2012 - N1, 2013

ატომური ბომბდაზვერვა

ბალისტიკური რაკეტების შექმნა-
დღე ბირთვული იარაღის მატარებლად
ამერიკას შთაბრძნო B-29-ის ტიპის
ბომბდამშენები ჰქონდა, მაგრამ მომავალ
„ბირთვულ ომში“ ფლორტის მონაწილეო-
ბა და ამისათვის ავიამხედველ ატომური
იარაღის მორგება იცავებოდა.

B-29-ის მთავარი ნაკლი ფრენის
შეზღუდული მანძილი იყო და პოტენ-
ციურ მარჯნააღმდეგობულ ატომური
ბომბის მისატანად შუალედურ ბაზებს
საჭიროებდა, ამიტომაც აღმირალმა
ჩესტერ ნიმიცმა მთავრობას „ატომურ-
ი“ ავიამხედვის შექმნა შესთავაზა.

შუალედური ბაზის როლს თავად
ავიამხედველ შუასრულებდა და მონი-
აღმდეგვს ატომურ ბომბებს მისი გემ-
ბანიდან აფრენილი თვითმფრინავები
დააჯიხინ. თუ სამიხნე სამოქმედო რა-
დიოსის მძღმა იყო, მაშინ უკანა გზაზე
თვითმფრინავს კეიპაჟი პარაშუტებით
წინასწარ დათქმულ კვადრატში დატო-
ვებდა და წყალქვეშა ნაჟი გადაარჩენდა.
მთავრობამ იფდა მოიწონა და სკუ-

ციალიზებული თვითმფრინავის შექმნის
პარალელურად „ატომური“ ბომბდამ-
შენის როლში სახმელეთო „ნუკლეუსი“
გადაკეთება დაიწყო.

Lockheed-ის საბაზო საპატრულო
„ნუკლეუსი“ ერთადერთი იყო, რომელ-
საც 4000 კვ-იანი სასარგებლო დატ-
ვირთვის ტარება (ამდენს იწონიდა
პირველი ატომური ბომბები) და ავი-
ამხედვიდან აფრენა დენოსის რვა ანატე-
რების დახმარებით შეეძლო.

სახმელეთო გამოცდის შემდეგ 1948
წლის 27 აპრილს ორი P2V-3C ავი-
ამხედვე „კორალ სიზუ“ დაიტვირთა და
შეიძვე დღეს თვითმფრინავებმა პირვე-
ლი აფრენა შეასრულეს.

პირველ ვტანულ ფლორტისთვის ბირ-
თვული იარაღის მატარებელი 12 „ნუკ-
ტუსი“ დაშინდა. 14 კილოგრამა სი-
მბლავის Mk VIII-ის ტიპის ატომური
ბომბი 4,1 ტ-ს იწონიდა და სიგრძეში
3 მ იყო.

1949 წელს ორმეტრე თვითმფრინა-
ვი ცალკეულ ესკადრიაში გაერთიან-
და და იმვე წლის მარტში P2V-3C-მ
ავიამხედვე „კორალ სიდან“ ატომური
ბომბის წინითი მატეტი პირველი აფრე-
ნა შეასრულა.
სანამ სპეციალისტები ატომური „ნუკ-

ტუსს“ ცდიდნ და მათ სამომავლო
გამოყენების ტაქტიკასე მსჯელობდნ,
ფრმა „ნორტროპ გრემსის“ კონსტრუ-
ქტორები სპეციალისტულ „ატომურ“
საემბანო ბომბდამშენე მუშაობას გა-
ნაგრძობდნ.

ამდროინდელი ამერიკელი ავიამხე-
დვის გემბანის მუდარებით მოკრძალებ-
ული გაბარიტების გამო მომავალი AJ-1
Savage ორი შიდაქის და ერთი რვა
ტტიული ბრავით აღჭურვა. ამ უკანას-
კნელს ვეიპაჟი გემბანიდან აფრენისას
და მოწინააღმდეგვის გამანადგურებელ-
ბისგან დასახსტრომად გამოიყენებდა.

ზედისუდ ოთხი პროტორტიპის ჩამო-
ვარდნის მიუხედავად, ფლორტმა Savage
შეიარაღებაში შინც მიიღო. მისი
მთავარი „კალიბრი“ — 20 კილოტონა
სიმბლავის ატომური ბომბი იყო.

„ატომური“ ბომბდამშენები ახალ
ავიამხედვის საჭიროებებზე, არსებუ-
ლებს დაბალი ანგარები და პატრუ-
ლიზებები პეინდათ, ხელე საავიაციო
სწავის „მოკრძალებული“ შარავი რე-
აქტიული თვითმფრინავების „მადას“
ვერ აკმაყოფილებდა.

კონსერვატორი ბრიტანელები ავი-
ამხედველ რეაქტიული თვითმფრინავ-
ბის დასაბინაფებლად განსხეეებული

გზით წყიდნენ. ფარნბოროში სრული სულით რბილი გემბანი გამოიდევნა, რომელზეც რეაქტიულ თვითმფრინავებს დაედომა შასის გარემოც შემდეგით.

ხელეონზე გამოცდის შემდეგ, 1948 წლის 3 დეკემბერს, მფრინავ-გამომცდელმა რეაქტიული „სი ვაშირი“ შასის გარემოც ავიანხილ „უარიორზე“ მწყობრილ რბილ გემბანზე დასვა.

სპეციალური რეზინა ელასტიკური იყო და თვითმფრინავის კონსტრუქციას არ აზიანებდა. 1949 წლამდე რბილ გემბანზე 200-ზე მეტი დაედომა შესრულდა და ავიანული შემთხვევაში თითქმის არ დაფიქრდა, მაგრამ რბილ გემბანს ნაკლები სქონდა — შასის გარემოც თვითმფრინავი წველებზე ავიანხილზე ან ავიანდროშზე ვადარ დაედებოდა. რბილი გემბანის მასობრივი წარმოება კი დიდხალ თანხას საჭიროებდა და არაპერსპექტიული პროექტი ძალევე დაიხურა.

პრაქტიკული ამერიკელები ავიანხილედინ მსომწონიანი თვითმფრინავების გამოყენების პრობლემას „პარტრეფ“ მიუღნენ და ახალი სუპერავიანხიდის შექმნა დაიწყეს.

330 მ სიგრძის მოზავალი „ოუნაიტედ სტიტის“ ისტორიაში ვეფლანზე დიდი სამხედრო ხომალდი იქნებოდა და პროგრამა 4 ერთეულზე იყო გათვლილი. 83250 ტ სრული წყაღწევის ხომალდს ოთხი კატაპულტა და ამღანე ელექტრონიკონდა. პროექტი ორ კუთხურ გემბანსა და მოძრავ პლატფორმასე ამონტაჟებულ „კუნძულს“ ითვალისწინებდა, რომელიც ფრენების წინ მოდიანად ავიანხიდის კონკრეტში ჩადიოდა. პორტზე 24 Savage, 6-8 P2V-3C და 20-მდე რეაქტიული გამანადგურებელი უნდა განთავსებულიყო.

„ენტონთან“ შედარებით Savage-ს უფრო გაუმართლა. სერიულად 82 ერთეული დამზადდა, დამატებით კი 18 ცალი შვედრავის მოდიფიკაციით გამოუშვეს. შევიარაღებაში 1957 წლამდე დარჩა. თუმცა B-15-თან შეჭედრის შიშით კორეის ომში არ მონაწილეობდა

ერთი ხომალდის შექმნა ბიუჯეტს 198 მლნ დოლარი დაუდებოდა, რაც მაშინ კოლოზალური თანხა იყო.

1949 წლის 18 აპრილს „ნიუიორტინიუს“ ვერეზე მოზავალ სუპერავიანხიდს საფუეველი ჩაეყარა, მაგრამ თავად შექმნა მხოლოდ 5 დღე გაგრძელდა. ქვეყანაში შეეკლდელმა უმაღლესმა სამხედრო ხელმძღვანელობამ პრიორიტეტულ პროექტად B-36-ის ტიპის სტრატეგიული ბომბდამშენი ჩათვალა და ახალი თვადეკვის მინისტრის აზრით, ის „ოუნაიტედ სტიტზე“ გაცილებით ეფექტური იქნებოდა.

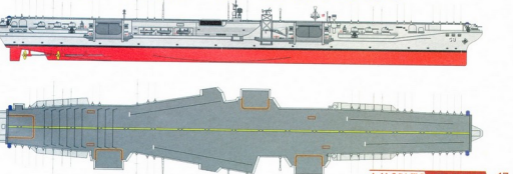
23 აპრილს პრეზიდენტმა ჰარი ტრუმენმა ავიანხიდის შექმნალების შექმნების განკარგულება გასცა. პროექტის ნიშნად სახლავო მინისტრი თანამდებობიდან გადადგა, ფლოტმა კი სამხედრო-საავრო ძალების წინააღმდეგ მასშტაბური კამპანია წამოიწყო.

შექმდავრებისა და ავიანორების დაიბრინაბრებაში ბოლო სიტევა კონგრესმა თქვა, რომელმაც მხარი ბომბდამშენების შესედედას დაუჭირა.

„ოუნაიტედ სტიტის“ პროექტის დაზურვის შემდეგ P2V-3C-ზე ფლოტმა უარი თქვა. თვითმფრინავი გემბანზე ვერ დაედოდა (საჭირო აღჭურვილობა მხოლოდ ერთს სქონდა) და ხომალდზე ისინი პორტში წინასწარ უნდა დაეტვირთათ. გაპარატული თვითმფრინავები ვერც მუფორში მყოფი ავიანხიდების ანგარში ეტეოდნენ და დაეკლბანე გაფრენამდე გემბანზე იდგნენ, სადაც სხვა ტიპის თვითმფრინავების გამოყენების საშუალებას არ აძლევდნენ.

სუპერავიანხიდის გარემოც დარჩენილმა აღმარალებმა ახალი გზების ძიება დაიწყეს და ერთ-ერთი ვარიანტი ბოთეუკლეობინიანი ფრისონი რაკეტები იყო, რომლის გემბანიდან გამეების გამოცდილება ფლოტს უკვე სქონდა.

რეალიზაციის შემთხვევაში „ოუნაიტედ სტიტის“ მსოფლიოში პირველი სუპერავიანხიდი იქნებოდა

1947 წლის 6 სექტემბერს ავიამზიდ „მიდელიდან“ ვერმანული „ფაუ-2“-ის ტიპის ბალისტიკური რაკეტა გამოიცადა. სტარტის ადგილიდან 9-10 კმ-ში რაკეტა პარვში დაიშალა და ზღვაში ჩაეარდა.

ფლოტის ხარდობა მიხედა, რომ უფრო სიმძლავრით იარაღი სჭირდებოდა და ფირმა Chance-ს ფრთოსანი რაკეტა დაუკვეთა.

Regulus-1 930 კმ-ზე დაფრინავდა, 6200 კგ-ს იწონიდა და 1,4 ტონა ბირთვული ქიმიანი მაქონდა. რაკეტებით „უიქსის“ კლასის 10 ავიამზიდი აღიჭურვა, თუმცა რაკეტები მხოლოდ ექვსმა მათგანმა თუ გაუმტა.

Regulus-1-ის წარმოება 1959 წელს 514 ერთეულის გამოშვებით დასრულდა, ხოლო ფლოტის შეიარაღებიდან 1964 წელს მოხსნეს.

ახიაზობიდავის ეპოქისთვის — კატაპულტაჟი

თეთიმფრინავების გაბარტიტვისა და წონის ზრდასთან ერთად მატულობდა ავიამზიდების გემბანის სიგრძეც. მაგრამ რეაქტიული საეგმბანო თეთიმფრინავე-

ბის გამოჩენამ ვეღაფერი რადიკალურად შეცვალა, რადგან აფრინისთვის საჭირო მანძილმა ვეღაფე დიდი გემბანის სიგრძეს გადააჭარბა. საჭირო იყო თეთიმფრინავის ასაფრინო მანძილის შემცირება.

ამ მხრე ვეღაფე კუმქტური საშუალება კატაპულტა იყო. ამერიკელმა ფლოტმა საეგმბანო კატაპულტების გამოჩენებით ექსპერიმენტები ჯერ კიდევ პირველი მსოფლიო ომისას ჩატარა.

ბრიტანელები განსხვავებული გზით წვიდნენ. ავიამზიდებზე რთული კატაპულტების დაფრინების სინაცვლოდ, თეთიმფრინავებზე გაცილებით მარტეფ დენოის ამაჩარებლებს ამატრებდნენ. უკვე შვირე მსოფლიო ომში ბრიტანულ ავიამზიდებზე პრემატური კატაპულტები გამოჩნდა.

ამერიკულ ავიამზიდებზე დაფრინებულ პირველი კატაპულტები თეთიმფრინავის ამაჩარებლად შეკუმშულ ჰაერს იყენებდნენ. პირველად მსგავსი მსწყო-

ბილობა ავიამზიდ „სტიმოს“ და მონტაჟეს, ხოლო 1934 წელს ამერიკულ ავიამზიდებზე პრემატური კატაპულტები პირველი კურებმა ჩანაცვლეს.

თეთიმფრინავების მასის ზრდასთან ერთად იწონებოდა კატაპულტების სიმძლავრეც. 50-იანი წლების დასაწყისში მათ 20 ტონა თეთიმფრინავის აჩქარება 130 კმ/სთ-მდე შეეძლო.

რეაქტიული თეთიმფრინავები გაცილებით მძლავრ კატაპულტებს საჭიროებდნენ. პრობლემა ორიქლის კატაპულტის გამოჩენით გადაჭრა, რომელიც 1950 წელს ბრიტანელმა კოლინ მინელმა გამოიფინა. თუმცა ამერიკელები პირველები იყვნენ, ვინც ბრიტანული გამოგონება გამოიყენეს. დღეს ვეღა ბრტველ-გემბანის ავიამზიდებზე თეთიმფრინავები ასაფრინებ ორიქლის კატაპულტებს იყენებენ.

ალმასანდრა ავსტრალიაში

(გატრებლება შემდეგ ნომერში)

თანამედროვე ორიქლის კატაპულტა 30 ტონის თეთიმფრინავს (ამ დროს მისი ძრავები მაქსიმალურ რეჟიმზე მუშაობენ) 2,5 წმ-ში 250 კმ/სთ-მდე აჩქარებს. ოთხი კატაპულტით ამერიკულ ავიამზიდებს ფოველ 37 წმ-ში ორი თეთიმფრინავის გაშვება და ერთის მიღება შეუძლიათ

ორიქლის კატაპულტა გემბანის ქვეშ არის მოთავსებული. მას მთელ სიგრძეზე სპეციალურ ლიანდაგზე ურიკა მოძრაობს, რომელზეც აფრინის წინ თეთიმფრინავს მასის წინა დგარს ამატრებენ. ბრანების გაციმისას რეზერვუარებში მაღალი წნევის ქვეშ დაგროვილი ორიქლი თავისუფლდება და ურიკას „გამობმულ“ თეთიმფრინავთან ერთად აჩქება. კატაპულტის ბოლოში მისვლისას სპეციალური საკტი იხსნება, თეთიმფრინავი ურიკას შორდება და ფრინდება. შემდეგ ურიკა იმავე რელსით უკან ბრუნდება და ციკლი მეორდება.

საჭირო ორიქლის რაოდენობასა და შესაბამისად, აჩქარების სიქტარე თეთიმფრინავის ტიპის, მისი ასაფრინო მასის, ქარის მიმართულებისა და ჰაერის ტემპერატურის გათვალისწინებით იანგარიშდება.

კენ-ს ავიაციის ქოგულეთში ეფხაღებოდა

თბილისის აეროპორგსა და ქოგულეთის აეროდრომაზე ღისლოშიკაგული იყო კენ-ში შეეპაალი საჭოთა სასაზღვრო ჯაკეის ერთაღეთი სასაზღვრო-საავიაციოო პოლიკი

ოცდაათოდე წლის წინ ამ სტატის ავტორი შეტად შიამბეკდაი მომენტის მომსწრე გახდა, როდესაც თბილისში, თქმაზე საცხოვრებელი კორპუსის სახურავს სულ რაღაც რამდენიმე მეტრის თავზე უცნაური ფორმის შეველმფრენმა გადაუფრინა. შეველმფრენს კედის ზრახნი არ ჰქონდა, ხოლო როტორის ღერძზე ერთმანეთის თავზე განთავსებული ხრახნების ნიშები ერთმანეთის

საწინააღმდეგო მიმართულებით ტრიალებდნენ.

მაშინ არც ინტერნეტი არსებობდა და ფურნალ-გაზეთებშიც მწელი იყო ინფორმაციის მოძებნა, რადგან საბჭოთა პერიოდში თითქმის ყველაფერს ახაიდუმლოებდნენ, მიუხედავად ამისა, ამოცნობილ იქნა კორპუსის სახურავს კინალამ წამოდებული და მობინადრეთა დამფუძვლებული შეველმფრენის სახე-

ბა — ის კამოვის ფორმის Ka-27 ტიპის შეველმფრენი გახლდათ.

მას შემდეგ სამი ათეული წელი გვიდა, თუმცა ამ სტატის ავტორის ამოუხსნელი რჩებოდა მთავარი გამოცანა — საიდან აღმოჩნდა თბილისის თავზე კამოვის შეველმფრენი, როდესაც ამ ტიპის საფრენი აპარატი თელავის, ცხინვალისა თუ ზონის საშველმფრენო პოლკების შეპარაღებაში არ ირიცხებოდა?

1960-იან წლებში საქართველოს თავზე საბჭოთა მესაზღვრეები ასეთი Il-14-ით დაფრთხილდნენ

Mi-4

არცთუ მცირე ხნის ძეხვის შემდეგ ძალზე საინტერესო რამ გაირკვა, კერძოდ, კამპიის ლტოლასთან დაკავშირებული შეკვლევები საბჭოთა პერიოდში თურქეთში მართლაც ბაზირებდნენ საქართველოში, ოღონდ ისინი ვკუთვნიდნენ არა საბჭოთა სამხედრო-საჰაერო ძალებს, არამედ იმ დროისთვის ვფელასთვის შიმშილში მომგვრელ KFB-ში (სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტი) შემავალ საბჭოთა სასაზღვრო ჯარების ავიაციას.

საბჭოთა პერიოდში ვფელა ძალაუფლებას სტრუქტურას საკუთარი ავიაცია ჰქონდა, მათ შორის სამხედრო-საჰაერო ძალებს, სამხედრო-საზღვრო ძალებს, სახელმწიფო ჯარებს, სტრატეგიული დანიშნულების ჯარებს, პერსონალიზალდგეო თვდაცვის ჯარებს. საბჭოთა შს-ში შემავალი შინაგანი ჯარები საკუთარი ავიაციით იყვნენ უზრუნველ-

ყოფილი, ისევე როგორც KFB-ს სასაზღვრო ჯარები.

საბჭოთა სასაზღვრო ჯარების ავიაციის ჯგუფის შექმნა სამხრეთ კავკასიაში თავდაპირველად აშერბავების ტერატორიაზე, პრიმიზების აეროდრომზე ცალკეული საჰაერო რეოლის ჩამოყალიბებით დაიწყო 1962 წელს. საჰაერო რეოლის შეიარაღებაში იყო Mi-4 ტიპის რამდენიმე შეკვლევური, რომელთა ვეაეებს ვფელადით განგამის სივანაზე გაერუნა საზღვრის დამრღვევა პაეროდან აღმოსაჩნად კასიის ზღვის იმ სანაპიროსთან, ხადც საბჭოთა კემური ირანს ესაზღვრებოდა.

1965 წელს პრიმიზების საჰაერო რეოლის ბაზაზე შეიქმნა სასაზღვრო ჯარების ამერკავკასიის სამხედრო ოლის ცალკეული საჰაერო ესკადრია, რომლის შეიარაღებაში Mi-4 ტიპის

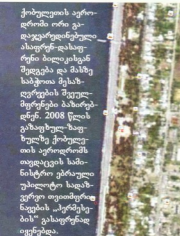
შეკვლევების ვარდა, KFB-ში კემის ორბრუვანი თვითმფრინავებიც გამონდა, რომელთა საშუალებით უფრო დიდი ხნის განსვლობაში შეიძლებოდა საბჭოთა კემური-ირანისა და საბჭოთა კემური-თურქეთის სახმელეთო და საზღვრო საზღვრების საჰაერო პარტოლებოდა.

საჰაერო ესკადრილის ჩამოყალიბების მოუხედვად, საბჭოთა სასაზღვრო ჯარების გენერლები ხედებოდნენ, რომ პრიმიზების აეროდრომიდან ძალზე ვკუჭრებოდათ შვი ზღვის საზღვრო საზღვრის გაკონტროლება, ისევე როგორც სახელმწიფო საზღვრის თურქეთის მონაკვეთისა.

ამტომაც 1972 წელს მიღებულ იქნა ვადმევეტრებოდა, რომ სამხრეთ კავკასიის შუაგულში, თბილისში შექმნილიყო მე-12 ცალკეული სასწავლო-საჰაერო პოლკი. ამ პოლკის ვრთი ესკადრია აშერბავიანში, პრიმიზების ჩრდილო-დასავლეთით, აღექსევაში ვანთავსდა, მესამე კი ქობულეთის აეროდრომზე დაილო ბინა.

მე-12 თბილისის ცალკეული სასწავლო-საჰაერო პოლკი ვრთადრითი და უნიკალური იყო KFB-ს დაექმედბარებაში შოფი საბჭოთა სასაზღვრო ჯარების ავიაციის შემადგენლობაში, რადგან იგი ასრულებოდა როგორც სასწავლო, ისე საბრძოლო ამოცანებს.

თვდაპირველად, აღექსევაში ამ პოლკის სასწავლო-საჰაერო ესკადრილის განკარგულებაში მხოლოდ რვა ცალი Mi-8 ტიპის შეკვლევური იყო.

ქობულეთის აეროდრომი ორი ვადკარდინებული ასაფრენ-დასაფრენი ბილიკისგან შედგება და მასზე საბჭოთა მესაზღვრების შეკვლევური მფრინავები ბაზირებდნენ. 2008 წლის ვაზაფხულ-ზაფხულზე ქობულეთის აეროდრომს თვდაცვის საპინისტრო ვბრალეო უპილოტო სადაზვერეო თვითმფრინავების „კერძო მფრინავების“ ვასაფრენად იყენებოდა.

გადასწავლებლად გამოყოფილ თითოეულ ჯგუფში 15-20 მურინაჟი შედიოდა, რომლებიც ორი თვის განმავლობაში ზეწდნენ რთულ მთავორან რელიეფსა და დაბალ სიმაღლეზე ფრენის პილოტაჟს.

თბილისში მომზადებულ პილოტებს შემდეგ მთელი საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო საზღვრის გასწვრივ გაბნეულ სასაზღვრო ოლქების საჰაერო უსკადროლოებში ანაწილებდნენ იმის ომდითა, რომ კავკასიის მთებში პილოტირებადაზღვეული მურინაჟებს შუა აზიაში თუ შორეულ აღმოსავლეთში აღარ გაუკარგდებოდათ.

თბილისში წელსწამში 15-20-კაციანი 4-6 ჯგუფის მომზადებას ასრულებდნენ. გადამზადებაში შედიოდა როგორც თეორიული საკითხები (საჰაერო ტექნიკისა და ძრავების კონსტრუქცია, ელექტრო და რადიომწიფობილიობა), ისე პრაქტიკული ფრენები. პრაქტიკული გადამზადება წარმოებდა ისეთ აეროდრომებზე, რომლებიც ნაღვლებად იყო დატვირთული. ბუნებრივია, ასეთ აეროდრომად თბილისის აეროდრომი არ გამოდგებოდა, ამიტომაც ფრენები პრიშბის, ბოლნისისა და ქობულეთის აეროდრომებზე ტარდებოდა.

80-იანი წლებიდან შესაზღვრების თბილისის სასწავლო-საჰაერო პოლკმა პილოტების გადამზადება სამხედრო-სატრანსპორტო Ми-8-ს გარდა, საბრძოლო Ми-24-ებზეც დაიწყო, რაც გამოწვეული იყო ავღანეთში საბჭოთა არმიის შესვლით.

ავღანეთში საბჭოთა შეიარაღებუ-

საბჭოთა მესაზღვრეები ქობულეთისა და ალექსანდრის Ми-8-ს ხშირად იყენებდნენ საზღვრის დამრღვევთა აღმოსაჩენად და დასაკავებლად

ლი ძალების სამხედრო-საპაერო ძალების ავიაციის გარდა მესაზღვრეების შეუკლმფრენებიც მონაწილეობდნენ, იღონებდნენ საბჭოთა კავშირ-ავღანეთის საზღვრის ახლოს.

საბრძოლო მოქმედებებში მალევე დაარწმუნა КГБ-ს მალაჩინოსნები, რომ შეუკლმფრენი Ми-8-ები ავღანელი მოჯახელების ოილო ლეკმა ხდებოდნენ, როდესაც მათი ეკიპაჟები შესაზღვრეთა მოტროსამანერო ჯგუფების გადასხმას ცდილობდნენ ავღანურ ზეობებში.

КГБ-ს ზეწალით არმიის ვერერლებში შეუკლმფრენი საბრძოლო Ми-24-ები გამოიყენეს სასაზღვრო ჯარების ავიაციას და ბუნებრივია, პილოტების გადამზადება „კროკოდლებზე“ საფრენად სწორედ თბილისის ცენტრულმა სასწავლო პოლკმა დაიწყო.

გარდა გადამზადებისა, თბილისის პოლკის მურინაჟ-ინსტრუქტორები როტაციის პრინციპით იგზავნებდნენ ავღანეთში საბრძოლო მოქმედებებში მონაწილეობის მისაღებად. საბრძოლო მდგომარეობის ხანგრძლივობა 45 დღე-ღამეს აღწევდა.

ცნობილია ავღანეთში საბრძოლო მოქმედების ერთი ეპიზოდი. 1984 წლის 25 ივლისს ოპერაცია „კუფების“ დროს დეხანტის გადასხმისას მოჯახელებმა მსხველკალიბრიანი ДШК-ის ჯერით დაზიანეს თბილისის პოლკის Ми-24, რომლის ეკიპაჟი იძულებული გახდა, 10-ტონიანი შეუკლმფრენი 3300 მ სიმაღლეზე მთის კალთაზე აეროულად დაესვა. შეუკლმფრენი მანქანა შეწარცხა და დაიშლურა. ეკიპაჟის სამი წევრიდან ცოცხალი მხოლოდ მეთაური გადარჩა. ავღანეთში საბრძოლო მდგომარეობის

თბილისის აეროდრომის ჩრდილო-დასავლეთი ნაწილი — ალექსანდრის საბჭოთა პერიოდში შე-12 თბილისის ცენტრული სასწავლო-საჰაერო პოლკი იყო დისლოცირებული

მუხღვევად, მე-12 თბილისის ცალკეული სასწრაფო-საავიაციო პოლკისა და მისი სამედიცინო-ავიაციის ეკიპაჟების მიერ ამოცანა მანქანა საბჭოთა კავშირის სამხრეთ საზღვრისა, ასევე კასპისა და შვეიცარიის ტერიტორიული წლების გაკონტროლება წარმოადგენდა.

შავილითად, 1965 წელს, პრინციპის ავროლოგიკური აფრეცილი Mi-4-ის ეკიპაჟმა კასპის ზღვაში სანაპიროდან საკმარის მომზადებით მიკურავი ადამიანი აღმოაჩინა, რომელსაც ზურგზე რაღაც საფარი აქონდა დაზარალებული. ეკიპაჟმა რაღაცის საშუალებით მიკურავისთან შესაზღვრების კატარა გაიყვანა, რომელსაც ირანიდან მიკურავი საზღვრის დამრღვევი დააკავა.

საბჭოთა კავშირ-თურქეთის საზღვრ-შიფიო საზღვრის საქართველოს მონა-კეციონზე 1974 წელს საზღვრის დამრღვევი გადმოვიდა და შესაზღვრების გუჯავლ მაღალ ბუქსარში დაემალა, მის მო-საძებნად გუჯავლში შეველმურერის ეკიპაჟის შეთავრება პოლიმორფიკა გუჯავლ მდებარე (ის ერთხანს ქობულეთის ესკადრილის შეთავრეც გახლდათ, შემდეგ კი ბათუმის აეროპორტის უფროსი გახდა) საფრენი აპარატი ბუქსარის თავზე რამდენიმე მტერი სიმაღლეზე „ამოკოდა“. შეველმურერის ხრახნის ნიშნების ტრიალისგან წარმოქმნილი ქარბორბალად საზღვრის დამრღვევის ადგილსამყოფელი გამოაჩინა.

კლდე ერთი ხარტერული შემთხვე-

თბილისის აეროპორტში პირველი An-72 ტიპის თვითმფრინავის გამოჩენა საბჭოთა შესაზღვრებისანა დაკავშირებული, რომელსაც პირველი ასეთი თვითმფრინავი ხარტერის საავიაციო ქარბორბალად თბილისში 1988 წელს ჩამო-იყვანეს. იმ დროისთვის An-72 მსოფლიოში ერთ-ერთ ყველაზე თანამედროვე კონსტრუქციის თვითმფრინავად ითვლებოდა, რადგან ფრთების ზემოთ გან-თავსებული ორი ტურბოპროპულსული ძრავის საშუალებით გამოხული ცხელი პაერის ნაკადი ამალვდება ფრთის აწვევს ძალას, რაც მნიშვნელოვნად აუზ-ვლბობებსდა თვითმფრინავის აფრენა-დაფრენის მახასიათებლებს — 27 ტონიან An-72-ს ასაფრენად 620 მ-ის, ხოლო დასაფრენად კი 420 მ-ის დისტანციაც ყოფნის და მისი ექსპლუატაციისთვის საკმარისია 1400 მ სიგრძის ბეტონირე-ბული ან გრუნტის აეროდრომი.

გამო 1987 წლის 21 თებერვლის მოხდა, თბილისში „მოლდოვას“ კაპიტანმა სა-კონტროლო-გამშვები ბუქსების „ბათუ-მის“ შეთავრების რაციით გადასცა, რომ სამგზავრო ლინერისგან ზღვაში მგზავ-რი გადახტა. საბჭოთა შესაზღვრების სასწრაფოდ დაიწვეს ნაპირიდან იმ 35 კმ-ანი ზოლის გაცხრაღა, რომელიც სოჭი-ბათუმის შარბურტით მიკურავი „მოლდოვას“ კურსს ემთხვეოდა. ზღვაში ბათუმიდან და ოსაშირიდან გვიდნენ მუ-საზღვრების ოთხი სადარავო ზომადი და ორი კატარა. თბილისიდან An-26 ტიპის თვითმფრინავი გამოიძახეს, ხო-ლო ქობულეთიდან კი Ka-27 ტიპის შევე-ლმურერი აფრინდა.

ცოტა ხნში An-26-ის ეკიპაჟმა ბა-თუმიდან 56 კმ-ში, შუა ზღვაში, გასაბე-რი რუხინის ნიჟი და ადამიანი აღმოაჩინა, რომელიც თურქეთის ტერიტორიულ წლებამდე ცდილობდა მიკურავს.

An-26-ის ეკიპაჟმა ქობულეთიდან Ka-27 გამოიძახა. შეზინდებულზე Ka-

27 რუხინის ნიჟის თავზე „დაიკოდა“ და ერთი საათის განმავლობაში ხრახ-ნების ნიშნებით წარმოქმნილი ძლიერი პაერის ნაკადისა და მღვარე ფრთების გამოყენებით საშუალებას არ აძლევდა მიკურავს რუხინის ნიჟი თურქეთის-კენ გაეცურა. შეველმურერის ეკიპაჟის მინიშებით მალე აფილზე შესაზღვრე-თა სადარავო ზომადიღაც მიკურავა და რუხინის ნიჟი შუოფი „მოლდოვას“ ყო-ფილი მგზავრი დააკატინდა.

რაც შეეხება Ka-27 ტიპის შეველ-მურერებს, რაიაც დღევნელზე ის სტატატი, რამდენიმე მთავანი თბილისის აერო-პორტში, ალექსევის ბაზაში იდგა, ხოლო ქობულეთში, მე-12 თბილისის ცალკეული სასწრაფო-საავიაციო პოლ-კის შუოფი ესკადრილის შეთავრებებ-ში, ორი Ka-27TC — და ორიც Ka-29 ტიპის დერბულხრახინანი შეველმურე-ნი იყო. საერაულოდ, მთავან ერთ-ერთი გახდა ამ სტატატის დაწერის მიზეზიც.

ირაკლი ალაღაშვილი

„გაუზერის“ ავტომატიდან „კეკლერ-კონის“ ავტომატამდე

ესპანეთის არმიის ძირითად ავტომატურ საიერიშო შაშხანას CETME-ს გერმანული ფუნქციები ჰქონდა

ავტომატური (ავტო) ხელსასრული იარაღის კლასი, რომელიც განკუთვნილი იყო შუალედური დახმების (შაშხანებისა და პისტოლეტის ვაზნის შუალედური ვარიანტი) მოხმარებაზე, შორე მსოფლიო ომის დროს ავტომატურ საიერიშო შაშხანებად მოინათლა, ნათლად კი, არც შეტი, არც ნაკლები, თავად პიტლერი იქცა, რომელმაც მოითხოვა სწორედ ასეთი სახელწოდებით (SturmGewehr) მიეღოთ მესამე რაიხის შვიარაღებამო ახალი ავტომატური იარაღი StG.44, რომელმაც აღმოსავლეთ ფრონტზე წარმატებით გაიარა საბრძოლო გამოცდა საბჭოთა ჯარებთან ბრძოლაში.

ფრმა „კენელის“ StG.44-ის მთავარი

კონსტრუქტორი ცნობილი შეიარაღე პეგო შმაისერი (რომელსაც ხშირად შეცდომით მაიწურნ გერმანული პისტოლეტ-ტყვიამფრქვევების MP.38/MP.40-ის ავტორობას) იყო.

თუმცა გაუმჯობესებული ავტომატური საიერიშო შაშხანის, მარტივად რომ ეთქვათ, უბრალოდ ავტომატის, კონსტრუქტორებს კიდევ ერთი ცნობილი გერმანული საიარაღო ფირმა „მაუზერის“ ცდილობდა.

შორე მსოფლიო ომის ბოლოს „მაუზერმა“ კონსტრუქტორ ლუდვიგ ფორგერიმლერის თავკაციობით შექმნა ახალი ავტომატი StG.45, რომელიც შმაისერის StG.44-ისგან განსხვავებით უფრო მსუბუქიც იყო და 50%-ით ნაკ-

ლებ რესურსებს ითხოვდა სერიული წარმოების დაწყების შემთხვევაში.

1945 წლის გაზაფხულზე გერმანიაში კავიტულაცია გამოაცხადა და „მაუზერის“ ავტომატიისთვის აღარავის ეცადა. მისი კონსტრუქტორი ლუდვიგ ფორგერიმლერი ჯერ საფრანგეთში გაიქცა, ხოლო შემდეგ ესპანეთში გადაბარდა.

ესპანეთში გერმანული კონსტრუქტორის ავტომატით ადგილობრივი კომანდა CETME (სპეციალური მასალების კვლევის ტექნიკური ცენტრი) დაინტერესდა და მას ხელი შეუწყო StG.45-ის ბაზაზე პირველი ესპანური ავტომატური საიერიშო შაშხანის შექმნაში.

ესპანური
ავტომატური
საიერიშო შაშხანა
CETME modelo C

მთავარი ის იყო, რა შედეგს იქონიან აირჩევდნენ ესპანური ავტომატისთვის. მეორე მსოფლიო ომის დროს მოკავშირეების შამხანების ვანების კალიბრი 7,62 მმ გახლდათ (საბჭოთა არმიის „მოსხმებისთვის“ და „საკომბებისთვის“ გამოიყენებოდა 7,62X54 R ტიპის ვან-ხა, ხოლო ამერიკელი M1 Garand-ისთვის კი 7,62X63 მმ კალიბრის ვანხა), მაშინ როდესაც ვერმახტი Mauser 98 ტიპის შამხანისთვის 7,92X55 მმ კალიბრის ვანხას იყენებდა.

ამიტომაც ბუნებრივია, რომ მომავალი ესპანური ავტომატისთვის ლუდვიგ ფორგრამლერმა მისთვის მშობელური 7,92 მმ კალიბრი შეარჩია და შუალედური ვანხაც დამოკლებული მასრით (7,92X40 მმ) დაამზადა. მაგრამ როგორც აღმოჩნდა, კონსტრუქტორი დროს ჩამორჩა, რადგან ვეროპაში ჩრდილოატლანტიკური ქვეყნების ალიანსი – NATO წელ-წელა ფეხს იკიდებდა, ძლიერდებოდა და მის მეთაურობას სურდა, ალიანსის წევრი ქვეყნების არმიების შუიარაღებში ერთი სტანდარტული კალიბრის – 7,62X51 მმ შუალედური ვანხა ყოფილიყო.

1956 წელს სწორედ ამ ახალ ვანხაზე გათვლილი პირველი ავტომატური საიერიშო შამხანა CETME მიიღო შუიარაღებში ესპანეთის არმიამ. ორი წლის შემდეგ დაიწყო გაუმჯობესებული ვარიანტის, CETME modelo B-ის სერიული წარმოება. მას მეორეხარისხ CETME modelo 58-საც უწოდებდნენ და წინამორბედისგან იმით განსხვავდებოდა, რომ დამტკამული სალულე ჰქონდა, მაშინ როდესაც model A-ში, სალულეს ფუნქციას დაეკრძა საყრდენი ფეხები ასრულებდნენ.

1964 წლიდან ესპანურმა ავტომატმა მორიგი მოდიფიკაცია განიცადა და მას CETME modelo C ქოდა. მასზე დაეწინა უფრო პრაქტიკული ხის სალულე, მოსახსნელი დასაკეცი საყრდენი ფეხები, გაუმჯობესდა დასამხინჯელი მექანიკური მრეწობლობა და პილხების ექსტრაქცია.

გასული საუკუნის 70-იან წლებში ძალზე პოპულარული გახდა ავტომატების კალიბრის შემცირება. ამერიკელებმა M16-ებისთვის 5,56X45 მმ კალიბრის ვანხები შეარჩიეს, საბჭოთა კავშირმა „კალანო-სუგოში“ 5,45X39 მმ კალიბრის ვანხებზე გადაიყვანა. მოდას არც ესპანელები ჩამორჩნენ და მათი მორიგი ავტომატი CETME, რომლის წარმოება 80-იან წლების შუახანიდან დაიწყო, ასევე NATO-ს სტანდარტის 5,56X45 მმ კალიბრის ვანხებზე იყო გათვლილი.

ჩაშობილი: რაოდენ საოცრადაც უნდა ჩანდეს, მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის საიარალო წარმოების აღორძინებაში გადამწყვეტი როლი სწორედ ესპანურმა ავტომატმა CETME-მ ითამაშა. 1957 წელს დასავლეთ გერმანიის მთავრობამ ესპანეთისგან შეისყიდა ლიცენზია CETME ავტომატების წარმოებისად, რომელიც იმ დროისთვის ახალშექმნილი კომპანია Heckler und Koch-ს გადასცა. ასე დაბრუნდა ფაშისტურ გერმანიაში კონსტრუირებული StG.45-ის გაუმჯობესებული ვარიანტი სამშობლოში. „სექლერ-კოხის“ ფირმამ ესპანური CETME-ს საფრთველზე შექმნა ისეთი ცნობილი იარაღები, როგორცაა: ავტომატური საიერიშო შამხანა G3, ლეგენდარული ბისტოლეტ ტყვიამფრეციეი MP5 თუ HK21 და HK23 ტიპის ტყვიამფრეციეები. ყველა მათგანში გამოყენებულია ნახევრად თავისუფალი საკეტის ხელის შენელება გორგოლაჭების საშუალებით. ეს სქემა თავისი StG.45-ისთვის ლუდვიგ ფორგრამლერმა, გერმანული ერთიანი ტყვიამფრეციე MG.42-დან აიღო.

CETME modelo LC

ჩვენი ღოსი: ესპანური ავტომატური საიერიშო შაშხანა CETME modelo L-ი 3,4 კგ-ს იწონის. მისი სიგრძე 925 მმ-ია, დულის სიგრძე 400 მმ, მუდმივი 5.56 მმ კალიბრის 30 ჯანა ჩადის. დამოკლებულდუღაია, დასაცვინდახიანი, ავტომატური კარაბინი CETME modelo LC 3,2 კგ-ს იწონის, მისი სიგრძე დაკეცილი კონდახით მხოლოდ 665 მმ-ია, გამოლილი კონდახით 860 მმ, დულის სიგრძე კი 320 მმ-ს შეადგენს.

არმიის შეიარაღებიდან მოხსნილ 62 მმ კალიბრის ავტომატებს გაუქმეს ავტომატური ჯერიით სროლის ექსპანიზმი და როგორც თვითდამტენი აშხანები სამოქალაქო იარაღის ბაზრზე გაიტანეს ვახაიდად, მათ შორის აშშ-შიც. 1999 წლიდან უკვე 5,56 მმ-იანი CETME modelo L-ისა და მისი დამოკლებული ვარიანტის CETME modelo LC-ს ავტომატური კარაბინის

ს მოდელის არასრული დამლა

შეცე ჩავსენია, რადგან ესპანეთის არმიამ გერმანიიდან „პეკლერ-კოხის“ ფირმის G36E ტიპის ავტომატური საიერიშო შაშხანების მასობრივად შესყიდ-

ვა დაიწყო. დღეს აღიანეთში ესპანელი სამხედროები სწორედ ასეთი „პეკლერ-კოხით“ არიან შეიარაღებული.

ირაკლი ალადაშვილი

ახვერად ავტომატურ CETME-ებს ანადიროდ ხშირად იყენებენ...

საქართველოს
არსებითი ცენტრი

საქართველოს

CETME